
VE
RI
TAS

FRIDERICH JULIUS SORGENFREY,

en omvendt

Jødes Liv- og Levnetsløb,

som haver beseet

de 4 Parter af Verden

og ved saadanne Omstændigheder erfared, Guds viise og underlige Forelser, efter hans Overgang til den christelige Religion,

tilligemed hans

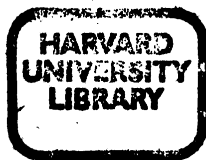
Troes-Bekiendelse,

hvilken han i Aaret 1758 d. 13 Septemb. i den Kongelige Residents-Stad Kiøbenhavn i FrueKirke, haver aflagt.

Af ham selv forfattet.

Viborg, 1783.
Trykt hos C. H. Mangor.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

Deres

Kongelige Høihed

Kronprintsen.

Allernaadigste Kronprints!

Dersom Deres Kongelige Høihed betragtede en Ting fra den almindelige, eller efter dens udvortes Anseelse aleene, og ei efter dens indvortes Værd tillige, saa maatte enhver

anſee

ansee det for en høi Grad af Dristighed, at jeg understaaer, mig at nedlegge dette mit Levnetsløb, for **Deres Kongelige Høiheds** hellige Aasyn; Men de visse og ubedragelige Kiende-Tegn, som **Deres Kongelige Høihed** hidindtil har ladet see af den sande og uforfalskede Guds Dyrkelse, er det største og fornemmeste Formaal, der betryger mig ganske og aldeles fra slige umilde Domme. Allernaadigste **Kronprints!** Deres Sal. Hrr. Forfædre Sal. og Høilovlig Hukommelse Konger til Danmark og Norge rc. Have alle ladet det være deres Hoved-Sag, ei alene at bevare den Evangeliske Troes Bekiendelse reen og uforandret i disse Riger og Lande, men og foiet de priisværdigste Anstalter, at vor Frelseres Forjettelse: Der skal blive een Hiord og een

Hyrde

Hyrde, kan blive opfyldt, hvor af Fordeelen og haver rekket til mig, hvorom dette mit Levnetsløb bærer Vidne, og som det altsaa i den Henseende er en Frugt deraf, saa troer jeg og, at det er Deres Kongelige Høihed meest tilhørende, og er saa meget meere forvisset om, at Deres Kongelige Høihed ei unaadig optager denne min Dristighed, at jeg i dybeste Underdanighed, nedlegger samme for Deres Kongelige Høihed, allerunderdanigst forsikret, at Deres Kongelige Høihed ved allernaadigst Giennemlæsning vil finde de ubedrageligste Kiendemærker paa Religionens Sandheder i Særdeleshed denne: Enhver Tunge skal bekiende, at Jesus er en Herre til Gud Faders Ære.

Det

Det alle Ting saa viiselig bestyrende Forsyn, som saa tidt og ofte har ladet see, at det Danske Kongelige Huus har været særdeles helligt i dets Øine, være bestandig Deres Kongelige Høiheds trofaste Ledsagere, og Handlingers Bestyrere, med hvilken oprigtige Bøn jeg til min Død i dybeste Underdanighed henlever

Allernaadigste Kronprints

Deres Kongelige Høiheds!

Kiøbenhavn d.
10 Sept 1780.

allerunderdanigste
Tienere
Friderich Julius
Sorgenfrey.

Fortale.

Taknemmelighed for oppebaarne Velgierninger har ei aleene de behagelige Følger, at befrie os fra den Ringeagtelse og den Uværdighed til fleere Godheder, hvormed den Utaknemmelige saa billig ansees, men den er endog en skyldig Pligt. Jeg, som har oppebaaret mange og store Velgierninger af en stor Deel blant vor Høie Ærede Danske Publicum, seer mig derfore høist beføiet til, at iagttage denne Pligt: jeg aflægger da herved min underdanigste og skyldigste Taksigelse for alle mine Høie og Høigunstige Velyndere og Befordrere af dette mit Værk.

Hvad der kan siges enten til Fordeel for dette Skrift eller tvertimod, vil jeg overlade til den gunstige Læseres egen Bedømmelse. Angaaende min tilføiede Troes Bekiendelse, da har den tilforn været trykt for sig selv paa Dansk; men, da det var kun faae Exemplarer, fik de saa hastig Afgang,

at

at jeg neppe beholdt eet tilbage. Nærværende haver jeg efter beste Indsigt og Overbeviisning foroget og forbedret, og skulle jeg inderligen glædes over, om denne min Troes Bekiendelse maatte tiene nogen til Opbyggelse eller Bestyrkelse i sin Troe.

Endelig anbefaler jeg mig til alle mine Hoie og Hoigunstige Læsere, bedende Dem, at læse denne min Levnets Historie ikke med Critikens skarpseende Oie, men med Lemfældighed og Bevaagenhed. Faae Ting i Verden kan kaldes fuldkomne, og saaledes kan vel ogsaa denne Bog have sine Ufuldkmmenheder: jeg har bestræbt mig for, at den skulde have den mindste Deel deraf, saavidt mueligt, hvorfor jeg og ydmygst beder, at ingen vil med Flid soge dem.

Aalborg d. 10 Julii 1783.

F. J. Sorgenfrey.

Præmu-

Prænumeranterne.

A.

Aalbech Præstegaard.
Aarup-Præstegaard,
Frue Abbedissen paa Walløe.
Hr. Abildgaard.
— Astrup:
Aggersborg-Præstegaard.
— Apothekeren i Ribe.
— Atke.
— Abbildgaard, Doct. Med. & Prof.
— Aarøe J.
— Anchersen J. Præst i Storworde.
— Aarøe L.
— Ancher L. Theol, Doct. & Prof. og Stifts Provst i Odense.
— Amtrup P. Præst i Drum.

B.

— Baden, Professor.
— Barthold.
— Bastholm Ch. Theologiæ Doct.
— Bondorph P. i Aaebye Præstegaard.
— Bundesen Mægler,
— Byrgaard, Page-Hovmester.
— Bæhr, Kammerraad.
— Biering, Præst i Balling.
— Bornemann, Borgemester.

Boe:

— Boesen, Studiosus.
Biørnsholm.
Brøndum-Præstegaard.
— Bang H. Præst i Broust.
— Berg i Randers
— Berg i Wraae-Præstegaard.
— Bentzon.
von Bielke, Oberst.
— Bluhm Ch.
— Begtrup Chr., Præst i Astrup.
— Blicher Didrich Chr.
— Berg F. Præst i Virring.
— Beldring Georg.
— Brorson H. A., Præst i Øster-Brøndeslef.
— Bøttcher H., Provst i Saal.
— Berg H. M., Præst i Øster-Vellinge.
— Bondorf. J., Præst i Serdels.
— Bech J. M., Cancellieraad.
— Biering J., Præst i Hamelev.
— Bierum i Thorup-Præstegaard.
— Bang K., i Smersted Præstegaard.
— Brøchner L., Præst i Karbye.
— Brasch C. W., Præst i Leerup.
— Brunow L. i Karslev.
— Blichert L., Præst i Tvede.
Fr. v. Bielke M., Stifts-Dame.
— Baden N. i Nørup.
— Bache N., ved Bygholm.
— Bluhm, Pr.
— Bering P., Provst i Gartrup.
— Bregenholm S., i Wagaard-Præsteged.
— Brandt T. N., Præst i Øster-Alling.

C.

Hr. Clausen N., Capellan til Frue-Kirke i Aalborg.
— Copmann Chr. A., Præst i Mygind.

Con-

— Conradi, Lieutenant.
— Celius H. D., Præst i Sinsrup.
— Clausen J. C., Capellan i Kliim.
— Clod Joh., Dansk Præst ved Bemmetofte.
— Clausen P. C., Præst i Slud.

D.

Hr. Dreier C.
— Dochedal, Præst.
— Danæus J., Præst i Rautrup.
— Discher P., Præst til Bircherod.
— Dorschæus P. F., Præst i Hylche

E.

Hr. Engell, Birkeskriver.

F.

Hr. Frisenberg A.
— Friis B. Provst i Daugberg.
— Friedenreich J., Præst i Næsborg.
Afg. Fuchs P. P., i Randers.
— Fabricius L. S., Præst i Rachlov.
Mag. Foske, Mich. resid. Cap. i Randers.
— Friis, Provst
Frisenborg;
Frøk. Frankenberg paa Gram.
Hr. Fæster J. i Sveistrup.
— Friis N., Degn i Tveed.
— Fog. P., Præst i Frøslef.
— Friborg P. W., Præst i Borre.
— Frausing C., Præst i Bellinge.

Præmumeranterne

G.

Hr. Gottschalch, Rector i Aalborg,
— Guldager Chr., i Ribe.
Fr. Glerup, paa Sebberkloster.
Hr. Grønlund.
— Gottschalch C.
Gyberg Chr., Præst til Linaae.
— Gregersen L., Præst i Todberg.
— Goltsman P.

H.

Hr. Hopp A. M. i Tornebye.
— Hvas A., Præst i Nors.
— Hee Chr. Præst i Borup.
— Hesselholt Forvalter ved Birkelse.
— Holm C.
— Høst Chr. i Rimsøe.
— Hopp D. Capellan i Ols.
Fr. v. Holstein F. S., Stifts-Dame
Hr. Hvid F. Chr.
— Horneman C. F. Doct. Theol. & P. P.
— Hardorff, P. P.
— Høier, P. P.
— Hagen M.
— Hopp.
Mag. Hasse L., Provst i Breum.
Hr. Høeg, Borgemester i Viborg.
— Hvas paa Krastrup
— Helverschow L., Præst i Haverslev.
— Høier, Capellan.
— Henrichsen i Wieslef.
— Hald H., Viinhandler i Viborg,
— Hoff, Oberstlieutenant til Nymgaard.
— Haasum H. C.
— Holst H., Præst i Vinkel
— Hygom, Paa Hanstedgaard.
— Hee J., Biskop i Aarhuus.

Hen-

— Hiersing, Foged ved Nøraggergaard.
— Hasse J., Præst i Sønderholm.
— Holm, J., Præst i Jerslev.
Mag. Hiersing, Rector i Viborg.
Mag. Hansen J., Præst i Hundborg.
— Hasselbalch Joh. paa Vilhelmsborg.
— Holst J., Præst i Kollerup.
— Heerfort L., Præst i Drum.
— Høeg H. C., Præst i Gientoft.
— Høeg M. C., Præst i Hiermind.
— Halkiær M., Præst i Heilskou.
— Høier, C. Præst i Schyum.
— Helms P. A., Præst i Christrup.
— Hansen P.
— Henningsen P., Præst i Thorsager.
— Hvas Th., Præst i Vilsted.

J.

Hr. Jordening F. T., Tydsk Pastor til Wemmeltofte Frøken-Kloster
— Jungersen P. Provst paa Giøl
— Irgens J., Præst i Als
— Jelstrup, Consistorialraad paa Kokkedal.
— Jessen J. J., Præst i Kiettrup.

K.

Hr. Knudsvig C.
— Kynde Ebbe, Stiftsprovst i Aalborg
— Kruuse F. W., Præst i Schioldborg
— Krarup F.
— Kragballe J.
— Kopp Henr, Præst i Vorning

Frue

Præmumeranterne.

Fr. Kiærulf.
Hr. Kiær
Grævinde Knuth. paa Wallöe.
von Krog, Kammerherre og Jægermester.
Hr. Kaas, Lieutenant.
— Rønning N.
— Kaalund J. C., Præst paa Deland.
— Kiærulf P., Præst i Hornslet.

L.

Hr. Lasson Etatsraad paa Astrup.
— Levring A., Provst i Grønbech.
— Lunøe Chr.
— Lund Chr., Amtsforvalter i Schanderborg.
— Lassen A., Præst i Hals.
— Lassen, Toldskriver i Kiøbenhavn.
— Lemming til N. K.
— Laurberg.
— Laurberg L., Consumtionsforvalter i Schanderborg.
— Lütken, Amtsforvalter i Ringkiøbing.
— Lassen M., Præst i Asferg.
— Lillelund M.
— Leth N. Præst i Carlebye.
— Lundager P. i Hee.

M.

Hr. Mønnich C., Præst i Ruuberg.
— Meier Chr., Præst i Wellev.
— Møller C., Provst i Vester Vellinge
— Marck J. C., Præst i Giesing
— Møller J. F., Præst i Ormslev
— Morell H., Præst i Tødse.
— Møller J., Præst paa Alrøe.
— Milling L. C.
— Munch L., Præst i Kobberup.
— Mure.
— Mandelberg P. P.
— Markusen, Justitsraad til Krastrup.

Maa-

— Maalse M. Præst i Gamborg.
— Marcusen M., i Jordberg.
— Munch S. A.
— Møller T., Præst i Hvorslev.

N.

Mag. Nissen, Præst i Laastrup.

O.

Hr. Obel J., Præst i Hiortals.
— Overgaard N., Præst i Sønderhaae.
— Olrog M.
— Obel i Skive.
— von Obelitz, Conferentze-Raad.
— Olivarius H. A., Capellan i Warde.

P.

Hr. Praem J., i Solberg.
— Asg. Pobel i Hvidberg i Thye,
— Piilschmidt N., Præst i Hasting.
— Paludan, Provst.
— Pontoppidan D., Præst i Lundum.
— Petersen hos S. T. Kammerherre von Krog.
— Peschardt til Gram.
— Petersen S. p. Wemmeltofte.

R.

Hr. Ryberg Ch. Justitz-Raad.
— Ravn C., Provst i Volstrup

— Rasch F., Capellan i Aarhuus.
— Reinfranch F., Præst i Colind.
— Ramus J., Biskop over Fyens Stift.
— Rogert J. Ph., Doct. Med. i Viborg.
— Risom J., i Grenaae
— Rygaard N., Præst i Fausing.
— Ruhd.
Røding.
— Afg. Rottbøll, forhen Biskop i Viborg.
— Ryberg, Etatsraad.
— Rambusch, Ritmester
— Riesum, Raadmand i Aarhuus.
— Rohd S., Præst i Langaae.

S.

Hr. Skøebye Alexander.
— Splid C. N., Provst i Hammer.
— Schalesin Chr., Præst i Elleshøi
— Schæffer Chr. Præst i Lem.
Mag. Skow F. Præst til Søndre-Sogn i Viborg.
— Skyum i Skive.
— Sallye F. W. paa Constantinsborg
— Schmidt J. Præst i Gierlev
— Søegaard H. Præst i Harrizlev
— Sartorph H. Chr.
— Schønheider J. C., Doct. Theol. og Sognepræst til Trinitatis Kirke i Khn.
Mag. Salling, Præst. i Junget.
— Schmidt J.
— Stougaard J. i Aarhuus,
— Sadolin J., Præst i Trige.
— Stage J., i Fiellerup.
— Storm, K., Præst i Feldballe.
— Staal L. D., Præst i Agrie.

Skow

— Skow M., Præst i Selde.
— Steenstrup M. V., Præst i Sisring.
— Skow N.
— Schlichtkrül, O.
— Skow P. Kammerraad.
— Schlegel, P. P.
— Schou, Page-Hovmester.
— Studsgaard Biskop i Aalborg.
— Sommerfeldt, Præst i Randers
— Schæffer Oberførster
Fr. Schæffer, Etatsraadinde i Haderslev.

T.

Hr. Thorning Arnt i Sønderup,
— Thorup A. i Gram.
— Thessen, C. F.
— Timmerman F. C. Præst i Dalbye-Neder.
— Tillisch G. paa Gram.
— Thorup J. J., Provst i Visvild.
— Thoring J., Præst i Veierslef
— Thillerup J. K.
— Tybring H. H., Provst ved Holmens Kirke i Khn.
— Treschow, Theol. Professor.
— Top D.
— Trampe, Greve paa Krabbesholm.
— Treu, Præst i Hiardemaal,
— Thomsen, Fuldmægtig paa Guldhuset.
— Tetens, Biskop i Viborg.
— Tønder i Nier.
— Torm U. F.

U.

Hr. Ursin Chr. F. Præst til Norholm.

Prænumeranterne.

V.

Hr. Veidenhaupt.
— Vogelius.

W.

Hr. Wøldike A., Præst ved Walløe.
— Winde Chr., Degn i Wrensted.
— Wiinholdt C. F., Provst i Schallerup.
— Wandall Joh., resid. Cap. til Budolphi Kirke i Aalborg.
— Wilse P., Præst paa Jegindøe.
— Winding J. N., Præst i Tved.
— With. P. i Jylbye Præstegrd.
— Worsøe P., Præst i Aalsøe.
— Wøldike M.
— Walleur.
— Wilde, Justitsraad.
— Willemoes.
— Worsøe.
— Wiberg Dansemester i Viborg
— Winding Provst i Vestervig.
— Winding, Præst i Hvidberg
Contesse Wedel, Stifts-Dame.
— Wedel Jarlsberg B.
— Vinding Præst, i Skaarup.
— Wederking.

Z.

Hr. Zofmann.

Ø.

Hr. Østrup i Kiøbenhavn.

Subskri-

Subskribenterne.

A.

Aarup-Præstegaard.
Hr. Avaltine.
Aggersbech-Præstegaard,
— Ammitzbøll. H.. til Holbekgaard.
— Aschanius. O., Præst i Boddum.

B.

Hr. Bredsdorff A., Provst i Haslum.
— Borgemesteren i Corsøer.
— Bech.
— Bladt, Præst i Øls.
— Barfoed C., Præst i Lyngbye.
— Boserup, C. R. Præst i Helgenes.
— Brede C. T., Uhrmager i Randers.
Mag. Begtrup E. G., Præst i Vistoft.
— Berg H., i Ebeltoft.
— Blicher N., paa Thiele.
— Bay O., Præst i Viisbye.
— Bæhr Th., paa Qvelstrup.

Subskribenterne.

C.

Hr. Calundan i Hyllested.
— Clausen C. C., Præst i Mørche.

D.

Hr. Dons H., Præst i Brabrand.

E.

Hr. Elsberg.

F.

Hr. Fischer, Regiments Qvarteermester.
— Ferks J. Ludvig.

G.

Giessinggaard.
Hr. Grundahl, Raadmand i Horsens.

H.

Hr. Hee N. Præst i Støfring.
— Hoier A., Præst til Vindum.
— Holst. E., Præst i Hersom.
— Hansen F. W. Cancellieraad paa Østerbyegaard.
— Hansen.
— Hosmark i Horsens.
— Hasselbalch J., Præst i Knebel.
— Hiersing N.

Subskribenterne.

J.

Hr. von Jacobsen, Lieutenant ved det Slesvigske Regiment.

K.

Hr. Kuhlmann Bernhardt i Randers

L

Hr. von der Lühe, Capitain ved det Jydske Regiment.
— Lund K., Præst i Øster-Assels
— Løvenskiold Baron.
— Lassen J. C., Præst i Bedsted.
— Lassen,
— Lund N. i Randers.
— Lassen Th.

M.

Mag. Marqvard Christian.
Hr. Monrad J. St., Præst i Helligsøe.
— Mohr. M., Præst i Voldum.
— Müstedt
— Marcusen O, til Iisgaard.
— Müller P. A., Præst i Vibye.
— Møller T., Skipper.

P.

Hr. Pontoppidan Profess og Sognepræst til Budolphi Kirke i Aalborg.

R.

Hr. Rosenkrantz E. B. paa Støvring Kloster.
— Reimer D. G., Præst i Karisse.
— Rose
— Rogert, Præst til Nørre-Sogn i Viborg.

S.

Subskribenterne.

S.

Mag. Schou. N.
— Sveistrup L. H., Præst i Høiberg.
— Sadolin O., Præst i Rold.
— Sporon, Etatsraad og Professor.
— Swartz.
Afg. Sabroe, forhen Kapellan i Viborg.
— Schiønau paa Apotheket i Horsens.

T.

Hr. Tørsleff, Proc. og Kiøbmand i Viborg.
— Tikiøb C., resid. Cap. i Grenaae.
— Thura, afg. Præst i Hvidberg paa Thyeholm.

U.

Hr. Ursin Theod. forhen Præst i Glenstrup.

V.

Hr. Vogt, Lieutenant ved det Jydske Reg.
— Vogt, Cancelliraad i Randers.

W.

Hr. Wesling Chr., Præst i Vorslef.
— Wilse N. B., Præst i Sønberg.
— Weddel S., Præst i Værum.
— Wang. Th., Præst i Nastrup.

Ø.

Hr. Østreich, Barbeer i Randers.
— Ørtoft.

Til at betragte Guds beundringsværdige Bestyrelser i Menneskenes Skiæbne, er intet beqvemmere, end enkelte Personers Exempler og Tildragelser. Det almindelige Begreb om et guddommeligt Forsyn, som vi danne os af Skriften og lære ved Fordrage af Troens Lærdomme, kan snarere røre Hiertet og bliver meere indlysende, naar vi tage Erfaring af enkelte Personers Skiebne til Hielp.

Mit Liv er hidtil fremdraget paa kutter besynderlige Veie af Forsynet; Betragtningen over samme har saaledes rørt mig, at jeg troer, Fortælningen derom vil ikke efterlade Læseren ligegyldig. Jeg drister mig til at udgive dette mit Livnets Løb, ikke fordi jeg anseer mig for saa vigtig en Person i Verden der fortiener Opmærksomhed, men kun for at giøre mine kristelige Medbrødre Forsynets Veie kiendeligere.

Min Fader hedde Nathan David og var født i Warschow i Polen af jødiske Forældre, som ernærede sig af Handelen. Han var den eneste af 5 Brødre, som paa jødisk Maade blev holdt til Studeringer. Da han ved privat Underviisning i sine Forældres Huus var kommen saavidt, at han kunde gaae til de hebraiske Høi-Skoler, reiste han først til Prag, hvor han opholdt sig 3 Aar, siden til Hamborg, hvor han blev 2 Aar, og derfra reiste han som Hofmester med en riig Jøde til Frankfurt am Mayn. Da han havde giort den Fremgang i Videnskaberne, at han kunde forestaae et Rabiner-Embede, besluttede han at reise hiem igien. Men underveis blev han bekiendt med en meget riig og anseelig Jøde fra Fürth ved Nürnberg, som, da hans Vei faldt der igiennem, tilbød ham Logie i sit Huus. Han opholdt sig der 8 Dage og vandt saadan Yndest

i

i dette Huus, at de overtalede ham at forblive hos dem som Huus-Rabin, og endelig gav ham deres Datter ved Navn Lilia til Ægte, da han efter halvandet Aars Forløb var bleven kaldet til Rabin i Kron i det anspachiske Gebet.

Jeg, som den første Frugt af deres Ægteskab, blev der født til Verden den 5te Junii 1729. Ved Omskiærelsen fik jeg det Navn Salomo, som 8de Dagen, efter jødisk Brug, blev stadfæstet og ved samme Solennitet bekom jeg det fulde Navn Salomo Nathan; thi Børnene maae altid have Faderens Navn tilligemed deres eget. Femtende Dagen efter min Fødsel føiede Skiæbnen det saa, at min Moder døde og efterlod mig til min bedrøvede Faders og Fremmedes Omsorg og Pleie.

Tidlig begyndte mit Liv at blive ustadigt: Da jeg kuns var ½ Aar gammel blev min Fader forflottet til Kriegshaber ved Augsburg, hvor han igien giftede sig med en Rabins Datter ved Navn Sara. Neppe 2 Aar derefter blev han atter kaldet til Mergethal i Taubergrunde, og herfra videre til Maynstocken i Franken. Imidlertid omgikkes min Stedmoder mig med al den Omhed og Kierlighed, som jeg kunde formodet af min egen, og min Fader underviiste mig baade selv og holdt tillige

lige en Informator til mig, indtil jeg var 6 Aar gammel, da han blev kaldet til Berlin.

Saasnart min Mormoder blev underrettet om min Faders Forflyttelse, skrev hun ham til, at han ingenlunde maatte tage mig med sig, men sende mig til hende, da hun vilde sørge for min Opdragelse.

Nu kunde jeg ikke længere nyde min Faders Opsigt og Forsorg. Ved hans Afreise til Berlin, anbetroede han mig til en vis Jøde, hans særdeles gode Ven, med Anmodning, han vilde skaffe mig til min Bestemoder i Fürth. Nu Dagen blev bestemt til min Reise. Denne Ven af min Fader leiede en, der skulde bære mig til Großlankheim, saasom jeg endnu var forliden til at kunde gaae: Her skulde Budet bringe mig med Posten og ledsage mig til Fürth. For vi kunde naae Großlankheim, faaer Veien os paa hin Side Mayns igiennem en liden Skov; men her lod denne Ondskabsfulde mig sidde og løb derfra. Efterat jeg nogle Timer havde vanket om i Skoven og grædt mig træt, traf jeg endelig 2de Katholiker; disse toge mig op, uden at vide, hvo jeg var, bar mig til Großlankheim, og, da de havde udforsket, at jeg var et Jøde-Barn, overgave de mig til Jøderne, som boede der.

Disse

Disse toge mig villig an og udspurgte af mig den heele Tildragelse. De pleiede mig paa det Beste og sendte mig derpaa under Ledsagning af en Jøde med Posten til Fürth til min Bestemoder.

Man kan let forestille sig, hvilken Glæde for denne ærlige gamle Kone, at see og modtage mig, der saa lykkelig var bleven reddet af denne ulykkelige Tilstand.

Hendes Kierlighed fortiener en større Berømmelse, end jeg formaaer at give hende. Hun holdte mig som sit eget Barn, og al hendes Forhold imod mig udmærkede sig ved Kierlighed og Godhed. I hendes Huus, hvor just Jøde Skolen var, lod hun mig oplære i den jødiske Religion, Skrivning o. a. m.

Jeg havde nydt dette Gode omtrent i 2 Aar, da der ankom nogle omreisende Komedianter, som fik Tilladelse at opføre Skuespil i 4 Uger der i Byen. De logerede just ved min Bestemoders Huus og jeg hver Aften var en Tilskuer, blev jeg snart bekiendt med dem og fik Lyst til denne Levemaade, som jeg fandt ligesaa fornøiende og behagelig for mit altfor flygtige og til Udsvævelser tilbøielige Naturel, som den var farlig for mine Sæder og Velfærd. Komedianterne, som fandt

mig meget vel skikket for dem, antog mig med Glæde, og jeg tænkte kuns nu Nat og Dag paa Midler til at kunde snige mig bort med dem fra min Bestemoder, og saaledes ligesom flye fra den Lykke, jeg nød og fremdeles kunde have ventet under hendes kierlige og omhyggelige Opdragelse.

Saadanne Udkast giør en daarlig og uerfaren Dreng. Jeg var og altfor lykkelig i at finde Leilighed til at komme hemmelig bort med dem og vi reiste først til Bayreuth. Da vi der ikke fik Tilladelse at opføre vore Skuespil, reiste vi til Prag, hvor vi spillede et heel Aar og bleve beærede med Mængde af Tilskuere.

Efter 3 Maaneders Øvelse i at agere hiemme, traadde jeg første Gang frem for Publico. Man smigrede min Barndom og Forfængelighed med megen Roes og jeg blev besynderlig yndet af Selskabets Direkteur.

Da han ei fandt for got at være længere her i Prag, reiste vi til Wien. Fem Fierding Aar havde vi underholdt denne Stad med forskiællige Skuespil, da just min Morbroder ankom, for at besøge min Moster, som boede der, men var endnu ubekiendt for mig. Af hende fik han at vide, at der iblant et Selskab Skuespillere som her spil-

lede

lede med megen Bifald, befandt sig en ung Dreng, som man holdt for et Jøde-Barn. Med Forbauselse derover faldt hans Tanker strax paa mig. Han udspurgte, at denne Aften skulle et Stykke opføres under Titel: Den forlorne og igien fundne Prinds. Af Nysgierrighed indfandt han sig paa Skuepladsen opmerksom og længselsfuld efter at finde mig igien, da det ahnede ham, jeg maatte være det omtalte Jøde-Barn. For at komme til at staae Theatret saa nær som mueligt, giorde han sig bekiendt med Skuespillerne. Efterat nogle i Selskabet havde spillet deres Rulle, kom Raden til mig. Men hvilken Bestyrtelse for mig! da jeg traadde frem paa Theatret, blev jeg min Morbroder vaer staaende mig saa got som under Øine; dog jeg var lykkelig nok i at fatte mig; ingen kunde mærke min Forvirring, og jeg spillede min Rulle vel; men desuagtet kiendte min Morbroder mig strax, og, da Spillet var til Ende, lod han mig samt Selskabets Directeur arrestere. Jeg blev vel strax løsladt, men han maatte blive i Forvaring. De følgende Dage bleve vi begge bragte i Forhør. Directeurens tillokkende og kierlige Omgang havde vel den Virkning hos mig, at jeg tog mig nøie i agt for at sætte ham i Uleilighed og Fare; men man truede mig med Tugthuset — og nu maatte jeg bekiende den reene Sandhed. Directeuren

blev dømt i en vis Mulct, jeg stux bragt til min Møster og i 9 Uger holdt i sikker Forvaring i hendes Huus, indtil Skuespillerne vare afreiste.

Saaledes endtes til min største Misfornøielse denne lystige Periode af mit Liv og jeg maatte nu beflitte mig paa et ærbar og alvorligt. Dog var al sømmelig Frihed og Fornøielse mig tilladt. Efterhaanden mærkede man en større Tilbøielighed hos mig til at omgaaes de Kristne, end min egen Nation. Den Kristelige Religion jo nøiere jeg lærte at kiende den, jo elskværdigere forekom den mig; [illegible] Den jødiske derimod havde for mig et Anseende, saa mørk og [illegible]veligt, der aldeles ikke kunde tilfredsstille mig. For nu at hindre min Omgang med Kristne, besluttede min Møster, at sende mig paa Reisen. Hun forsynede mig med de fornødne Penge og gav mig en Jødisk Student til Følge. Men et uheldigt Valg! Han var hengiven til Bavespil. Vi reiste fra Wien til Prag, hvor vi tænkte, at opholde os nogle Uger, for at tage dette Steds Mærkværdigheder i Øiesyn; Men her spillede min Ledsager alle vore Reisepenge bort. Dette var endnu ikke nok; Vi toge og saa en Vexel op, som jeg maatte underskrive, for at have noget til Fortæring. Dagen derefter kom min Informator og lod mig vide: vor Kuffert var brækket; vore Penge og beste Sager bortstiaalne. Han

var

var meget tienstfærdig i at tilbyde sig, at sætte efter Tyven, leiede en Hest; reed bort og blev borte. Vores Vert tog sig det meget nær af Frygt for, at hans Huus skulde komme i Udraab, at Fremmede kunne ikke logere der i Sikkerhed for Tyve; han giorde sig al Umage for at opdage Tyveriet, men al Efterspørgsel var forgieves. I hvilken Forlegenhed befandt jeg mig nu! paa et fremmed Sted, ung og uerfaren, uden Penge, uden Ledsager. Efter Raadføring med min Vert beklagede jeg min Tilstand for Jøden, hos hvem jeg havde modtaget Vexelen. Denne ærlige Mand viiste mig den Godhed, ei alene at give Beretning til min Moster i Wien, men endog at underholde mig med alt det fornødne, indtil et Bud omtrent 14 Dage derefter kom fra min Moster, og medbragte Betaling til ham og min Vert. Jeg reiste derpaa strax med Buddet fra Prag til Fürth. Hvor liden end min Indsigt og Erfaring var, giorde dette Tilfælde, dog den jødiske Nation og Religion forhadt for mig, skiønt Menneskenes Ondskab og Utroskab kan ikke i Almindelighed legges Nationen eller Religionen til Last, da der desuagtet og blandt de Kristne gives utroe Mennesker. Saa forundret min Bekiendter blev, over at see mig komme tilbage med en gemeen Karl, istedet for min Informator, saa glad blev hun over min lykkelige Ankomst.

En Bebreidelse fik jeg dog, efter Fortieneste for min forrige letsindige Opførsel, i at lade mig forlede af den forhen omtalte Skuespiller. Den stille Levemaade i hendes Huus, saavelsom hendes Formue opvakte nye Begierlighed hos mig til at reise og forsøge min Lykke. Denne Lyst mærkede hun mig daglig af, besluttede derfor, da jeg i 4 Maaneder havde opholdt mig hos hende, at føle mig; hun valgte mig en nye Informator, og lovede at underholde os i 3 Aar paa Reiser. Ufortøvet blev Anstalt feiet til Reisen og nu gik den for sig. Vi satte Coursen til Frankfurth am Mayn, saavel for at besøge Messen eller: det store Marked, som der just paa samme Tid holdtes, som og for at besee Staden. Efterat have opholdt os i 2 Maaneder med Fornøielse, reiste vi til Mannheim; denne smukke Stads Eiendomheder tildrog sig vor Opmærksomhed, saa vi opholdte os der i 10 Uger, hvorefter vi videre reiste til Heidelberg, for at besee det vidtberømte store Viinfad. Igiennem Speier fortsatte vi derpaa Reisen til Straßborg; som Jøder var det os ikke tilladt, at blive i denne Stad, hvorfor vi maatte begive os til en nærliggende Landsbye, hvor Jøderne pleier at opholde sig; men, for at see os om, giorde vi om Dagen Spaseere-Tourer ind i Byen. Herpaa toge vi Veien til Colmar, og, over Rhin-Strømmen, til Basel. Vi besøgte nu

Schweitz

Schweitz, og droge til Hohenems, hvor Slottet ligger paa et meget høit Bierg og Byen neden under. Ved vor Ankomst her, faldt min Informator i en Sygdom, som vedholdte i 10 Maaneder; et Tilfælde, heist besværlig og empfindtlig for mig, og som betog os al Forneielse her. Da han endelig var kommen sig igien, tilkiendegav jeg ham den store Længsel jeg havde efter, at see Italien; men til denne Reise var han ikke at overtale; hans Paastand var meget meere, at reise til Fürth til min Bestemoder. Uagtet al min Bestræbelse for at overtale ham, blev han dog ved sit Forsæt, og jeg maatte imod min giøre hans Villie. Vi reiste tilbage og naaede Lindau ved Bodensee*) Her faldt min Hofmester i en Sygdom paa nye, der om en kort Tid berøvede ham Livet. Saasnart han var død, maatte jeg, efter jødisk Skik, strax begive mig ud af Huuset, og leie mig et andet Logie.

Dette uventede Dødsfald var mig ugemeen smertelig, da jeg elskede Manden høit. Jeg havde gierne ønsket, endnu engang at see hans Liig, men det blev mig ei tilstædet, og end mindre

 dre

*) Bodensee er et ferskt Vand, særdeles klar og dyb, hvorigiennem Rhin-Strømmen flyder som en Lande-Vei.

dre havde jeg maattet vedrare ham.*) Kun faae Jøder vare der paa dette Sted, og paa den Tid ikke en eeneste tilstæde; da der alligevel, i Følge Loven, maatte vaages over Liiget, saae jeg mig nødt til at leie 2de Kristne dertil. Ved Breve maatte jeg nu ombede Jøderne i Naboelauget at jorde min Afdøde. 4re Dage forløb, før de kom, skiønt det var imod Loven, at lade et Liig ligge saa længe ubegravet. De kiøbte 4 Brædder, naglede dem tilsammen og lagde Liiget derudi og førte det bort; jeg fulgte med til Stedet, hvor han skulde begraves, nemlig Randeck i Schweitz. Jeg erindrer herved, at jeg maatte betale 10 Rdlr. til hver Kirke og dens Geistlighed, som vi droge forbie. Efter Begravelsen lod jeg ved 2de Jøder hans Efterladenskab føre i Pennen.

Efter at jeg nu havde bragt mine Sager i Stand, besluttede jeg, at reise hiem til min Bestemoder. Jeg fragtede mig med et Fartøi, for at fare over Bodensee til Constantz. Efter omtrent en halv Dags eller nogle Miiles Seilads, blev Skibet læk, og vi stode yderste Fare for at synke. Neppe vare vi reddede paa et Skib, som til al Lykke mødte os i Søen, før vi saae alle vo-

re

*) Aarsagen var: De af Aarons Slægt maatte ei røre noget Liig, paa det de ikke skulde blive ureene. 3 Mos. B. 21, v. 1, 6.

re Sager gaae til Grund; kun en Elfenbeens Daase med 12 Dukater udi, var jeg saa lykkelig at bierge. Endelig landede vi ved Constantz, hvor jeg opholdt mig 3 Dage, for at forfriske mig og faae mine Klæder bragte i stand, efter denne udstandne Besværlighed, skiønt jeg, som Jøde maatte daglig betale 2 Mk. i Told, om jeg vilde blive her i Byen.

Da jeg med de faae Penge, jeg nu havde tilovers, turde ei foretage Reisen til Fürth blev jeg endelig af en reformeert Kiøbmand forstrakt med 50 Rdlr. med hvilke jeg reiste til Ischehausen i Schwaben; hvor min Stefmoder var fød og hendes Fader endnu boede: Efterat have opholdt mig nogle Dage hos ham, reiste jeg giennem Nördlingen og Dünkelspiel til Fürth til min Stefmoder. Jeg var nu omtrent 14 Aar gammel. Min Fader blev underrettet om min lykkelige Ankomst her, ved min Stefmoders Skrivelse; hvorpaa han svarede: han havde en inderlig Lengsel efter at see mig; hun maatte derfor sende mig til ham til Berlin. Dette syntes den gode Kone ikke om; men da min Fader skrev et Bann-Brev *) til min Rabiner og mig, maatte jeg strax belave mig til

Reisen

*) Bann betyder: en slags Udstødelse af Synagogerne. Joh. 16. v. 2.

Reisen, og drog derhen i Følgeskab med en god Ven. Glad gik jeg nu min Fader i møde, og han omfavnede mig med Glæde, som han ikke havde seet nu i 8te Aar. Min eiegode Stedmoder var imidlertid død og min Fader havde allerede indgaaet det tredie Ægteskab. Jeg forefandt altsaa en nye Stedmoder, og, tør jeg sige det? af det sædvanlige Slags.

Neppe havde jeg været der 14 Dage, før min Fader, uagtet min store Ungdom, foreslog mig et riigt Giftermaal. Indtil jeg blev 20 Aar skulde jeg have nydt fri Underholdning i min Svigerfaders Huus, om Dagen gaaet ham tilhaande i hans Handling, og om Aftenen studeret Skriften eller Talmud, under min Faders Opsyn. Men saa stor Behag min Fader end fandt i dette Forslag, saa mishageligt var det for mig, deels fordi min tilkommende Svigerfader havde et rødt Skiæg, for hvilket jeg havde en færdeles Afskye, deels fordi jeg formedelst min flygtige Alder havde endnu aldeles ingen Tilbøielighed til at gifte mig. Jeg speculerede altsaa Nat og Dag paa Middel til at vikle mig herudaf, og kuldkaste dette Anlæg: det lykkedes mig rigtig, og min gode Fader maatte selv mod sin Villie være Middelet dertil, nemlig: han gav mig Penge, hvormed jeg skulde reise til Frankfurth an der Oder til Messen for at

kiøbe

skulde en kostbar Fæstensgave til min bestemte Brud. Men isteden for at reise til Frankfurth satte jeg Coursen til Fürth til min Bestemoder; Ved at fortælle hende denne Sag, drog jeg hende saaledes paa min Side, at hun bestræbte sig ligesaameget som jeg, for at kuldkaste dette Forehavende, ja ydermeere gav mig at forstaae, at min Fader dermed sigtede kun til at drage min Moderne-Arv til sig. Forgiæves ventede han nu paa min Tilbagekomst; da han altsaa saae, hans Anslag maatte gaae over styr, skrev han til min Bestemoder, hun maatte sende mig til Halle, for der at lade mig studere Lægekunsten. I dette Forslag fandt min Bestemoder saavelsom jeg meere Behag; hun sendte mig til den Ende, forsynet med alle Nødvendigheder, til Halle, hvor hun anbefalede mig til Hof-Agentens Opsyn, i hvis Huus jeg og skulle nyde Kost og Logie. Siden den Tid har jeg ikke været saa lykkelig oftere at see min Fader.

Saasom jeg endnu besad kun en meget liden Kundskab i det latinske Sprog, gik jeg daglig i privat Information hos en Student. I en Tid af 14 Dage var jeg allerede bekiendt med den største Deel af den academiske Ungdom. De elendige moralske Grundsætninger, som mig ved min Religion vare bibragte, foraarsagede mig baade

Penges

Penges og Tids Spilde. Dog betiente Forsynet sig af mine Ungdoms Feil til en god Hensigt. Just dette Bekiendtskab og den nøie Omgang med saa mange Studerende virkede en Lyst hos mig, til at giennemgaae de theologiske Forelæsninger med disse mine Brødre. Vel var min første Lyst forenet med en slags Nysgierrighed, men snart blev det Alvorlighed, da vi pleiede strax at disputere over Lærernes Fordrage, som vi havde hørt. Til al Lykke bivaanede jeg engang Hr. Calenbergs Forelæsning over Esaiæ 53 Cap. saasnart samme var til Ende, ville mine Medbrødre vide, hvad jeg havde imod denne Udlæggelse at indvende? Jeg førte alle de Grunde i Marken, som i vore Skoler vare os fra Ungdommen af indprentede; men, som jeg intet fundt kunde fremføre mod denne Lærers Forklaring, bleve de mig allesammen afslagne. Dette satte mig i en overordentlig Urolighed; thi jeg havde holdt mig for mere stærk og velgrundet i min Religion. Med en nøiere Undersøgning betragtede jeg Sagen fra alle Sider, og Slutningen derpaa blev: jeg erkiendte nu, at efter Esaiæ Spaadom, kunde det umueligt være andet, end Messias jo allerede maatte være kommen.

Tre fierding Aar havde jeg nu studeret, men meere paa det Theologiske, end Medicinske, end-

endskiønt det sidste skulde have været min Hoved-Beskieftigelse. Jeg besluttede, at sætte den Tvivl paa Papir, som jeg havde fattet mod Jødernes Religion, og især mod deres Forklaring over Esaiæ 53. og sende samme til min Fader med Spørgsmaal: om han paa en gyldig og tilstrækkelig Maade kunde hæve mig denne Tvivl? Man forestiller sig letteligen, hvilken Bestyrtselse dette Brevs Indhold satte min Fader udi. Han indsaae den Fare i hvilken jeg, efter hans Meening, befandt mig; og spildte ingen Tid for at kunne bevare mig sikker for Affald; hvorfor han foranstaltede, at jeg ganske uformodentlig blev bragt fra Halle til Hamborg, hvor han havde bestilt mig i Lære hos en Juvelerer. Jeg maatte finde mig i, at udholde her 3 besværlige Lære-Aar. Saaledes fik min Studering en hastig Ende. Uagtet dette Kunstgreb af min Fader, tabte jeg hverken min Tvivl mod min Fæderne Religion, eller min Lyst til Studeringer. Forsynet skaffede mig og her Leilighed, til at underholde min Begierlighed efter, at blive en Kristen: Saa ofte jeg kunde finde Tid og Leilighed, talede jeg med Hr. Pastor Müller, som jeg var blevenbekiendt med, over den Kristelige Religion, og derved bestyrkede min Overbeviisning om sammes Sandhed og Vished. Endelig løb mine Lære-Aar ud og min Faders Mistanke imod mit Religions

Sindelaug syntes at have tabt sig. Han oversendte mig Penge, dermed at drive min egen Handel, og jeg tænkte nu paa Maade og Middel, at anvende dem klogelig. Man sagde mig, Kiøbenhavn var et got Opholdsted for Jøder, og at der gaves god Leilighed til at fortiene Penge. Jeg gav mig paa Reisen dertil med et temmelig Forraad af Juveeler; men jeg befandt tvertimod, at Juveeler vare ingen affætlige Vare her, ja jeg saae mig snart nødt til, at forlade denne Stad, saasom Jøderne der med foreenede Kræfter bestræbe sig for, at fortrænge enhver Fremmed.

Jeg traf nu endelig for en Jøde fra Rensborg, ved Navn Samuel, som var vel bekiendt i de Danske Lande; med ham begyndte jeg en fælles Handel; vi reiste til den Ende til Stubbekiøbing paa Øen Falster, hvor vi toge vores Borgerskab. Efter Anseende tog vor Handel her en lykkelig Fremgang, og jeg fandt mig vel tilfreds og sikker, saasom jeg holdt for, min Kammerat var lige saa riig, som jeg, hvori jeg dog tog mærkelig Feil. Han havde forlovet sig med en Pige i Kiøbenhavn; ved ofte at giøre Besøg til hende, hvortil han og anskaffede sig en Ridehest, lod han overordentlig meget medgaae. Efter ½ Aars Tid reiste han dertil, for at indkiøbe Ware. Ved saadan en Levemaade, som han førte i en Tid

af

af 10 Uger i Kiøbenhavn, kunde hans Penge ikke andet end temmelig svinde, og han saae sig nu ude af Stand, til at indkiøbe de afbetalte Vare til vor Fælles Handel. Vel skikkede han mig Vare Hiem; men deels faae, deels saadanne, der, som at sige, fortærede sig selv. Letteligen forestiller enhver sig, hvorledes jeg herved kunde være tilmode, jeg havde givet ham mine reede Penge med, og ikke for den 10de Deel bekommet Vare. Endelig kom han efter nogen Tid igien, og rimeligviis, fandt mig ikke meget venlig. Dog, det var skeet, og stod ikke til at ændre. For nu bedre at indrette min Handel, reiste jeg i Aaret 1748 tillige med min Tieneste-Karl til Rostok, hvor jeg paa Markedet indkiøbte Vare, som jeg tænkte, at afsætte med beste Fordeel. Omtrent 14 Dage efter min Hiemkomst reiste min Kammerat med en Deel Vare og nogle Juveeler til Nestved i Siælland, hvor et Marked skulde holdes. Da dette var forbie, besaae han Catuns-Fabrikket der ved Byen, som laae i en smuk Egn. Her fik han tilligemed et ungt Menneske, som stod i vor Tieneste, det Indfald at bade sig i et derforbie løbende Vand, og begge havde den Uheld at drukne. Alt hvad de fik med sig, blev ved denne Leilighed borte, saa jeg fik intet meere deraf at see. Da de vare eftersøgte og fundne, blev de bragte

til Kiøbenhavn, hvor Joderne besørgede deres Begravelse, men paa min Bekostning.

Efter dette sidste Tab fortsatte jeg min Handel alleene. Nogen Tid efter tog jeg paa Tilbuds halv Deel med en Kiøbmand i et Skib, som gik til Norge. Vi vare ved den første Reise meget lykkelige, men paa den anden Reise forliiste baade Skib og Ladning. Endog efter dette Tab saae jeg mig endnu i stand til at fortsætte min Handel. Kort derefter indfaldt Paaske-Festen. Da der nu var ingen Joder paa dette Sted maatte jeg begive mig til Kiøbenhavn, for at holde den. Jeg blev her indraget af Kierlighed til en Joder-Pige; og derved satte en temmelig Deel til. Endelig saae jeg mig bedraget i Haabet, at faae hende, og, blottet for Penge maatte jeg nu begive mig paa Hiemreisen. Kuns 29 ß. var min Beholdning, til at udholde en Reise af 15 Miile. Med stor Besværlighed naaede jeg dog endelig mit Hiem, hvor jeg forefandt Alting vel.

Byefogden i Stubbekiøbing, der stedse havde baaret en faderlig Kierlighed og Omsorg for mig, viiste sig saare glad over min Tilbagekomst; men gav mig tillige en alvorlig Irettesættelse for mine Uordener. Han leverede mig og et Brev, der var indløbet fra min Farbroder i Mechlenborg,

angaae

angaaende en Kiste med Vare, som var ankommen til Giddesbye til mig, og som jeg der skulde afhente. Formedelst Mangel paa Penge, trakte jeg min i Byen staaende Giæld ind, og gav mig paa Reisen.

Da jeg om Aftenen var ankommet til Giddesbye, feiede jeg Anstalt, at min Kiste Morgenen derpaa blev bortført til Stubbekiøbing. Før jeg endnu samme Morgen var opstaaet, blev mig berettet, at et Hollandsk Skib var strandet imellem Giddesbye og Skielsbye. Nysgierrighed drev mig hen at besee det. Ved min Ankomst forefandt jeg over 100de Mennesker paa Stranden. Skipperen med sine Folk vilde ei gaae i Land, saasom de ei vidste: enten de vare strandede paa Svensk eller Dansk Grund, og de forstode ikke Sproget, hvori Landets Beboere talede med dem.

Jeg nærmede mig ud mod Skibet, som var kommet temmelig nær Landet at staae; og talede med Skipperen i hans eget Sprog. Glad herover foer han nu i Land og fortalte mig, dog ikke uden Bedrøvelse, at det var det 4de Fartøi, han i en Tid af 5 Aar havde været saa uheldig med. Jeg trøstede ham med Haab om Redning for Skib og Gods han accorderede derpaa

 med

med mig om at skaffe Skibet ud igien, imod at give mig 1 Daler daglig foruden min og Hestens Fortæring. Jeg indgik Accorden, fik ogsaa Arbeidet fuldbrevet og bekom min Betaling efter en 6 Ugers Forløb.

Jeg reiste nu Hiem til Stubbekiøbing og satte mine Sager istand. Paa den Tid boede her i Byen hans Høiærværdighed, Sal. Hr. Biskop Egede, der var kommen fra Grønland. Jeg havde den Lykke, at blive daglig nøiere og nøiere bekiendt med ham. Ofte talede vi om den Kristelige Religion, og nu blev min næsten indslumrende Iver, at blive en Kristen derved igien opvakt. Paa min Begiæring gav han sig ofte den Uleilighed, at forklare mig et og andet Skrift-Sted og det med megen Beskedenhed. Daglig tabte nu Jødedommet meer og meer af sin Anseelse og Værdie hos mig; ligesom derimod Kristendommen meere og meere vandt mig. Ikke længe varede det, før min Overbeviisning gav mig Drift til at antage den Lutherske Evangeliske Religion. Jeg begyndte at optegne et Stykke af Troens Lærdomme efter det andet, saaledes som jeg efter anstillet Undersøgelse og Høibemt. Hr. Biskoppens Underviisning, var bleven forsikret om sammes Sandhed. Letteligen forestiller man sig, at denne min tagne Beslutning, at blive en Kristen,

ud-

udfordrede en heel Forandring i min Husholdning og Indretning; Jeg solgte derfor alle mine Vare ud og udgiorde deraf en Sum paa 6000 Rd. som jeg satte paa Rente hos en vis Mand og forbeholdt mig alleene, hvad jeg agtede for nødvendigt til anstændig Udkomme. Efterat have sat mine Sager paa saadan Fod og givet min Karl Afskeed, reiste jeg i Martii 1757, i mit Alders 26 Aar, til Kiøbenhavn. Her bekom jeg fra min Fetter efter Afregning 2500 Daler, hvoraf de 5000 skulde være Resten af min Moderne-Arv, der havde bestaaet af 42000 Daler. Strax herpaa overfaldt mig en heftig Sygdom, der holdt mig ved Sengen i 8 Uger. I denne Tid besøgte mig daglig en Student ved Navn Soren Thestrup, som jeg tilforn havde kiendt. Han faldt engang ved saadan Leilighed paa at tale med mig om Kristo, og vist i den gode Hensigt, at faae mig til ham. Jeg bad ham at aabne mit Chatol og tage et vist Papir, hvorpaa han skulde finde nogle Stykker af min Troes Bekiendelse, som jeg forlængst havde optegnet. Han fandt det og læste det til sin store Forundring. Jeg udbad mig nu den Tieneste af ham, at forevise Hans Høiærværdighed Hr. Biskoppen det med den Forestilling, at jeg ønskede intet hellere, end og blive en Kristen. Han bragte mig det Giensvar: at jeg kunde ikke blive døbt, forend jeg havde offentlig

sig aflagt min Troes Bekiendelse. Biskoppen sendte derefter sin Amanuensis til mig, for at spørge: hvorfra jeg var og i hvad Omstændigheder jeg befandt mig? nogle Timer efter, at Biskoppen havde indhentet mit Svar herpaa, blev mig tilsendt en Læge, nemlig Hr. Doct. og Professor Friis. Denne, brave Mand forskaffede mig næst Gud, mit Helbred, saaledes igien, at jeg efter 4 Uger saae mig i Stand til at kunne gaae ud. Jeg tog nu hen til Biskoppen for at tale med ham om min Indlemmelse i den Kristen-Kirke. Med Glæde over min Beslutning gav han mig den venligste Forsikring paa, at forskaffe mig Kongl. allernaadigst Tilladelse dertil, hvilken han og udvirkede 14 Dage derefter. Han lod mig da kalde til sig og spurgte, paa hvilket Sprog jeg helst vilde underviises i Kristendommen, enten paa Dansk eller Tydsk, hvortil jeg svarede det var mig ligegyldig, da jeg forstod begge Sprogene. Jeg maatte kun udbede mig Anviisning til en Geistlig for at nyde Underviisning. Jeg blev da henviist til Sogne-Præsten for vor Frue Kirke, den nu Sal. Hr. Stifts-Provst Henrich Christopher Bytzow. Til bemeldte Kirke blev jeg og henviist, at nyde min Underholdning, efter som der i Kiøbenhavn er den Indretning: at enhver Kirke maae underholde de Proselyter, der

blive

blive henviiste til dem saalænge, indtil de ere hol-
de, men denne Godhed frabad jeg mig, saasom
jeg ei var trængende dertil. Da jeg kom til Bel-
bemeldte Hr. Provsten, spurgte han mig, hvad
Levemaade jeg førte? hvad jeg i fremtiden som en
Kristen tænkte at forhverve Brødet ved: Stude-
ringer, Kiøbmandskab eller Haandværk? Til
Giensvar udlod jeg mig med Lyst til de første;
Dette fraraadede han mig formedelst min Alder,
da jeg nu var i mit 28de Aar. Et Haandværk
syntes ham derimod meere beqvemt for mig, og
jeg henstillede det og saa til hans eget Gotbefindende,
hvad Vei han vilde sætte mig udi. Formedelst
Provstens Alder og Skrøbelighed fik jeg den for-
hen bemeldte Student til Informator. Nu var
Begyndelsen giort til min Underviisning. Men
i Henseende til min tilkommende Stand, saa ac-
corderede Hr. Stifts-Provsten med en Mester-
Skrædder, om at tage mig i Lære og Kost for 2
Sletdaler maanedlig, paa de Vilkor: han maatte
ikke holde mig, som en gemeen Læredreng, ei hel-
ler skikke mig ud i nogen Forretning; ydermeere
blev den Betingelse giort; at han skulde give mig
Frihed at forrette min Morgen- og Aften-Andagt.
Neppe havde jeg været 4 Uger i Læren, før Skræ-
deren havde forglemt Accorden, fordrede mig til
alle forefaldende Arbeide. For ikke at paaføre
den gode Provst nogen Harm, og stifte Uvenskab

 mellem

mellem ham og Skræderen, lod jeg mig villig alt befalde. Men denne slette Begegenelse af Mesteren var endnu ikke nok, jeg maatte desforuden taale Grovheder af begge hans Døttre, og af Svennene, som uophørlig satte ud paa mit Arbeide. Skulde jeg have Roe for de Sidste, saa maatte jeg laane dem snart Penge, snart Klæder o. s. v. og aldrig fik jeg noget igien deraf. Undertiden besøgte Provsten os, og da var Mesteren altid listig nok til at røse mig og mit Arbeide. Saa meget dette Bedragerie end krænkede mig, besluttede jeg dog, at udstaae alt, for at blive en Kristen. Vist nok vare mine Trængsler i denne Tid ubeskrivelige. Foruden disse Fortrædeligheder i Huuset, leed jeg og den heftigste Forfølgelse af Jøderne, som paa alle Maader, stræbte at hindre mit kristeligsindede Forsæt. Allevegne fulgte mig deres Forhaanelse med Forestilling om, hvilken Tort jeg, ved min Religions-Forandring, ville paaføre min Familie, hvor vist jeg ved dette Skridt ville blive et Fordømmelses-Barn; da jeg, efter deres Meening vilde forlade den sande Gud og troe paa den, som de kalde Tola, det er: Den, som er hængt paa Træet.

Min Fader havde ved Skrivelse indstændig anmodet dem om, at hindre mit Forsæt eller i

Mangel

Mangel deraf, ved List anvende al Flid for, at sende mig til ham, i hvad det end kostede.

For nu at undgaae deres Overfald paa Gaden, holdt jeg mig de fleste Aftener inde; men over deres daglige Forfølgelser besværede jeg mig for Bisskoppen, som derpaa viiste mig den høie Gunst, at forskaffe mig et Kongl. Sikkerheds Brev for mig, hvori enhver, det være sig Militair eller Civil, var befalet, at tage mig i Forsvar mod Jødernes Overfald. Dette Brev bar jeg altsaa stedse hos mig. Desuagtet var dog en Jøde saa forvoven, en Aften kort derefter at anfalde mig paa Gaden; Ved mit Anraab kom nogle mig til Hielp og han blev strax arresteret. Hans Dom blev denne: enten at betale 1000 Rdlr, eller gaae i Slaveriet 1 Aar. Vel tilbød de andre Kiøbenhavnske Jøder at betale 900 Rdlr. for ham; men det kunde ikke hielpe, han maatte fort i Slaveriet. Da han havde været der i 9 Maaneder, indgav jeg af Medynk over ham en Supplique, om han maatte komme paa frie Fod igien, hvilket og blev allernaadigst bevilget. Dette virkede saameget, at Jøderne for fremtiden lode af at forfølge mig. Kort herefter blev jeg angreben af en hidsig Feber, som holdt mig til Sengs i 6 Uger. Ligesom Sygdommen tog til, tog min Mesters Fortrædenhed og Ondskab ogsaa til, fordi jeg ved

Arbeide

Arbeide ei kunde indbringe ham noget, skiønt han ligefuldt oppebar mine Kostpenge. Endelig forlod Sygdommen mig, men hans Ondskab ophørte ikke, han blev jo længere jo værre. Formedelst en Tvist, der opkom en Aften imellem en af de andre Drenge og mig, som og fordi jeg havde afviist Mesterens Datter, som paa samme Tid kom ind i Værkstedet for at forsvare ham imod mig, skiønt jeg havde Ret, kom Mesteren Dagen derefter ind i Værkstedet, lastede alt mit Arbeide, truede med Hug og fuldførte det ogsaa. Da han blev alt for hidsig i at prygle med sin Stok, betakkede jeg mig for denne Høflighed, der var mig ubevant, og løb som jeg stod; jeg ilede til Provsten, besværgede mig for ham over denne Medfart af Mesteren, og i sær over at jeg havde maattet arbeide de 2de Pindse-Hellige Dage. Mesteren, som og var nærværende, kunde ikke nægte det. Provsten satte ham stærk tilrette derfor, hvorover han vred gik sin Vei. Provsten raadede mig nu at gaae Hiem igien, dette undskyldte jeg mig for af Frygt for at blive modtaget paa en endnu grovere Maade, hvilket han derpaa forsikrede mig, jeg ei skulde frygte for. Neppe var jeg kommen Hiem, for Provstens Tiener kom efter med 2de Breve; et til Mesteren, hvori blev ham befalet at udlevere begge mine Kufferter, som han havde bemægtiget sig, og lade mig faae med alt hvad

mig

mig tilhørte; et Brev til mig hvori han raadede mig at aabne mine Kufferter i Mesterens Nærværelse, deels for at see, om jeg havde alt mit, deels for at lade Mesteren see, at han ei havde havt med en gemeen Dreng at bestille; jeg skulde end videre i samme Hensigt lade mig see endnu denne Aften i min beste Klædning i Selskab paa det Sted, hvor Mesteren pleiede at søge, men for alt, føre mig skikkelig op saavel imod ham som andre. Alt dette efterkom jeg ogsaa noie.

Da jeg følgende Dag besøgte Provsten, tilskyndede han mig, nu at fortsætte mine Studeringer paa nye; jeg fik til den Ende en Student til at undervise mig privat. Underviisning i Religionen nød jeg til den 5te September 1758. Denne Dag lod Provsten mig kalde til sig, og efter min Ankomst tog han mig med sig til Bisloppen. Han examinerede mig her i Kristendommens Hovedstykker, og Bisloppen viiste sig fornøiet over mine Svar. Den 13 Sept. blev nu bestemt, da jeg offentlig skulde aflegge min Troes Bekiendelse og ved Daaben blive indlemmet i den Kristne Kirke, hvilket og skeede i vor Frue-Kirke.

Mine Studeringer gik endnu for sig, indtil Nye-Aar 1759, men da tog de og en plusselig Ende. Studenternes pleie, i Julen at feriere

og holde sig lystige, jeg som et ungt Menneske kunde ikke andet end være med. Her fattedes, ligesom i mange andre Selskaber, ikke paa dem der ville drive Spot med andre. Raden traf endelig ogsaa paa mig, at jeg skulde være en Gienstand for deres Sotiser; for stolt til at kunne taale dette gik jeg hidsig løs paa den, som egentlig havde fornærmet mig, trak Kaarden ud og stak ham ind i Livet. O! græsselige Foretagende! — 2 Minuter tilforn havde jeg tænkt paa intet mindre. Det unge Menneske styrtede til Jorden. Angest og Skræk overfaldt mig. For Provsten, som den der stedse havde viist sig som en kiærlig Fader imod mig, torde jeg ikke komme, og Frygt for at falde i Øvrighedens Hænder drev mig til den Beslutning, i en hast at reise bort. Jeg tænkte nu at reise til Halle i Saxsen og der fortsætte mine Studeringer; men, da jeg eftertænkte, at min Kasse var ei i Stand til at underholde mig saa lang en Reise, faldt denne Beslutning snart bort, og jeg satte Coursen til den Mand, som jeg tilforn havde sat de 6000 Rd. paa Rente hos. Da jeg ikke fandt ham hiemme paa sin Gaard, maatte jeg sætte Reisen vidre fort til en Gaard, hvor hans Søster boede og han for nærværende var i Besøg. Jeg kom ham i Tale og forlangede endeel af mine Penge af ham, under det Foregivende, jeg havde en Reise for til Halle, for at studere der, hvor-

til

til jeg behøvede Penge; Svaret blev: det var nu ikke Tid, at opsige Pengene, ikke heller havde han saamange ved Haanden nu, men for dog at tiene mig vilde han give mig en Vexel paa 1000 Rd. som jeg skulle annamme i Hamborg. Med denne reiste jeg nu til Slesvig, hvor et uroeligt Veir standsede min Reise. Her traf jeg en god Ven, som tilbød mig Logis i sit Huus, hvilket jeg og modtog. Min nagende Samvittighed kunde jeg ikke skiule; han mærkede mit nedslagne Mod og Sinds Uroelighed, og sporede min Forlegenhed, dette kunde ikke andet, end giøre ham nysgierrig, han lod derfor ikke af at trænge hestig ind paa mig, før jeg maatte aabenbare ham Aarsagen tilsamme. Nu gav han mig det Raad, strax at skrive til en Ven i Kiøbenhavn med Foresporgsel, om den Person, jeg havde anbragt Stødet, var levende eller død? og tillige sende nogle Penge med, for at faae mit Navn fortiet, om han endnu levede? dette Raad fulgte jeg, og bekom til Giensvar denne glade Tidende: at Personen befandt sig i Live og vel, og ingen havde tænkt eller talet om mig, dersom jeg ikke ved min hastige Reise havde giort mig mistænkt. Imidlertid havde jeg efter min Verts Tilskyndelse givet mig i Tieneste som Soldat ved det Jydske Infanterie Regiment. Nu fortrød jeg min Reise, men forsildig. Allerede havde jeg faaet Monduren

døren og aflagt Eeden. Jeg giorde mig al Umage for at vinde Under-Officerernes Venskab, hos hvem jeg daglig exercerede. Kort herefter bleve 2 Kompagnier af det Slesvigske og 2 af det Jydske Regiment udcomanderede til Friderichsort, hvoriblant var det Kompagnie, jeg stod under. Efter nogle Dages March naaede vi denne stærke Fæstning, som ligger 1 Miil fra Kiel. Fæstningen er snekkeformig anlagt; Garnisonen var her Inqvarteret i 4re Rækker af Kaserner; foruden disse vare her faae andre Bygninger, nemlig: Kommandantens Gaard hvori Kirken var, samt Præstens Boepæl; i et andet Huus boede Krigs-Kommissarien, i det 3die en Kiøbmand, i det 4de en Smed, i det 5te en Skræder, i det 6te og 7de to Marqvetentere, og i det 8te en Barbeer. Her maatte daglig 65 Mand giøre Vagt, hvilke bleve deelte til Hoved-Vagten, Slave-Vagt og i Ravelinen. Paa Fæstningen var kun een Port, hvorud ingen af os maatte gaae. En Dag fik vi endelig den behagelige Efterretning, at et vis Antal maatte gaae ud af Fæstningen, naar de havde faaet en Tilladelses Billet hos den Vagthavende Officeer. Denne Leilighed betiente min Sergeant sig af og overtalede mig til at følge ud med sig. Letteligen kan man tænke, at jeg var villig dertil; Jeg fik mig et Portpas og fulgte med ham. Da vi vare komne omtrent ¼ Miil

fra

fra Fæstningen, spurgte han mig: gaaer du med? jeg svarede: gaae kun til. Vi fortsatte Touren paa Veien til Kiel igiennem en Skov, hvor en stærk Regn overfaldt os. Utaalmodig spurgte jeg, hvorhen han agtede med mig, og om vi ei snart kunde komme til noget Huus? Og nu aabenbarede han mig, at han havde i Sinde at desertere. Da jeg havde tænkt paa intet mindre, vægrede jeg mig vel ved at følge med ham, dog lod jeg mig endelig overtale dertil. Vi havde nu allerede Byen Kiel i Sigte, da vi vare komne ud af Skoven. Vi gik til det saa kaldte Kuhberg i Staden, hvor min Kammerat i en Giæstgivergaard leiede os et Kammer; men neppe vare vi komne op paa Kammeret, før jeg mærkede, at der vare Spioner i Huuset som lurede paa os. Jeg bad derfor min Kammerat følge ned med, at betale Vertinden og igien følge med mig til Friderichsort. I Henseende til det sidste var min Bøn forgieves; thi han forestillede mig, at Fæstningen nu saa sildig var allerede tilsukt og man vilde ansee og straffe os som Deserteurer. Vi gik herpaa ned, betalede Vertinden og foregav for den Mængde Mennesker, som samme Tid var i Stuen, at vi maatte skynde os, om vi skulde naae Fæstningen, før den blev lukket. Folket saae mistænkelig efter os, om vi og toge Veien til Friderichsort,

og deri vare vi forsigtige nok; Men ikke saasnart vare vi komne Folket af Syne, før vi vendte om igien til Kiel. Broen hvorover vi skulde til Staden, var der formørkt til at min temmelig berusede Kammerat kunde see; han gik derfor neden om i Vandet; En Lykke! der var kun lidet Vand; men det kostede mig Møie nok, at slæbe ham op igien. Endelig slap vi igiennem Staden, men neppe vare vi komne derigiennem, før min gode Sergeant lagde sig plat ned i Skarnet og svor paa, han ikke kunde gaae længere. Jeg bad indstændig han dog maatte stræbe, enten at gaae videre fort, eller tilbage til Fæstningen, jeg spændte hans Støvlekraver af, for at lette hans Gang, men alt dette hialp intet.

Imidlertid blev jeg et Lys vaer ikke langt borte; jeg trengte nu meere heftig ind paa ham og formaaede ham endelig til at staae op og følge med. Vi gik efter Lyset og snart naaede vi en Landsbye, hvor vi gik ind og fik Logement. Da min Kammerat, efter nogen Vederqvægelse, var falden i Søvn, erfarede jeg af en Meklenborgsk Smedede-Svend, som logerede i samme Huus, at Vertinden havde for kort siden i 5 Dage opholdt en Diserteur, der var undløbet Kommandoen, skiønt den havde skudt ham i Beenene, hun havde end meere lægt hans Blessure og hiulpet

ham

ham affted videre fort. Dette var mig ikke en liden Trøst. Glad og haabefuld aabenbarede jeg nu Vertinden vores Forehavende; Endskiønt hun syntes noget fortrydelig fordi jeg ei havde sagt hende det før, viiste hun dog al Omsorg for os og lod rede Seng paa Høe-Loftet, hvor vi sov trygt den Nat.

Morgenen derpaa besluttede jeg at gaae til Præsten der i Byen, for enten at faae et Landkort til Efterretning, eller anden Underretning om Veien til Lybek: Uagtet min Kammerat fraraadede mig det, gik jeg dog til Præstegaarden, men fandt ingen uden et gammel Fruentimmer Hiemme. Paa Veien derfra kom et ungt Fruentimmer løbende og vinkede hyppig ad mig; saasnart jeg kom hende nær, sagde hun mig, at Kommandoen var i Vertshuset, at søge efter os, jeg skulle haste at følge hende; jeg fulgte til en Lade, hvor hun lukkede mig inde. Mistillid og Frygt, for at være forraad, drev mig til at søge efter et Hul, at komme ud af igien; men da jeg eftertænkte, at jeg derved let kunde falde enten Kommandoen eller Bønderne i Hænderne, saae jeg mig kun om efter et Sted at skiule mig. Til Lykke fandt jeg en Stie, hvorpaa jeg stigede op i Høet og drog Stien op efter mig. Jeg boerede mig nu ned i

Høet

Høet det beste mueligt og giorde mig en Udsigt, dog saa, at ingen kunde see mig. Længe laae jeg imellem Frygt og Haab. Endelig blev Døren aabnet; men hvor bankede nu mit Hierte! Jeg keeg ud; men blev ingen anden vaer, end Vertinden og Pigen, som havde lukket mig ind. De raabte begge til mig, men jeg taug stille af Frygt, omhygelig ledte de overalt efter mig, men forgiæves, endelig overgave de sig og beklagede, at jeg maatte være gaaet ud af Hullet og maaskee truffen for Kommandoen; da jeg mærkede deres Ærlighed mod mig, gav jeg mig tilkiende. Med Glæde berettede de mig, at Kommandoen havde taget Veien til Lybek. Jeg spurgte først efter min Kammerat, hvorpaa de svarede: han havde været i en stor Frygt for mig da han vidste, jeg var ude, da Kommandoen kom ind i Byen. Vi opholdte os endnu her 5 Dage; Den 6te Dag om Morgenen berettede Bønderne os, at Kommandoen alt var passeret igiennem Byen paa Tilbage-Marchen.

Vi tuskede nu vor Mundering bort for Bønder-Klæder og, saasom Sergiantens Kiole var besat med Sølv-Tresser, fik han 5 Rd. til Bytte. Vi begav os med en Veiviser paa Veien til Pretz. I denne Stad, vidste vi, der var en Soldat af vores Regiment, som havde bragt

adskil-

adskillige Deserteurer tilbage til Regimentet, dette skrækkede min Kammerat i Særdeleshed; thi saa stor og stærk han end var, saa feig var han tillige. Jeg stræbte, det meeste muligt, at betage ham Frygten og sætte Mod i ham, og vi gik frit og ubehindrede igiennem Byen. Vel mødte endog samme Soldat os paa Gaden, men saasom det var i Mørkningen, kiendte han os ikke. Da vi saaledes vare komne lykkelig igiennem Byen, betalte jeg Veiviseren og lod ham gaae tilbage. Min Kammerat satte sig her ikke langt fra Byen paa Stuben af et afhugget Træe, forsikrende, han ikke, især formedelst Tørst, formaaede at gaae længere. Efter megen Besværlighed og Overtalelse fik jeg ham endelig med til et Huus, hvor han fik sin Tørst slukket; her vilde han vel have blevet, men da Konen i Huset vilde ei logere os, maatte vi begive os paa Veien igien. Temmelig sildig naaede vi en Bye, og, saasom vi af Frygt ei vilde tage ind i et offentlig Vertshuus, bankede vi paa en Linnedvævers Dør; Saasnart Manden havde lukket os ind holdt han os rigtig nok for Deserteurer og vilde derfor ikke logere os; men, da jeg sagde ham, jeg havde Penge og vilde betale alt raisonabelt, saa var der intet i Veien, at jo hans Kristelige Barmhiertighed strax tillod os at blive.

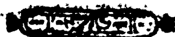
Morgenen derpaa fortsatte vi Reisen paa den store Landevei til Lybek. Efterat vi vare komne igiennem en lang Skov, komme vi til den Ploniske Broe, hvor vi paa høire Side havde Staden Pløen, paa venstre Side Søen og Broen lige for os; Enhver Vei her var os høistfarlig; vi stode nu imellem Frygt og Haab; thi vi vidste, her opholdte sig deels Danske Hververe, deels Pløniske Soldater. Efter lang Beraadslagning besluttede vi, at gaae lige til og min Kammerat valgte at gaae først, jeg gik bag efter og begge slap vi den Fare lykkelig forbie. Strax herpaa komme vi ind i en Skov; Neppe vare vi i samme komne ¼ Miil frem, før vi traf for en Hob Klappere af meer end 300 Mennesker. Ikke saasnart blev min Kammerat disse Mennesker vaer, før han af Forskrækkelse raabte: " Vi ere forlorne! — Kom Broder! lad os gaae tilbage!„ Jeg forestillede ham, vi ville derved giøre os mistænkte og fik ham endelig saa meget Mod indprented, at han gik med mig lige mod Hoben; Den første, jeg kom til, spurgte jeg om den rette Vei til Lybek, og han viiste mig den og. Vi gik nu til den mørke Nat og naaede endelig en Landsbye; Som jeg nu gik paa en Gang-Stie, men han paa den alfare Vei i Gaden, hører jeg ham uformodentlig raabe: hielp! hielp! jeg løb til, og fandt ham nedstuppen i en Mo-

rads

rads til Armene. I en Hast hentede jeg en Bonde med sine Folk, der toge Løgter og Bredder med sig, og endelig fik vi ham slæbt op af dette ret farlige Sted. Vi lode os herpaa ledsage til et Vertshuus, for at faae hans Klæder tørrede igien. Min Kammerat gav sig ud for en riig Bondes Søn fra Meklenborg, og jeg sagde mig at høre Hiemme i Hamborg; Vi foregave: at have lidt Skibbrud ved Eckernførde og agtede os nu hver Hiem til sit. Folkene i dette Huus vilde gierne have beholdt Sergianter som Tienestekarl, men dertil havde han ingen Lyst. Man anviiste os nu Natteleie paa et Høeloft, hvor der hverken var Fiedder eller Straae. Fra dette ubehagelige Logis skyndte vi os igien om Morgenen det første mueligt.

Da vi denne Dag vare komne Lubek paa $1\frac{1}{2}$ Miil nær, kom vi ind i en stor Bye, ved Navn Schwarkow. Denne Bye erkiender en Deel Danske, en anden Deel Lybsk, den tredie Eutinsk og den fierde Deel Ridderlig Herredømme. For at undgaae de her liggende Danske Hververe, torde vi ikke søge nogen Logement i noget Vertshuus, men lagde os om Natten i en Mands Lade og gik Morgenen derpaa ind til en Kleinsmed. Snart vandt jeg denne Mands Fortroligheds, og fik ham til for 1 Dukat, at

gaae

gaae til Lybek med et Brev, som min Kammerat affærdiget til de Prusiske Hververe. Vi formanede ham for alle Ting, han ikke maatte komme for Danske Hververe med Brevet.

Hvor lang og ængstefuld var Tiden mig nu! i sær da han ei kom tilbage til den bestemte Tid. Endelig saae vi med Glæde en Preussisk Lieutnant og Under-Officeer komme ansættende med Buddet. Officeeren forneiede sig ikke lidet over min Kammerat, der var baade anseelig og smuk; med mig var han ikke saa fornøiet, efterdi jeg var mindre af Vext og meere til alders. Vi marcherede nu med dem til Lybek. Ved vor Ankomst der bleve vi førte ind paa det Preussiske Hverver-Huus, hvor vi maatte oppebie Kapitainens Komme. Saasnart han var kommen, blebe vi tilspurgte og undersøgte, om vi vare sunde; herpaa fik min Kammerat 8 Rd. Haandpenge; jeg derimod fik kun Stokkeryngl, fordi min Kammerat sagde dem, at jeg for nogle Dage siden vilde have forledet ham til, at gaae tilbage til de Danske. Denne Velkomst var mig meget empfindtlig; men hvad skulde jeg giøre? jeg havde eengang solgt mig hen for intet. Vi maatte forblive i Hververhuset, indtil der kom fleere, at vi paa eengang kunne blive transporterede til den Preussiske Armee. Da vi havde været der nogle Dage,

komme

komme 2 Danske Deserteurer klædte i Bonde-Dragt ridende hertil; den eene af dem forstoed lidet Tydsk, den anden slet intet. Jeg underholdt dem med Samtale, indtil en Underofficeer havde meldt dem for Kapitainen. Da de herpaa vare hentede til ham, forstoed han ikke dem og de ikke heller ham. Underofficeeren sagde ham, at jeg kunde tale med dem, og strax lod han mig hente, for at bruge mig som Tolk. Jeg maatte paa hans Vegne afhandle dem deres Heste og accorderede med dem, om hvad de vilde have til Haandpenge, hvilket jeg og udrettede saaledes, at de paa begge Sider vare fornøiede. Da de nu gik bort til Hververhuset igien, bad Captainen mig blive og tilbød mig en Douceur; med Taksigelse undslog jeg mig for at tage imod den, men bad i dets Sted, han vilde have den Godhed for mig, at skaffe mig Plads ved Husarerne som Volunteur, han svarede strax Ja, det kunde vel skee, dersom jeg kun havde Penge. Jeg gav ham herpaa til Giensvar: at dersom jeg kunde forlade mig paa hans Taushed, vilde jeg vise ham, at jeg havde Penge; Han soer ved sin Cavalliers Parol, at han ikke vilde forraade mig. Jeg viiste ham herpaa mine Vexelbreve, det ene paa 1000, og det andet paa 5000 Rd. Han faldt i Forundring derover, og kiendte Kavalierens Haand, som havde udstædt Vexlerne.

 Han

Han sadte sig strax hen og gav mig skriftlig Forsikring, at jeg skulde blive Volunteur ved de sorte Husarer.

Nogle Dage derefter, skulde jeg tilligemed 5 Andre og en Kone transporteres paa en Vogn til Leipsig. Paa Transportseddelen stod jeg besynderlig nævnet som Volunteur. De Belingiske Husarer førte os til Wismar og derfra til det Zerbstiske. Her kom vi til et Sted, hvis Navn jeg nu ikke erindrer, vi bleve førte hen til Borgemesteren for at modtage vore Dagpenge. Mens jeg endnu sad paa Vognen, kom en preussisk Underofficeer løbende lige over Gaden til os. Jeg sagde strax til min Kammerat: Giv agt Broder! det er en af de Collioniske Hververe (Under dette Navn forstaaes Hververe af Oberst Coljons Partie, som gemeenlig lovede Folk Charger som Officeer, men naar de havde sagt ja, giorde de dem til gemeene Soldater) disse Folk har skaffet Kongen af Preussen mange Folk. Jeg stod af Vognen og hentede mine Penge hos Borgemesteren og da jeg kom tilbage, havde min Kammerat, den gode Sergiant, allerede ladet sig lokke i Garnet. Vi gik, som sædvanlig paa saadanne Stæder, til Ordinantz Huset, hvor vi traf saadan en Mængde Rekruter, smaae og store, fra alle Kanter af Verden, at man ikke kunde

kom-

komme til at føde. De drak, sang og sværmede, som saadane Folk pleier.

Jeg saae mig omkring for, at finde et Selskab for mig, og blev bag et Bord en Mand vaer af ganske overordentlig Størrelse, han var 12 Tomer efter Preussisk Maal, det er 3 Alen og 8 Tome. Jeg nærmede mig og tiltalte ham, og saavidt jeg kunde dømme af hans Tale, lod han til at være en meget oprigtig Mand. Han fortalte mig, at han var født i Pfals og hans Fader havde faaet 800 Rd. Haandpenge for ham; han havde tient Kongen i 38 Aar og faaet mange Blessurer, som han endnu til Beviis paa sin Tapperhed kunde fremvise. Denne ærlige Mand gav mig god Underretning, hvorledes jeg nu overhovedet skulde forholde mig i Soldaterstanden. Jeg vilde af Erkiendtlighed givet ham nogle Penge, men han vilde ikke modtage dem, dog drak han nogle Flasker viin med mig.

Wi reiste snart videre og kom til Anhalt-herbst. Her bleve vi førte til den bekiendte Major Kleist, paa Soldat-Maneer opstillede i Geleder og tilspurgte een efter en anden; hvorfra han kom og hvem han var? Hvor han havde staaet i Tieneste? o. s. v. Da Touren kom til mig, giorde Majoren mig samme Spørgmaal,

Jeg

Jeg viiste hans Transportseddelen og sagde, at jeg var antaget som Volunteur, og det var mig lovet, at jeg skulde blive transporteret til Leipsig, hvorhen jeg haabede nu at blive befordret. Han spurgte, om jeg havde Penge til at tiene som Volunteur? Jeg svarede ja og at jeg vilde være Volunteur under Husarerne. Han svarede mig: Hans grønne Dragoner havde samme Frihed som Husarerne, jeg kunde ligesaavel blive hos dem, siden jeg dog var kommen her til Regimentet. Jeg biefaldt Forslaget, vi fik vores Billets og jeg kom under en Escqvadron med min Sergiant. Vagtmesteren gav mig Billet til Qvarteer, men Folkene vilde ikke modtage mig, endelig skaffede Korporal Lehmann mig Qvarteer hos en Bonde, hvor jeg blev ret vel modtaget. Han sagde til Verten, at jeg var Volunteur, saa jeg ikke havde nødig at melde Verten hvorlenge jeg vilde blive ude, han skulde skaffe mig godt Mad og en god Seng. Disse Folk viiste meere Godhed, end enten Korporalen eller jeg forlangede. Inden 8te Dage var jeg fuldkommen udrustet som grøn Dragon og exerceerede allerede med. Jeg kiøbte mig en Hest efter min egen Smag, som endnu ikke var tilreden, da de andre derimod maatte tage saadanne Heste, som allerede havde været brugt i Tienesten. Jeg giorde Vagt og nu bad jeg Vagtmesteren, han

vilde

vilde skikke mig ud med paa Pautrollie, at jeg kunde forsøge mig. Da jeg giorde den anden Patrouille blev min Hest skudt under mig og det var med Nød og Møie jeg selv blev reddet. Omtrent 14 Dage derefter mistede jeg ligeledes den anden Hest, hvorved mine Penge begyndte at smelte.

Da vi igien var kommen i Roelighed, fik jeg Ustand med en Underofficeer af Escqvadronen, som var en Polaker, og vi afgiorde vores Dispûte med Sablerne. Vi holdte os begge saavel, at ingen af os kunde tilbringe den anden nogen betydelig Blessur, men vi maatte og begge for vores Hidsighed bøde i Vagten 48 Timer. For dette Slagsmaal Skyld blev jeg casseret fra Regimentet og stukken under Artilleriet, som den Tid stod i Leisnig, en liden Stad, paa et høit Bierg ved Muldefloden. Efter nogle Dage blev jeg tilligemed adskillige andre bragt derhen, der maatte vi igien sværge og lære Exercitien. Derfra blev vi forflyttet til Chemnitz, hvor vi blev liggende i Vinterqvarteer.

Først i Foraaret 1760 gik vi til de saa kaldte Katzenberger ved Meisen, og jeg maatte giøre baade Artilleristes og Stykknegts Tieneste, men fik og dobbelt Sold. Derfra marcherte vi til Stieglitz

lits

lit, hvor vi bestandig maatte campere og om Natten giøre idelige Udfald. Vi blev commandeert fra Strigliß til Salsen, hvor vi fast ingen Time vare roelige, men maatte hver Nat rykke ud.

Vi rykte derfra til nogle Steder, kaldes Geleitß Hausen, hvor vi maatte kaste Skandser og giøre spanske Ryttere; men vores Skyts havde vi maattet lade blive tilbage, da Veien formedelst bestandig Regn var bleven meget fordærvet, endelig bragte vi det med meer Forspand dertil. Da vi kom sildig og Byerne deromkring vare fulde af Soldater, kunde vi ingen Sted komme ind, men med vore vaade og skidne Klæder maatte vi holde ud i Regnen og under aaben Himmel til anden Dagen, da vi blev viist til en Gaard, som var ganske øde. Vi havde intet uden Kommis-Brød at spise; thi for os stod Fienden og bag os havde vore Regimenter opkiøbt alle Levnetsmidler, saa der var intet at bekomme og vi befandt os i en elendig Tilstand.

Endelig rykte vi frem henimod Mulde. En Nat blev giort Allarm og vi maatte rykke frem henimod til Ruswein, hvor der forefaldt en heftig Attaqve. Her maatte Artilleriet agere og bestandig fyre indtil Aftenen. Vi kom om Aftenen særdeles udmattede tilbage, og her havde vi

intet

intet at leve af; vi aftalte med hinanden at stiæle Bønderne nogle Gieder fra, for at faae lidet at spise og komme til Kræfter igien. Mine Kammerater fik fat paa 2, som de trækkede efter sig i Strikker, men Majoren blev det vaer, de maatte slippe deres Bytte og han lod Underofficeren give enhver af dem 10 Stokkeprygel for deres Umage. Jeg fandt og en Gied, tog den med og giemte den i Ammunitions Vognen. Den blev skiult, vi fik en Soldaterkone til at stege os den, saa jeg og mine Kammerater giorde os ret tilgode dermed.

— Saa hielper de hungrige Soldater sig!

Følgende Vintere 1761 og 1762 matte vi marschere til Schellhausen ved Debeln, hvor vi skulde have Cantonerings Qvarteer Her udstod vi megen Uroe, da aleene Muld-Floden skillede os fra Fienderne, Forposterne paa begge Sider stod paa Bredden, kunde tale med hinanden over Floden og bestandig allarmerte hinanden.

Vi maatte reise omkring til Byerne for at skaffe Fourage. Een Dag da vi ligeledes reed ud, traf vi nogle af vores Kammerater fra de grønne Dragoner. Jeg blev fornøiet over at see mine gamle Kammerater, vi kom til at tale og drikke med hinanden og jeg forsømte derover min

Tiid

Tid, saa Fourererne fra vores Regiment var imidlertid marscheret tilbage. Da jeg mærkede dette, satte jeg mig gesvindt til Hest og reed alt hvad Hesten kunde løbe, til vor Qvarteerstade; men da det allerede var temmelig mørkt, forfejlede jeg Veien, endelig kom jeg til Ulvegrøfterne, satte derover og kom, men meget sildig i Qvarteer. Da jeg om Morgenen tillig kom i Stalden at see til min Hest, laae han og var krepert. Om Middagen, da jeg kom paa Vagten, blev jeg saaledes modtaget med Fugtler for mit Ridt, at jeg ikke forvandt det de første 4 Uger, helst da jeg ikke vilde strax lade mig indsmøre.

Jeg fattede det Forsæt, at desertere ved første Leilighed. Dette betroede jeg nogle af mine fortroligste Kammerater, følgende Morgen Kl. 3 giorde jeg mig færdig og uagtet den strenge Kuld, tog jeg Veien til Døbeln. Denne Bye var i den, imellem den Østerigske General Haddick og den Preussisk Oberst Kleist trofne Convention, denne Vinter erklært for neutral og ikke besadt af nogen Partie.

Da jeg var kommet ud imod Byen fandt jeg Skildtvagten ved Larmstangen i dyb Søvn, for at redde den arme Karl saavel som mig selv, vakte jeg ham op og sagde ham, at Ronden kom

strax

skar anmarcherende. Han takkede mig og spurgte hvem jeg var? jeg svarede kort og løb videre. Jeg var kommen omtrent en halv Miil længere, da jeg mødte Major Torcade, der commanderede den Battaillion, hvorunder jeg stod. Baron Eglofstern, Fendrik v. Heiden, var Adjutant var i Følge med ham. Jeg hilsede dem; de spurgte hvor jeg vilde hen? jeg svarede: min Hest laae og var nær ved at krepere, jeg vilde derfor løbe til Apoteket i Døbeln efter nogle Medikamenter. Paa denne Maade kom jeg lykkelig forbi disse Herrer, thi de vidste ikke, at jeg havde havt Fortred og var bleven pryglet.

Jeg havde endnu 12 Forposter at passere, som jeg gav samme Svar, og kom saaledes lykkelig til den øverste Port i Døbeln. Her holdt Skildvagten mig an og spurgte, hvor jeg vilde hen? jeg gav ham samme Svar; men han vilde ikke lade mig ind, men viiste mig hen til den Vagthavende Officeer, for at udbede mig en Seddel. Jeg gik til Kapitainen, forestillede ham samme Aarsagen hvorpaa han og gav mig en Seddel og jeg gik giennem Porten over Broen ind i Staden.

Hvor glad var jeg ikke nu over at see mig i Frihed? Jeg gik hen til en Ven, som var Hattemager og lod mig indsmøre; thi min Ryg var

saa ophovnet at jeg maatte lade alle mine Klæder skiære op. Min Ven vilde beholdt mig hos sig og forsikrede mig, jeg var ganske sikker for Preusserne, men jeg kiendte denne Sikkerhed bedre end han; thi vi havde faaet hemmelig Ordre: at dersom Østerigerrne, som havde bemægtiget sig den nedre Port, og stod paa hin Side af Mulde og Staden, det ligger imellem 2 Arme af Mulde ligesom paa en Øe, vilde marchere giennem Staden, skulde vi strax stikke den i Brand, samme Ordre havde og de østerrigske Tropper, om Sligt skulde blive forsøgt paa Preussernes Side.

Jeg opholdt mig da kun kort og gik ud af nedre Porten og vilde overgivet mig til Croaterne; men ingen kunde forstaae mig, de vare alle Croater og talte ikke andet end raabte alle til mig: Spion! Spion! De anfaldt mig og slæbte mig til deres Officeer, som havde Vagt og derefter til Majoren i Heide, hvor jeg maatte bie til Kl. 9 om Aftenen forend jeg maatte komme for ham; imidlertid havde Croaterne underveis taget mine Penge, opskaaret mine Støvler og behandlet mig paa det Grusomste. Da jeg endelig blev ført for Majoren i Heide, som er en Flække 3 Fierdingsvei fra Døbeln, sad han just til Bords.

Denne brave Mand forstod Tydsk, jeg fortalte ham da min Skiebne, og hvorledes jeg var

mis-

mishandlet af hans Folk. Han lovede, dersom jeg kunde vise Gierningsmændene, vilde han exemplarisk afstraffe dem; men da alle disse Karle seer næsten eens ud, var det mig umuelig.

Majoren sendte mig anden Dagen til Waldtheim til General Zettwitz, han gav mig en Gylden og hans Adjutant en halv Gylden; men Pas vilde han ikke give mig. Jeg blev videre ført til Freyberg og der fra til Dresden. Efter min Ankomst til Dresden, blev jeg strax ført til General Tsischkewitz. Her haabede jeg at retfærdiggiøre mig, viiste ham min Attest, som jeg ved Sal. Hr. Etatsraad Kall i Kiøbenhavn havde faaet, mens jeg stod i Preussisk Tieneste. Anledningen til, at jeg lod mig denne Attest sende fra Kiøbenhavn var denne: Jeg meldte mig hos Feldt-Præsten til Skrifte og Communion, men han vilde ikke antage mig, førend jeg kunde tilveiebringe Attester om min Daab og videre Forhold. Jeg havde havt Begge, men maatte overgive dem til min Kapitain i dansk Tieneste til Forvaring, og da jeg tog Flugten, torde jeg ikke fordre dem tilbage. Da jeg i Overværelse af Obristen, Regimentsqvartermesteren og Adjutanten havde aflagt min Troes Bekiendelse efter den hellige Skrift for Feldtpræsten, blev jeg efter Oberstens Befaling antaget til Sacramentet, og fik Tilladelse at skrive til

Kiøben-

Kiøbenhavn til Sal. Hr. Etatsraad Kall, som og efter min Ansøgning skrev til Obristen og Feldtpræsten og sendte mig ny Attester. Den Attest, som i Preussen retfærdiggiorte mig, giorde her min Ulykke. Saasnart jeg viiste den frem, blev jeg paa det skarpeste examineret, og man sagde mig i Øinene, jeg havde aldrig været Soldat i Preussen, men en Spion.

Jeg blev sadt i Stokhuset, hvor jeg maatte sidde til 20de Januar 1762 og blev hver Dag bragt til Forhør. Paa den Tid havde en Preussisk Jæger, der og havde desertert, samme Skiæbne som jeg, dog blev jeg mildere begegnet, da jeg ingen Stokkeprygl fik; han derimod blev hver Dag brixet, fordi han skulde bekiende. Jeg frygtede hver Gang Døren aabnedes, man og skulde byde mig samme Traktement.

Da jeg endelig den 20de Jan. kom fra Forhøret, holdte en Karet for Stokhuusdøren, alle var i bevægelse og ventede hvem der vilde stige ud; Herpaa steg en Mand i blaa Fløiels Klæder ud omhængt med en gylden Naades-Kiede. Da han med den Vagthavende Officeer kom i Stokhuusstuen, gik han til hver Arrestant, spurgte, hvor de havde staaet i Tieneste? hvad deres Forbrydelse var og hvorfor de sad? Da

Naden

Raden kom til mig, sagde en Pige, et Dresdner Barn, som sad næst mig i Arresten: det var den Jøde, som havde ladet mig arrestere. Af hendes Tale befandt jeg strax, at denne Mand var den Keiserlige Hof=Agent, som havde min Moster til Ægte. Han havde ladet denne Pige sætte i Arrest, fordi han ikke ved Foræringer kunde bevæge hende til at lade sig sende som Spion til Preussen. Han spurgte mig først paa Fransk dernæst paa Tydsk og i nogle andre Sprog, som han forstod, hvo jeg var og hvad jeg havde giort? Men da jeg frygtede for hans Hevngierrighed og mit Maal vilde røbet mig, besvarte jeg ingen af hans Spørgsmaale. Men da han blev ved og endelig vilde have et Svar, svarede jeg ham paa Hebraisk: jeg forstaaer Tydsk og Hebraisk. Han sagde, hvorfor svarer du da ikke? Mit Svar var: Jeg er født af dem, som vor Forløser Kristus Jesus kalder de haardnakkede. Han spurgte, hvori bestaaer det haardnakkede. Deri svarede jeg, at De handler mod Deres bedre Vidende og Overbeviisning; thi De veed at Messias er kommen og antager ham dog ikke som Forløser. Herpaa spurgte han, hvorfra jeg var; Jeg sagde ham mit Fødested. Han stod som han ei kunde ret besinde sig. Jeg blev ved; dersom De, min Herre! ikke kiender Stedet, saa vil jeg sige Dem det, at min

Mormo-

Mormoder er deres Svigermoder og min Moster er Deres Kone.

Jeg troer, enhver som hørte os, endog uden at forstaae os, kunde af Mandens Miner see hvorledes han var tilmode. Han spurgte videre, hvorfor jeg var bleven en Kristen? Jeg svarede: fordi ingen anden, end den kristelige Troe fører til Salighed, og Saligheden kan ikke erlanges paa anden Vei, end ved Messias som de Vantroende Jøder endnu venter. Nu forlod mig fuld af Vrede og Forbittrelse, kom dog strax igien og spurgte Officeeren, om det var ham tilladt at tage mig med. Officeeren svarede Ja, om han fandt det tienligt. Hof-Agenten kom endnu eengang til mig og spurgte om jeg igien vilde være en Jøde? vilde jeg det, da vilde han klæde mig og sende mig til sin Kone i Wien, men jeg afslog det ganske.

Da han nu hverken ved gode Ord eller Trusler kunde udrette noget, gik han som rasende fra mig. Han uddeelte Penge blant alle Arrestanterne, men jeg fik ingen.

Skiønt alle viiste megen Ærbødighed mod ham, begegnede jeg ham dog som min Paarørende. Da han var borte, lod den vagthavende

de

de Officeer mig komme i sin Stue og forlangte, jeg skulde fortælle ham min Samtale med Jøden og min Skiæbne.

Da jeg havde fortalt ham alt, sagde han: paa mit Ord aleene havde han ikke troet mig; men Underofficeeren, som havde Vagt og var en døbt Jøde, havde afskrevet vor heele Samtale. Videre sagde han: eftersom jeg havde viist mig saa bestandig i min Religion, vilde han give mig en Gylden, da de andre Arrestanter havde kun faaet ½ af min Fetter. Da jeg gik fra ham, sagde han mig endnu, det havde staaet i min Fetters Magt at befreie mig eller lade mig hænge, begge Deele havde kun kostet Ham et Ord; men jeg forlod mig paa Gud, som havde reddet mig af saa megen Nød og Fare, og bagbede, han skulde frelse mig fremdeles og især af denne nærværende Nød. Den anden Dag kom hans Kone min Moster, der havde havt mig som et Barn paa 9 Aar i sit Huus, og giorde sig al optænkelig Umage at bevæge mig til at gaae tilbage; men da hun intet udrettede, forlod hun mig grædende dog reddede hun mig ved sin Forbøn fra Galgen.

Nogen Tid derefter blev 114 Arrestantere, hvoriblant var jeg og nogle Fruentimmere, ført til Prag. Da jeg gik ud af Dresden havde jeg

ing-

ingen Saale under mine Skoe ikke heller Penge at kiøbe andre for, saa det var en ynkværdig Reise. Vi kom underveis til en lille Stad, hvor vi skulde ligge om Natten. Da vi gik over Broen til Porten, mødte os 2 rige Jøder som havde Leverantze til den Keiserlige Leir, jeg bad dem paa hebraisk om en Almisse. Den eene af dem kom om Aftenen til Hovedvagten og bad om Tilladelse at tale med mig, men det fornøiede mig, det blev ham nægtet. Imidlertid gav han Underofficeren 2 Daler, som han bad ham at levere mig, da han troede jeg var en Jøde. Jeg tog med Taknemmelighed imod disse Penge, lod mig kiøbe et par Skoe for den eene Daler, og for den anden vilde jeg kiøbe mig en Skiorte; men da der var ingen at faae, deelte jeg denne Daler ud blandt mine Kammerater. Anden Dagen reiste vi til Løbeschutz, vi skulde lagt der om Natten, men da der laae Millitz, maatte vi reise til Lockewitz. Herfra skrev jeg et Brev med Underofficeerens Tilladelse til Jøderne. De meente end nu jeg var en Jøde og sendte mig 2 Keisergylden Jeg kunde vel tæret paa disse Penge til Prag, men mine Kammeraters Skiæbne gik mig ligesaa nær til Hierte som min egen, jeg lod lave mad for dem og vi fortærede samtlig Pengene. Anden Dagen reiste vi til Aussig i Bøhmen, hvor vi bleve om Natten.

Ved

— Med nogle faae Penge i Lommen kom jeg herpaa lykkelig til Prag. Det var et andet og traurigere Optog, end da jeg første Gang gik der hen med Skuespillerne. Man lod nu Trommerne høre og Mangfoldige Mennesker løb til for at see os Ulykkelige. — Vi bleve førte til Hovved-Vagten, jeg tog underveis Afskeed med de beste af mine Kammerater og haabede nu at komme løs. Efter halvanden Times Tid, blev jeg bragt til Generalen til Forhør, derfra til Stokhuset hvor det gik mig endnu værre, end i Dresden.

Her maatte jeg sidde til den 25 Junii, jeg blev imidlertid 2 gange syg og blev i Lazarettet, saasnart jeg havde været der nogle Dage, blev jeg strax frisk. Stabs Chirurgus sluttede derfor, min Sygdom foraarsagedes af det haarde Leie paa Briksken og den elendige Levemaade, som mit Legem ikke kunde fordrage. Naar jeg var frisk maatte jeg hugge Brænde i Generalens Gaard, hvorfor jeg undertiden fik en Markespenge, som jeg gemeenlig deelte og fortærede med mine Kammerater, som vare i lige ulykkelig Tilstand med mig.

Det haardeste jeg her leed, var Jødernes forhaanende Latter, som jeg maatte udstaae, naar jeg gik til Generalen; De lovede og at skaffe mig løs, om jeg igien vilde blive en Jøde.

De

De Dage, jeg ikke gik til Generalens, underviiste jeg Stokmesterens Søn, som studerte i det hebraiske, hvorfor jeg altid bekom et gót Maaltid Mad.

Endelig nærmede sig min Befrielses Dag, den 25 Junii, da jeg blev ført til Hovedvagten, hvor der var adskillige Land-Stænder, som vilde taget mig i Tieneste og givet mig 12 Dukater til Haandpenge; Men det blev mig ikke tilladt at tage Tienneste, men de læste mig en haard Bebreidelse for, at jeg paa en fordægtig Maade var antroffen paa de Keiserlige Forposter og derfor var nu afstraffet med 25 Ugers Arrest paa Vand og Brød, herpaa gav de mig et Løbepas, befalede mig at flye Landet og gaae af Brunnau til Nurnberg. Man sagde desuden reent: dersom jeg gik uden for Landeveien, skulde jeg blive ophengt i næste Stad. Jeg blev ført fra Forhøret til mit forrige Opholdsted hvor jeg skulde blive, til jeg blev ført ud af Porrten. Da jeg kom tilbage til Stokhuset, og fortalte mine Kammerater, at jeg nu var fri og løs, viiste de en stor Glæde derover. Stokmesteren gav mig 1 par Komisskoe og Strømper og ½ Mark, hans Søn gav mig 1 Mark, og alle Arrestanterne gave mig 1 a 2 Kreutzer eftersom de formaaede; Det giorde de af Taknemmelighed for min Kierlighed, at jeg altid havde deelt mine beskede Penge med dem.

Denne

Denne Kierlighed ansaae jeg som en Lykke i al min Ulykke, at jeg dog kunde lindre andres Elendighed.

Da jeg havde taget Afskeed, begav jeg mig paa Veien til Nürnberg med 9 Groschen. Jeg eiede kun een Skiorte, som havde været paa mit Legeme i 25 Uger, et par Skoe og Strømper og en gammil preusisk Bombardeerkiol, som jeg havde baaret som Soldat, og saalænge min Arrest varede, havde været min Klædning om Dagen og Seng om Natten, og Couleuren var ikke meer kiendelig paa den — Hvilket yderlig Elendig Optog for et Menneske som tilforn i Kiøbenhavn var i en god Vei, og aleene ved sine daarlige Anslag, var bragt i saa yderlig Elendighed!

Da jeg var kommen uden for Porten, mødte mig en Student, som jeg i det latinske Sprog bad om en Almisse, han sagde hans heele Børs bestod af 6 Kreutzer dem vilde han deele med mig, han viiste mig og til Landeveien. Jeg var vandt fra at gaae og i sær i de tunge Kommisskoe, hvorfor jeg trakte dem af og gik barfoedet til den mørke Nat. Underveis giorde jeg mig adskillige Griller over min Skiæbne og tænkte, ulykkeligere kunde jeg dog ikke blive, end jeg nu var; men det følgende af min Historie vil lære, hvormeget

jeg

jeg bedrog mig. Vist nok havde det ikke skeet, om jeg havde handlet forsigtigere, men det var nu saa. Med den største Besværlighed kom jeg til Pilsen, og havde nu ikke een Skilling meer. Jeg mødte en Jøde paa Broen, som jeg bad om en Almisse, han gav mig 2 Kreutzer. Jeg vilde kiøbe mig Brød derfor og gaae ind i Staden; men da jeg kom til Porten, fordrede Skildtvagten mit Pas. Jeg var i Forlegenhed, om jeg skulde opvise det skiønne Løbepas, men det hialp ikke, jeg maatte levere Underofficeren det, han læste det, dermed førte mig til Borgemesteren, som just stod tilligemed en Anden paa Torvet. Borgemesteren læste Passet, saae mig an med et stift Aasyn og da han havde læst det og med Øinene ret som maalt og udstudert mig fra Hovedet til Føderne, holdte han en vel udført, men for mit Gemyt sær ufordøielig Præken. Modet vorte mig imidlertid og jeg kunde ikke finde mig i at lade mig mishandle, jeg sagrede ham: det var bedre han gav mig en Almisse end ved Skiældsord at formeere mine Lidelser; thi dersom jeg ikke havde været uskyldig, havde jeg ikke kommen løs i Prag. Det frugtede dog noget. Han gav mig 1 Kreutzer, den anden Herre 3 Kreutzer og Underofficeren førte mig til Amtstuen. Renteskriveren underregnede mit Pas og føiede endnu en Epilog eller Anvendelse til Borgemesterens elendig Præken.

ken. Jeg lod ham præke men han gad og bad ham derpaa om en Almisse, han gav mig 2 Kreutzer og befalede Underofficeren at føre mig til Porten. Han var en brav Mand: han beklagede mine ulykkelige Omstændigheder.

Da vi var næsten kommen til Porten, saae en ung smuk Kone udaf et Vindue, raabte til Underofficeren og bad ham, at bie et Øieblik med Arrestanten. Jeg spurgte hvem hun var? han sagde mig, at det var en Jødes Kone som havde Leverance til Armeen, hun var meget Godgiørende og vilde vist give mig noget.

Vi gik altsaa ind i Huset, hun kom ned; talede med mig og gav mig en Daler; min Glæde derover var saa stor, at jeg forglemte at kiøbe Brød, skiønt Hungeren stærk nagede mig.

Jeg gik da afsted fuld af Glæde; Men mit Legems Mathed overvandt mig og jeg faldt om paa Veien i Afmagt da jeg var kommen ½ Miil fra Staden. Jeg maae omtrent have lagt ½ Time, da en Reisende fandt mig, hialp mig op; gav mig noget Brød og førte mig til en Bæk, hvor jeg kunde drikke, derpaa viiste han mig til en Bye i Nærheden hvor jeg kunde blive om Natten i et Vertshuus.

Jeg

Jeg gik da til Byen og bad Vertinden, at laane mig Huus; men hun undskyldte sig, at hun ikke engang havde saameget Foer jeg kunde ligge paa. Jeg bad, hun vilde tillade mig at sove paa Benken. Hun lod mig da endelig komme ind og jeg forlangte noget at spise og drikke, som jeg strax betalte. Da hun saae jeg havde Penge, havde hun og Qvarteer for mig. Imens jeg spiste, kom en Jøde ind i Stuen, han forundrede sig over at høre mig tale jødisk, da han dog saae jeg spiste Flesk.

Dagen derpaa reiste jeg videre, men et indfaldende stærk Regnveir opholdt mig 2 Dage i en Bye, hvorved mine Penge temmelig smeltede bort. Jeg lod mine Skoe reparere, fortsatte Reisen og naaede om Aftenen til den Bøhmiske Skov, hvor der er en Glas-Fabrik. Jeg bad Konen her om Natteleie, som hun og tilstod mig, men da hendes Mand kom hiem, sadte han heftig an paa mig at jeg skulde antage den Katolske Religion, hvortil jeg slet ingen Øren havde. Ved megen Beden og meere ved hans Kones Forbøn lod han sig bevæge, til at laane mig Huus om Natten. Om Aftenen maatte jeg falde paa Knæe med, som jeg da endelig med en god Samvittighed kunde giøre; Men han vilde og, jeg skulde raabe hans Ave Maria med, det kunde jeg

nu

nu ikke giøre, hvorover Verten slog mig. Da jeg om Morgenen reiste bort, gav den ærlige Kone mig endnu et stykke Ost og Brød og viiste mig Veien, saavidt hun kunde giennem Skoven. Jeg havde bestandig været bange for denne Skov, dog hvad havde jeg Arme at frygte? Mit Aktog kunde ikke love Røverne det mindste Bytte.

Paa hin Side Skoven laae et Vertshuus. Min Mave erindrede mig at jeg ei skulde gaae det forbi; men min Pung som var ganske tom, raadede mig at blive derfra, hvilket sidste Raad beholdt Overhaanden. Jeg gik forbie og vederqvegede mig med mit Ost og Brød, og lod mig dertil udvendig befugte af Regnen som da faldt. Jeg kom snart til en Stad; men da jeg hverken havde Penge eller fil Tilladelse, kunde jeg ikke gaae derind.

Jeg blev ved at gaae til det blev mørk, og kom til Sültzbach i Ober-Pfaltz. Der vilde Skildtvagten ikke lade mig ind, jeg maatte derfor gaae omkring, og forsøge om jeg kunde blive indladt ved en anden Port. Her mødte jeg et ungt velvoxen Mennesken, og det kom mig for, som jeg for et Sted havde seet ham. Han talte mig til og spurgte: Hvorfra Landsmand? Fra Pilsen svarede jeg. Han spurgte videre: har I ikke

ke

ke været preussisk Soldat? Ja, sagde jeg. Allene de grønne Dragoner? spurgte han; ganske rigtig! svarede jeg. Det er godt min Ven! kom med mig, sagde han. Jeg fulgte ham til et Vertshuus, hvor han lod mig skienke et Glas Brændeviin og bad Vertinden, at give mig Mad og Øll. Han tog Glasset og drak mig til med disse Ord: Din Sundhed Broder Sorgenfrey!

Man kan let forestille sig, hvor underlig dette forekom mig før paa et Sted, hvor jeg troede jeg var ganske fremmed. Han tog Ordet for at hielpe mig ud af Drømmen. Det undrer mig, sagde han, at du ikke kiender mig meer, da vi dog have tient sammen ved et Regiment. Da jeg siden deserterede fra Preussen og gik over til Østrigerne og vi ved en vis Leilighed rykte mod Sveer, havde du den Lykke, at tage mig til Fange, det var ved Strela for Veirmøllen. Jeg gav dig gode Ord, at du vilde lade mig ride; men du svarede: Du var skyldig at giøre din Pligt; jeg forestillede dig du vilde overlevere mig til Bøddelen og det kunde dog din Samvittighed ikke tillade, da jeg var mine Forældres eeneste Søn, naar du lod mig nu slippe, kunde jeg maaskee dog endnu engang komme til dem. Dit Hierte blev endelig bevæget og du sagde, hellere vilde du overtræde din Pligt mod Kongen, end bringe saadan et ungt Menneske

til

til Galgen. Du tog da min Hest fra mig og lod mig løbe, paa det du kunde sige for Regimentet, at jeg havde med Magt slidt mig fra dig og ladet Hesten efter mig. See, Broder! blev han ved, saaledes er jeg lykkelig kommen Hiem; kiender du mig endnu ikke? Nu kiender jeg dig, svarede jeg: Saaledes skulde jeg da, ved Guds Bestyrelse, for min udviiste Kierlighed mod dig, nu finde Tilflugt hos dig i mine trængende Omstændigheder. Han bad mig blive der paa Stedet, eftersom det var sildig, og lovede, Morgenen derpaa at være hos mig igien. Denne Omgang var mig en særdeles Opmuntring i min Ulykke og skaffede mig en ret vederqvægende Søvn. Følgende Morgen kom min gamle Ven med begge sine Forældre til mig i Vertshuset, bød mig ret hiertelig velkommen og underholdt mig der i 3 Dage for at jeg ret kunde hvile ud. Ved min Afreise forærede de mig en Skiorte, Skoe, Strømper og en Dukat.

Fierde Dagen forlod jeg dette Sted og kom uden Hindring til Bayreuth. Da jeg kom til Staden, vidste jeg ei, hvorledes jeg skulde komme ind, efterdi jeg ikke gierne vilde viise mit Pas frem. Nogle, som jeg spurgte, viiste mig om til en lille Port, hvor der ingen Vagt pleiede at staae. Jeg slap lykkelig nok ind igien-

nem samme Port, og søgte derpaa ind i et Vertshuus. Verten spurgte, om jeg havde Seddel fra Kommandanten, da han ellers ikke torde tage imod mig; videre spurgte han, igiennem hvilken Port jeg var kommen ind i Byen, siden jeg ei var meldt hos Kommandanten? jeg svarede: giennem Nye-Port. Strax viiste han mig til Kommandanten at hente en Billet, for at kunne blive her Natten over.

Kommandantens Ordonance sagde mig: vil De undgaae at være Soldat, saa raader jeg Dem som en Ven, at begive Dem udaf Byen igien saasnart mueligt. I Hast kiøbte jeg mig et Brød og skyndte mig udaf Byen. Omtrent 500 Skridt fra Byen kom jeg forbie en Underofficeer, som exercerede Rekruter; en af disse sagde, i det jeg gik forbie: det var og en dygtig Karl til Soldat; lad ham kun gaae, svarede Underofficeeren: vore Husarer bringer ham nok tilbage. Jeg ilede alt hvad jeg kunde paa Veien til Bamberg. Noget derfra mødte mig et Fruentimmer, som jeg spurgte, om hun havde seet nogle Husarer? hun svarede, at der var 4re i næste Vertshuus. Jeg forlod strax Landeveien og gik ind i en Dyrehave, hvor jeg troede mig sikker. Paa den anden Side af Dyrehaven traf jeg for et Vertshuus; men hvor bestyrtset blev jeg, da jeg saae 4re sadlede

de

de Heste for Døren; dog at jeg ikke skulde blive mistænkt, gik jeg friskt til og slap lykkelig der forbie.

Jeg fordoblede mine Skridt, slap ind i en Skov ikke langt derfra, hvor der var kiendelig Spoer af Husar-Hestene, og naaede endelig inden Aften en liden Bye. Verten, jeg her søgte Logis hos, forundrede sig meget over, at jeg var kommen dertil, uden at falde Husarerne i Hænder; thi disse rede imellem Bayreuth og Bamberg, for at optage alle Fremmede og levere de Tienstdygtige til Soldater-Tienesten, de Udygtige til Tugthuset. Nogle af Borgerne, der om Dagen havde holdt en Forsamling der i Huuset, sadde endnu om Aftenen, da og 4 Bagersvenne fra den Keiserlige Armee komme ind i Stuen. Med megen Pral viiste disse deres Afskeeds-Passer frem, og man faldt da og paa, at ville see min. Verten, som mærkede min Forlegenhed derved, var saa kiærlig mod mig, at viise mig ind i en anden Stue, hvor jeg kunde være i Roelighed for dem. Morgenen derpaa viiste han mig en sikker Vei, ad hvilken jeg og lykkelig kom til Bamberg.

Her stod et ung Menneske Skildtvagt ved Porten; han spurgte mig, hvorfra jeg kom? jeg nævnte ham en liden Kiøbstæd der i Egnen; rigtig! sagde han: I er vel Buddet, som kommer 2 Gan-

ge om Ugen derfra? Ja! svarede jeg og glad gik jeg ind i Byen. Jeg forblev ikke længe her, efterdi jeg fandt ingen Bekiendtere uden en Bødker, hos hvem jeg opholdt mig i 2 Dage, hvorefter jeg fortsatte Reisen til Nürnberg. Da jeg kom i Forstaden, begav jeg mig ind til en mig bekiendt Kiøbmand, ved Navn Bierling, som tog meget vel imod mig; han forærte mig en Klædning, 5 Rd. i Penge og forskaffede mig et Reisepas. Efter at have opholdt mig her i 8te Dage, havde jeg i Sinde, at reise til Dannemark igien; men som Veiene overalt vare besatte med Soldater og jeg havde ikke Lyst til denne Stand meere, forandrede jeg mit Forsæt og begav mig til Franckfurt am Mayn, hvor jeg opholdt mig 8te Dage. Men da jeg her ikke kunde finde min Udkomme, tog jeg Coursen til Cøln og derfra videre til Amsterdam. Da jeg en Aften landede her med et Skib, bestod min heele Kapital i 22 Skilling. Med Besværlighed fik jeg Logis. Morgenen derpaa søgte jeg, at finde et Dansk Skib, i det Forsæt, dermed at reise til min Skyldner i Siælland, og opholde mig hos ham, indtil mine Sager vare bragte i Rigtighed i Kiøbenhavn; men der var intet Dansk Skib. Jeg maatte nu søge andre Udveie. 3die Dagen foresspurgte jeg mig hos det Ostindiske Kompagnie, om jeg kunde komme i deres Tieneste til Ostindien

indien? Man spurgte om jeg kunde stille Kaution og da jeg svarede, jeg havde ikke Bekiendtskab med nogen der i Staden, raadede man mig, at bede min Vert derom. Paa min Begiering til ham, rekommenderede han mig og strax til en Mand, som dertil fandtes villig. Jeg blev nu Matros og bekom en Transport-Seddel paa 100 Gylden og 3 Gylden i Haandpenge, hvilke min Kautionist tog til sig. Han spurgte, om jeg vilde sælge eller pantsætte Seddelen; jeg overlod det til hans eget Gotbefindende. Man sælger gemeenlig denne Seddel, for at forskaffe sig det Nødvendige til Reisen. Min Kautionist udrustede mig paa beste efter min itzige Stand. Nu rørtes Trommen og vi forsaiede os om Bord. Hvor forundret blev jeg ved at betragte dette store Skib, hvis lige jeg aldrig før havde betraadt! Matros-Arbeidet var mig ei engang bekiendt og følgelig des meere besværlig; Men til min Lykke fandt jeg her endeel befarne Danske, og deriblandt især een, som baade underviiste og hialp mig i mange Tings Forretning. Vi gik nu ud i Oktober Maaned 1762, passerede lykkelig Nord-Søen, Kanalen og kom i den spanske Søe. Da vi komme under Linien, blev der raabt: nu skulle Daaben tillaves. Hvad tænkte jeg? vil man døbe os igien? nysgiærrig og opmærksom ventede jeg efter Udfaldet herpaa. Baadsmanden

og 2 Underofficerer lavede noget Toug til. Derpaa traadde Secretairen op, kaldte Kapitainen ved Navn og spurgte, om han før havde været i Ostindien? Han svarede Ja og gik bort. Saaledes blev enhver fra den øverste til den ringeste tilspurgt, og jeg erfarede da, at denne Ceremonie gik derpaa ud, at de, der ei før havde været under Linien, skulde enten dyppes i Søen, eller og, som man kalder det, hønse med Penge. Det sidste indgik enhver af os, som ei havde været der tilforn.

Efter 5 Maaneders lykkelig Seilads ankrede vi for det gode Haabs Forbierg; vi laae her 8te Dage, før nogen af os fik Tilladelse, at gaae i Land. Efter 6 Ugers Forløb, fik vor Kapitain Ordre fra Gouverneuren, at føre et fra Ceylon nyelig ankommet Skib til Holland, paa hvilket Skib de fleeste af Folkene vare syge. Blandt dem af vore Matroser, som Kapitainen udvalgte, at følge med dette Skib, var ogsaa jeg; følgelig fik jeg kun lidet af Afrika at see. Inden 6 Maaneder vare vi igien ved Holland og ankrede paa Rheden ved Texel. Der blev ikke meget i Behold for mig af denne Hyre, da jeg havde giort Afregning med min Vert i Amsterdam.

Efter 4re Ugers Forløb gik jeg i Tieneste som Soldat paa en Fregat, der førte nogle og

40 Kanoner og 256 Mand. I 3 Uger laae vi for Modvind; endelig da Vinden feiede sig, gik vi til Seils, og saae os inden 6 Uger for Madera, hvor vi ankrede, for at tage frisk Vand ind. Den første Nat, vi laae her, reiste sig en forskrækkelig Storm, hvorved 5 Skibe bleve revne løs fra Ankerne; de 4 stødte paa Klipperne og det 5te paa vores Skib og stødte med sin Udlægger vor Kahytvindue ind.

Dette foraarsagede en ikke liden Allarm iblandt os. Vor Kapitain foer op og igiennem sin Raaber spurgte Kapitainen paa det andet Skib, Hvad Landsmand han var og hvad dette ville sige? Denne svarede, han var en Spanier, og fortalte videre i Korthed sin og de andres Uheld. Vor Kapitain beordrede nu alle Matroserne at tage til Entre-Ǿxerne, for at hugge Skibene løs fra hinanden; dog gik det af uden nogen synderlig Skade. Stormen tog til og vedvarede 2 Dage, i hvilke vi maatte ligge for 4re Ankere. Da det igien blev stille, lod Kapitainen sig sætte i Land og berettede ved sin Tilbagekomst, at de 4re forulykkede Skibe vare: 2 Engelske, 1 Hollandsk og 1 Spansk, samt at over 200 Mennesker vare optagne døde i Land.

Kapitainen lod en Chalouppe fare til Landet efter fersk Vand; men da Portugiserne for-

langte 3 Hollandske Gylden for et Fad, gik vi af, uden at faae noget, til Øen St. Eustacius; her laae vi 8te Dage, men bekomme endnu intet, hvilket faldt os meget besværligt under dette hede Clima.

Herfra seilede vi videre til Curassow, hvor vi forsynede os med Vand og bleve liggende i 6 Uger. I denne Tid fik Folkene Frihed at drage i Land og forfriske sig, hver Dag 60 til 70 Mand. En Dag, da jeg saaledes med nogle andre vare i Land, forfriskede Matroserne sig saaledes at de vare ganske berusede; om Aftenen toge vi ud til Fregaten paa en Pinke (en liden Baad, som de førte fare paa langs Kysterne) Da vi kom til Skibet ville enhver af dem først op, og holdt sig derfor alle til den eene Side i Baaden, hvorved den kantredes og jeg kom under i Vandet; Matroserne slæbte mig endelig halv død op paa Skibet. I samme Tid, vi laae her, blev en af vore Matroser hængt, fordi han havde stiaalet et par Sølvspænder fra en paa Landet.

Da vi vare seilfærdige herfra, meldte sig en Skippet af et Kofardie-Fartøy fra Amsterdam som havde lagt her 1 Aar og 6 Uger, hos Kapitainen med Begiering, han vilde tage samme under Convoi, hvilket og skeede. Men da vi kom

noget

voxet ud i Søen, kunde Koffardi-Skibet ikke følge Fregaten, da det var saa læk, at Folkene kunde neppe holde det lends, ved stedse at staae ved Pompen. Vor Kapitain lod nogle Seigl tage ind, for at oppebie det og, da det var nærmet sig os, raabte han til Skipperen, at han maatte gaae forud, Fregaten skulle følge langsom efter, og den første Havn, han kunde naae, skulde han gaae ind i og faae sit Skib repareret, hvortil han skulde faae Tømmermænd fra Fregaten. Skipperen blev herover meget glad og Seiladsen gik efter denne Beslutning for sig. Neppe havde vi saaledes seilet i 2 Dage, før en Matros, som laae paa Udkik, raabte Land, men sagde tillige, at der kom en Seilere mod os. Styrmanden steg op og blev vaer, at det var en Fransk Kaper, som sigtede efter vor Kofardie-Skib. Strax kommanderede Kapitainen, at sætte alle Seigl til og lægge Kanonerne an. Da Kaperen blev Fregatten vaer, vilde han vel have undflyet, men vi naaede ham snart. Kapitainen lod herpaa en Kanon brænde løs over ham, for at opfordre ham til, at give de sædvanlige Signal fra Masten. Kaper-Kapitainen lod stryge Seil, og da han var gaaet om Bord til os, lodsede han os ind til Eilandet St. Domingo, hvor vi gik til Ankers. Kapitainen sendte derpaa sin Tømmermand med sine Folk over paa Koffardie-

Skibet, at sætte det i Stand. Medens vi laae her, traf det sig engang, at Kapitainens Broder tilligemed 18 Personer toge i Land for at hente fersk Vand og andre Ting til Provision; men neppe vare de paa Retouren komne lidet ud fra Strandbreden, før Chalouppen begyndte at synke. Kapitainen, som med Hierte-Angest ansaae dette, udkommanderede strax den store Chalouppe, og det lykkedes at bierge dem tilligemed hvad de havde med sig. En stor Hob Mennesker stod paa Stranden og saae til; men ingen vilde komme de synkende til Hielp. Da nu det andet Skib var i Stand, gik vi til Seils; men maatte krydse 10 Dage, før vi komme Landet af Sigte. Fierde Dagen herefter reiste sig en meget stærk Storm, det alt tog meere og meere til. Vi lagde Skibet over Stavn og, paa det vi ikke skulde tabe vor Kofardie, tændte vi om Natten 7 Lygter an og gave 2de Skud; men vi hørte intet Giensvar, vidste altsaa ikke, om Skipperen havde bemærket Signalet, eller ikke. Han blev og borte fra os og vi fik ham ei at see, før 6 Uger efter, at vi vare komne til Texel igien. Vi troede vist, han var gaaet til Grunde. Stormen holdt ved i 6 Dage og Nætter og det saa heftig, at vi ei kunne have Ild paa til at koge ved, og ingen, som var nede i Skibet kunde komme op, eftersom, Lugerne blev aldeeles

tillukte

tillukte. 12 Mand vare ikke meere i Stand til at styre Roeret; vi vare altsaa nødte til at tage alle Seiglene ind, at binde Roeret og overlade Skibet til Gud og Søen. Folkene paa Dækket maatte slutte sig fast med Linier, for ei at kastes over Borde. Den 5te Dag i denne Storm fik Skibet et saa vældig Stød, at det lagde sig paa den eene Side, og blev liggende hen ved et Qvarteer. Kapitainen gav strax Ordre, at kaste det øverste Løg Kanoner paa Fordækket over Borde og kappe Stor-Masten. Folkene nede i Skibet fik Befaling, at gaa over i den anden Side af Skibet. Ved disse gode Anstalter hialp Gud, at Skibet efterhaanden reiste sig igien.

Den 6te Dag blev det klar Veir og Stormen lagde sig efterhaanden. Om Natten Kl. 10 kunde vi føre nogle Seigl og alle paa Skibet være i Bevægelse. Dog var Vinden af Vesten endnu saa stærk, at vi i 4 Timer drev 11 $\frac{3}{4}$ Miil. Først paa den 9de Dag kunde Styrmanden sige, i hvad Farvande vi befandt os.

Endelig kom vi i den af Søefolkene saa kaldte grønne Søe. Her kom det mig for, som jeg kunde være ført til en behagelig grøn Eng, saa fuld var den af grønne Søe-Vexter. Matroserne droge nogle op deraf, som de flettede i Krandse og

hængte

hængte op for at viise andre Søefarende, at vi havde passeret denne Søe. Vi seilede lykkelig derigiennem og kom i den spanske Søe og derfra ind i Kanalen hvor vi fik en Lods til Texel; Her laae vi omtrent 4 Uger og seilede derpaa til Amsterdam.

Da mine Penge nu igien begyndte temmelig at formindskes (thi hidtil havde jeg ikke giort mig nogen synderlig Fordeel), tog jeg endnu engang Tieneste paa et andet Skib. Fra Amsterdam seilede vi til Lissabon uden stor Besværlighed. Herfra vilde vi gaae til Genua; Men da vi naaede Høiden af Mallaga og vi formedelst en paakommen Storm og Modvind ei kunde gaae længere denne Cours, blev der i et Skibs-Raad besluttet, at vi skulle løbe ind i Staden, Mallaga. Dette skeede og vi maatte ligge der i 4 Uger, før vi fik god Wind; saasnart vi bekom samme, fortsatte vi Reisen til Genua. Uden at vide det, komme vi om Natten ind under denne Stads Volde. Kapitainen og Styrmændene kom herover i Dispute, thi den eene holdt Voldene for Skyer, den anden paastod det var Bierge o. s. v. Endelig skildte Dagen deres Dispute, og, da man tydelig kunde see Murrene og Voldene, bleve 3 Chalouper udsatte, for at buxere Skibet tilbage. En Lykke var det, at det var stille Væir; thi

ved

ved Storm kunde vi let have forliist her, da Søen er fuld af Klipper uden om Genua.

Efter 14 Dags Tid fik vi Penge og Tilladelse at gaae i Land. Mine Kamerater søgte Vertshusene, hvor de satte deres Penge til; jeg derimod lod mig viise om i Byen, besaae Dogens Slot, Hauger, Kunsthuse og andre Mærkværdigheder.

Sex Uger efter seilede vi fra Genua. Da vi komme paa Hoiden af Cadix, fik vi 2 Tyrkiske Chebeqver i Sigte; disse troede os ikke vel og lode derfor staae ind ad Landet til. Vel forfulgte vi dem et Stykke Veis, men da Kapitainen havde ingen ret Lyst til, at begynde et Forsøg med dem, fortsatte vi igien vor Cours. En Dag, da det var et angenemt og stille Veir, roge vi os for at fiske; blant andre Fisk fik vi og 11 Stkr. Haier; denne Fisk er stor, har en haard og hvas Hud, men ingen Oine; Huden af samme tilfalder Skipperen, Køgen betiener sig af Indvoldene og Matroserne spise Kiødet. Mig var det umuelig at kunne spise deraf, saasom jeg hørte, at denne Fisk er en Menneskeæder og dens Tillavning faldt mig ogsaa viderlig: Matroserne hakkede denne Fisk i smaae Stykker og kastede dem i et Waskertrug, hvorpaa de med Støvler paa Beenene blev ved at

træde

træde dem saalænge, indtil de ikke meere skummede; thi de giver en Skum, som der kunde være 1 heelt Pund Sæbe derudi. Man fanger dette Slags Fisk saaledes: I Enden af et langt Toug fæstes en Krog saa stærk, at den næsten kunne bære en Oxe; paa denne Krog sættes et Stykke Flesk af næsten 2 Punds Vægt, som man da lader glide ned i Søen. Ved Touget, som bliver over Vandet, hæftes et Stykke Træe af 6 Fods Længde, paa hvis Bevægelse man kiender, naar Fisken bider paa Krogen; Matroserne passer flittig og nøie paa, at drage den op og slaaer den derpaa strax ihiel med en Staalstang, eller saa kaldet Koefod. Saa ækelt som Haikiødet var mig, saa gierne spiste jeg derimod de Vestindiske Skildpader. Skibslægen anpriste dem og som en sund Spise. Paa visse Steder fangede vi et andet Slags Fisk, som Hollænderne kalde halbe-Corth, og ligne Makreel. Men jeg haster til min Historie igien.

Vi komme endelig for Texel, hvor vi laae 2 Dage og gave over 100 Kanonskud, for at faae en Lods til os; men der kom ingen. Omsider vovede en af vore Styrmænd, at føre Skibet ind uden Lods, og det gik ogsaa vel af. Vor Kapitain reiste til Amsterdam, hvor han fik Ordre, at gaae til Lissabon igien. Saasnart vi nu paa nye vare provianterede, gik vi til Seils og komme

lykke=

lykkelig dertil. Her forenede et andet Hollandsk Skib sig med vores, for begge at modtage nogle Fanger, som havde giordt Oprør paa en Ostindiefarer, Mienwenheis kaldet, og vare udleverede fra Brasilien til Lissabon. 4re af dem kom paa vores Skib og 20 paa det andet. Dette Skib blev seilfærdig og gik af, før vi. Wi stode paa Dækket og saae efter det, saalænge vi kunde øine det; da det var kommet Fæstningen Baulain forbie, reiste sig en Storm fra Land-Siden og i samme kom en heftig Orkan, der med et Stød slog 3 Mast-Stænger over paa det. Vor Kapitain sendte strax 3 Chalouper til Hielp. Disse tilligemed Skibets egne 3 Chalouper maatte drage det tilbage igien og føre det ind til et Skibsverf at repareres. De 20 Arrestantere bleve bragte paa vores Skib til de andre 4re og vi ginge nu med dem alle til Texel; her maatte vi ligge 4re Maaneder, og da alle Arrestanterne vare dømte og henrettede, bleve vi aftakkede.

Min Lyst til at reise tog meere til, end af. Jeg drog derfor til Amsterdam og derfra videre til London i det Forsæt, at gaae med et Engelsk Skib til Nord-Amerika. I Haab om, at giøre min Lykke der, lod jeg mig undervise i det Engelske Sprog. Men hvad fattedes mig til at leve ærlig og anstændig, naar jeg her i Landet havde sat mine 5000 Daler i

Hände-

Handelen. Imidlertid var det nu kommet mig i Hovedet, at jeg ville besee Verden. Dette Maal naaede jeg og. Jeg blev antaget paa et Skib, der først skulle gaae til Gibraltar med endeel Passagerer og og derfra til Nord-Amerika. Men paa denne Reise mødte os et sørgeligt Tilfælde: I Strædet ved Gibraltar anfaldt os 3 Tyrkiske Chebeqvers vor Mandskab var svag og vi maatte strax overgive os, om vi ikke vilde skydes i Grund eller alle nedsables. Tyrkerne sluttede os alle i Lænker og kastede os i et Hul nederst i Skibet. Her laae vi 48 Timer uvidende om, hvad Skiæbne der ventede paa os. Tredie Dagen bleve vi førte op paa Dækket. En Tyrk, som forstod adskillige Sprog, spurgte hvo vi vare? Enhver svarede, som ham syntes best og tienligst. Efter dette Forhør bragte man os i Hullet igien og gave os Vand og Brød. Siette Dagen ankom vi for Algier, og hørte Frydeskrig baade fra Landet og Skibet, hvilket klingede ikke meget behagelig for vore Øre. Man bragte os nu op af Hullet og skilte os fra hinanden. Jeg og 2 andre bleve bragte til Cadi eller Dommeren, enten det var til Forhøring, eller han maaskee havde nogen Part i Røver-Skibene. Man tog min Kiæde af og lagde mig en anden paa. Cadi lod mig ved en Tolk spørge, hvad Landsmand jeg var? jeg svarede en Tydsker? Han lod videre, spørge om jeg kunde

løse

løse mig? jeg svarede, dersom jeg maatte skrive til Holland, troede jeg nok, at kunne det, dog kunde jeg ei forvist sige det. Man tillod mig at skrive og leverede mig dertil de fornødne Sager. Jeg skrev til min Ven og Kautionist i Amsterdam og i Brevet indsluttede et andet til min Skyldner i Danmark, hvori jeg bad ham ranzonere mig; hvad der da blev tilovers af min Fordring hos ham vilde jeg eftergive. Jeg overgav nu Brevet til Befordring og levede i et got Haab. Der forløb 6 Maaneder, inden Pengene kom og i denne Tid maatte jeg forrette allehaande Slave-Arbeide. Her kunde jeg vel sige meget om en Tyrkisk Slaves høistelendige Tilstand; men vi have nok af saadanne bedrøvelige Exempler. Beklageligt er det, at de Kristelige Søemagter ikke stræbe, at ødelegge disse farlige Røver-Stæder.

Da jeg nu havde erholdt min Frihed, der kostede mig 900 Levedaler, var til Uheld intet Engelsk eller Hollandsk Skib, jeg kunde komme med til Europa. Her laae kun et spansk Skib. for at hente de Spanske friekiøbte Slaver; med dette besluttede jeg at gaae til Spanien. Endnu havde jeg 2 Dukater i Behold af de Penge, der vare mig tilsendte, med dem betalte jeg Fragten og drog med til Malaga.

Her kom jeg, men uden Penge og med liden Provision. Jeg forføiede mig til den Engelske Consul og beklagede ham min Nød. Han beviiste mig megen Godhed og lovede, at skaffe mig med det første Engelske Skib, der kom. Da jeg gik fra ham, mødte jeg 2de Geistlige, som ved deres idelige Spørgsmaale nødte mig til, at give mig i Samtale med dem; den eene af dem forstod det jødiske Sprog, som om han havde været en indfødt Jøde, hvoraf jeg giorde mig den Slutning, at han enten maatte være en Proselyt eller en forklædt Jøde. Da jeg sagde ham, jeg var en omvendt Jøde, spurgte han mig paa hebraisk, om jeg forstod dette Sprog, hvortil jeg svarede Ja; Han spurgte mig fremdeles om mit Logis, og da jeg havde sagt ham, hvor det var, gik de begge Hiem med mig, og bleve siden ved at besøge mig hver Dag, saalænge jeg var der. Ved disse Besøg talede de om adskillige Ting, men fornemmelig om Religionen. De giorde sig al Umage for at bevæge mig til, at give mig ind i et Kloster med dem, men dette afslog jeg reent og alle deres forebragte Sætninger giendrev jeg det beste, mig var mueligt; hvorover deres Venskab forvandledes omsider til et bitter Fiendskab imod mig.

En Dag skikkede Consulen mig Bud, at jeg skulde komme til ham; ulykkeligviis gik jeg

der=

derhen om Aftenen, da jeg troede mig sikker nok for noget Ont; men som jeg gik paa Gaden, overfaldt mig 6 Karle med blotte Knive og gave mig endeel Blessurer, som jeg endnu bærer Mærke af. Jeg havde hverken Kniv eller Side-Gevæhr, eftersom ingen Fremmed maae i Spanien gaae bevæbnet. Til min Nødværge rendte jeg een af disse Røvere ind paa Livet og vristede ham Kniven udaf Haanden. Imedens jeg nu som en Fortvivlet huggede og stak omkring mig, blev jeg Consulens Tiener vaer, der kom med en Lygte, for atter at kalde mig til sin Herre, jeg raabte til ham paa Engelsk, han maatte skynde sig mig til Hielp; thi det var snart ude med mit Liv. Da Tieneren, som kiendte mig, i en Hast løb til, toge Spitsbuberne Flugten. Han hentede Vagten til at sætte efter dem, og lod mig bære i en Portechaise hen til Consulen, der holdt mig for død, da han saae mig, eftersom Blodet var mig meget forløbet. En Læge blev hentet; men da han saae mig, erklærede han, at han tvivlede paa, jeg levede en halv Time og at hans Kunst følgelig var forgiæves; dog vilde han giøre et Forsøg. Jeg maatte ligge 14 Dage ubevægelig paa Ryggen, indtil de Snit, jeg havde faaet paa Halsen vare lægte. Hverken torde eller kunde jeg i denne Tid tygge; man gav mig derfor tynde Supper igiennem en Tragt. Foruden dette var Con-

saken endnu bange for, at Inqvisitionen skulde opsøge mig, fordi jeg havde indladt mig i Religions Disputer; han giorde altsaa Anstalt til, at bringe mig hemmelig bort med et Skib. Jeg blev da en Aften bragt ud paa Skibet, hvor jeg opholdt mig under Lægens Opsigt indtil jeg blev fuldkommen helbredet.

Kort derefter blev Skibet seilfærdig og gik af. Da vi komme i Kanalen mellem Engeland og Frankerig, fik vi Modvind, Luften blev saa tyk, at vi kunde ikke see en fierdings Vei fra os og Natten blev kulsort. Trommen blev rørt, hver halve Time blev Klokken ringet og undertiden en Kanon løsnet, til Advarsel for andre Skibe som kunde være i samme Farvande, at de ei skulde løbe paa os. Samme Tegn hørte vi fra andre Skibe igien, hvorfor vore Skud bleve formeerede. Uformodentlig fik vor Skib et saa forskrækkeligt Stød, at Roeret og den nederste Bund i Skibet, Losse-Kiølen kaldet, gik forloren. Vi mærkede, at vi sadde fast paa en Sand-Banke uden Haab, at komme løs. Fire andre Skibe havde samme Uheld; dog komme de løs igien om Morgenen og kunde, uagtet den Skade de havde faaet, gaae over til Engeland. Alle vore Pumpe brugte vi, men tilsidst forgiæves; uophørlig gave vi Nødskud, men ingen kom os til

Hielp.

Hielp. Tredie Dagen brast Skibet tvertover ved Stor-Masten; nu hørtes og saaes kun en ubeskrivelig Klage og Jammer. Den eene kunde ikke komme til den anden, uden ved Hielp af Chalouppene. Kapitainen og andre Officerer sprang i en Chalouppe og seilede til Engeland; vi andre maatte med Taalmodighed opprbie vor Skiæbne. Jeg havde allerede lavet mig et Stykke Træe tilrette, for derpaa at give mig ud i Søen, om Skibet skulde ganske skilles ad; men Gud sendte Hielp forinden. Nogle Timer efter Kapitainens Bortreise komme nogle Fiskere til os, som havde hørt vore Skud; de toge os ind og bragte os ind under de Engelske Strandser. Nu vidste jeg ikke, hvad jeg skulde fange an; Penge havde jeg ikke og Helbredet var kun maadelig. Jeg begav mig da paa Veien til London. Det gik 4 Dage, inden jeg kunde naae London, og hvor glad blev jeg, ved at see den igien! Jeg opsøgte nu mine gamle Venner og Bekiendtere, især blandt de danske Kiøbmænd, for ved deres Bistand at redde mig nogenledes ud af min Elendighed.

Efter nogle Maaneder reiste jeg til Rotterdam, derfra til Haag og derfra igien til Søes til Hamborg. Uden Penge fortsatte jeg Reisen med stor Besværlighed derfra til Kiøbenhavn, hvor

jeg

jeg ankom den 20 December 1768. Følgende Morgen gik jeg til den, nu Sal. Hr. Conference-Raad Kall, som jeg bestandig havde vexlet Breve med. Han søgte paa alle muelige Maader, at understøtte mig, og udvirkede ved det Kongelige Consistorium, at der blev mig ugentlig noget vist tillagt til min Underholdning.

Da jeg havde opholdt mig 6 Maaneder i denne Stad og saavel af forbenævnte Indkomster som af hvad jeg ved Underviisning i Sprogene fortiente, havde mit anstændige Udkomme, hendte det sig, at en Underofficeer af det Jydske Regiment, hvorunder jeg tilforn havde staaet, kom til Kiøbenhavn, og fik Underretning af en Jøde, som kiendte mig og min Tilstand, at jeg logerede i Violstrædet. Underofficeeren kom derfor med en Soldat og gik ind i et Brændeviinshuus lige over for mit Logis. Han sendte Soldaten over og lod spørge, om Sorgenfrey logerede her? Jeg svarede: jeg kiender dig meget vel Mathias! du er af det Jydske Regiment, som jeg har staaet ved, og jeg saae din Sergeant gaae ind her lige over. Han forlangte, jeg skulde gaae med over til ham, hvortil jeg svarede: nei, her betaler jeg min Huusleie. Han gik. Strax efter kom Sergeanten i Følge med samme Soldat, traadde ind i Stuen og spurgte,

om

om jeg kiendte ham? Jeg svarede: nei! han spurgte derpaa, om jeg kiendte denne Mundur, han bar? Jo, den kiender jeg, svarede jeg. Jeg har Ordre fra Gouverneuren, blev han ved, at føre dig med mig; ja, sagde jeg: min Ovrighed er jeg altid villig til at adlyde. Jeg fulgte med ham til Gouverneurens, men da Samme ikke var Hiemme, vilde Sergeanten have ført mig videre om i Staden. Jeg sagde ham, at, havde jeg forbrudt noget, burde han føre mig til Hovedvagten; thi jeg var alt for bekiendt her i Byen til, at jeg vilde lade mig føre omkring i Byen i saadan Optog. Jeg gik strax selv til Hovedvagten og han fulgte med mig. Den Vagthavende Officeer spurgte, hvad jeg havde giort? Jeg er deserteret for 8te Aar siden, svarede jeg: og da jeg er skyldig, vil jeg lade mig arretere. Da dette nu ogsaa var fuldført, sendte jeg en Proselyt, som havde fulgt mig herhid, hen til en vis Geistlig, paa hvis Bistand jeg sikkert kunde forlade mig, og lod ham vide min Tilstand. Han skrev strax en Billet med samme Bud til Hr. Conference-Raad Kall. Denne skrev mig strax til, jeg skulde ikke sørge, han vilde samme Aften tage hen til Gouverneuren og see mig befriet fra Regiments Straffen. Dette var mig en stor Trøst. Morgenen derefter kom dog Sergeanten og tog mig ud og jeg maatte, under

hans Opsigt, gaae hen til alle de Steder, hvor jeg havde noget at fordre. Jeg blev igien bragt i Hovedvagten, indtil jeg fik Forsikring om Frihed fra Gouverneuren. Før vi reiste bort, fik jeg Tilladelse, at tage Afskeed med Hr. Conference-Raad Kall og foromtalte Geistlige. De beklagede begge min Skiæbne og forsikrede, at, havde jeg før betroet dem dette, at jeg var deserteret, vilde de have giort sig al muelig Umage for, at udvirke min Benaading. Conference-Raaden gav derpaa Sergeanten 2 Daler, mig en Dukat og en Rekommendations Skrivelse til General Major von der Osten.

Da vi marcherede ud af Kiøbenhavn, traf vi nogle Vogne, med hvilke vi akkorderede om, at kiøre 8te Miile. Min Underofficeer satte sig tilligemed et Fruentimmer, som vilde reise samme Vei, for at besøge sine Forældre i Nyborg i Fyen, paa en Vogn og jeg paa en anden. Vi havde 4re Miile til nærmeste Kiøbstæd, hvor vi efter Aftale vilde stige af. Da vi vare omtrent 2 Miile fra Kiøbenhavn, reiste sig et heftig Torden-Veir. Jeg var paa en af de forreste Vogne og kom lykkelig og i god Tid om Aftenen til Byen; men Underofficeren kom ikke før om Morgenen Klokken 4; thi han havde væltet underveis. Her havde været en god Leilighed for

mig

mig til at desertere paa nye, eftersom jeg var Landet vel bekiendt, men jeg havde vovet for meget derved. Da Sergeanten kom og saae mig, sagde han: Nu du er dog en ærlig Karl! jeg tænkte, du var Pokker i Vold. Fem Miile herfra var en Arrestant anholdt, som han skulde modtage; derhen tog han mig med sig og gav mig ud for en, der var udkommanderet med ham. Arrestanten blev os udleveret og vi fortsatte Reisen over Beltet til Nyborg. Her hvilede vi os ud en Dag over hos foromtalte Fruentimmers Forældre, hvor vi bleve vel beværtede. Vi gave os nu paa Reisen igien og komme efter nogle Dages Forløb til Giæstgiverhuset uden for Rendsborg. Her traf vi en Officeer af Regimentet, som Sergeanten raadførte sig med om, hvorledes han skulde føre mig ind i Staden, uden at melde sig. Det blev da saaledes besluttet: Uden for Porten leverede Underofficeren Arrestanten vore Tonystre og Paqver, med hvilke han gik ind for i Veien, vi andre gik bag efter, som 2 Spaserende. Saaledes slap vi lykkelig ind i Byen. Arrestanten blev bragt til Kapitainen, mig førte Sergianten til min Lieutenant, som paa samme Tid kommanderede Kompagniet paa Chefens Vegne; denne Lieutenant stod som Underofficeer, da jeg forhen var ved Regimentet, og var min meget gode Ven. Sergeanten befa-

lede

lede, at bie uden for Døren imedens han meldte mig hos Lieutenanten. Jeg hørte Lieutenanten spørge, efterat Sergeanten havde berettet ham Sagen, hvor er da vor Sorgenfrey? Lad ham komme ind? Jeg kom ind og, efterat have aflagt min skyldige Hilsen, sagde han: Ei det er mig kiert, at jeg seer ham igien efter saa mange udstandne Besværligheder (thi han var allerede ved Skrivelse fra Hr. Conference-Raad Kall bleven underrettet om alle mine Gienvordigheder). Han spurgte, om jeg havde Qvarteer? jeg svarede nei, og tænkte ved mig selv, du vil nok faae Qvarteer i Hovedvagten. Men til Lykke bedrog jeg mig i denne Tanke. Sergeanten tilbød da, at tage mig med i sit Qvarteer; Ja, giør det, sagde Lieutenanten, om De har Plads; hvorpaa Sergeanten tog mig med i Baraqven. Her sov jeg denne Nat og gav mig min Kammerat ½ Daler.

Morgenen derpaa blev jeg bragt til Kapitainen, som talede meget naadig til mig og spurgte: hvor har I giort af Geramayern? I vil nok undskylde Jer; men den eene har vel ligesaa meget Skyld som den anden. Jeg svarede, at jeg havde forladt ham hos Preuserne. Herpaa befalede han mig, at gaae til Oberstlieutenanten; men Sergeanten skikkede mig først til

Lieute-

Lieutenanten, som tog mig med sig derhen. Da vi gik ind i Huset sagde den brave Mand til mig: jeg skal sørge for Ham som en Broder; men tag sig iagt, hvad Han siger! Han befalede mig, at blive uden for Døren, gik derpaa ind til Oberstlieutnanten, og talede saa høit derinde, at jeg tydelig kunde høre hvert Ord; han forebragte ham, at jeg var kommen tilbage paa Pardon, en Opfindelse, som Sergeanten allerede havde skrevet til Regimentet, før vi komme hertil.

Da denne deres Samtale var til Ende, blev jeg indkaldet; Oberstlieutenanten spurgte, i hvilket Aar jeg var deserteert? Jeg svarede i Aaret 1759. Han spurgte derpaa, ved hvad Leilighed? Til al Lykke tog Lieutenanten her Ordet for mig og sagde: Sorgenfrey var udkommanderet med en Sergeant, til at sætte efter nogle Deserteurer, og da har denne Spitsbube forført ham. Efterat jeg havde besvaret adskillige andre Spørgsmaale, spurgte jeg, om jeg ei for Betaling kunde faae min Afskeed? Han spurgte, hvormeget jeg vilde give? jeg bød 30 Rdlr: han spurgte fremdeles, om jeg havde Pengene dertil? Jeg svarede: mine Ord skal være saa gode som reede Penge; hvorpaa Lieutenanten tilbød, at kavere for mig. Derpaa svarede Oberstlieutenanten

nanten

panten, at denne Sag maatte jeg først afgiøre med Chefen; dersom han ingen Vanskeligheder giorde mig deri, kunde jeg vel faae min Afskeed; dog maatte jeg først sværge Fahnen. Herpaa gik jeg med Lieutenanten til Kommandanten, hvem jeg tillige med nogle Rekruter blev fremstillet for. Her talede min gode Lieutenant i samme Tone, nemlig: at jeg var kommen igien paa Pardon. Kommandanten sagde, det var got; jeg skulde kun giøre Eeden. Da dette var forbie, sagde Lieutenanten, nu kunde jeg gaae hvorhen jeg vilde. Om Aftenen lod han kalde mig til sig igien og forelagde mig en Revers, som jeg skulde underskrive og deri forpligte mig til, inden den 30te April at sende de 30 Rdlr., eller skaffe en Karl, 2 Tomer høiere end jeg, i mit Stéd. Jeg underskrev dette, foer følgende Uge under Fahnen og bekom et Frie-Pas til Kiøbenhavn.

Jeg begav mig til Flensburg, hvorfra jeg gik til Skibs og kom inden 8te Dage til Kiøbenhavn. Jeg lagde nu Munderingen af, tog andre Klæder paa og gik hen til den forhen omtalte Geistlige, at fortælle, hvorledes det var gaaet mig. Jeg sagde ham, at jeg havde kun 22 Rdlr. til at kiøbe mig frie for, og de bestode i mit Uhr, for hvilket en Ven vilde give mig saameget. Fra ham gik jeg til Hr. Conference-Raad Kall.

Strax

Strax derpaa solgte jeg Uhret, og betalte derfor de bekomne 22 Rdlr. til en Kommissionair, som havde Opsigt over de Soldater, der opholdte sig her som Friemænd fra andre Regimenter. Han gav mig Qvitering derfor i Regimentets Navn og jeg lovede med det første at betale de resterende 8 Rdlr. og tillige belønne ham for sin Umage. Dette opfyldte jeg ogsaa et halv Aar derefter og bekom da min ærlige Afskeed.

Da jeg nu var fuldkommen frie fra Millitien, blev jeg rekommenderet til 2de unge studerende Herrer i Sorøe. Efterat have opholdt mig her ½ Aars Tid, blev mig tilbuddet, at reise udenlands med en vis fornemme Herre. Jeg antog dette Forslag helst da det var forbunden med vigtige Løfter, og ingen af mine Venner i Kiøbenhavn, som jeg tilmeldte det, raadede mig derfra. Jeg reiste endnu engang til Kiøbenhavn bragte mine Sager i Rigtighed og overleverede gode Venner hvad Meubler jeg havde, til Forvaring; reiste derpaa tilbage til Sorøe og tiltraadte Reisen med bemelte unge Herre. Vi gik til Skibs til Rostok, hvor min Herre opholdt sig i 4 Uger, for at giøre nogle Indretninger paa sine Godser, som han havde i det Meklenborgske.

Paa en Reise til et af hans Godser, havde jeg den Ulykke, at Hesten styrtede med mig, hvor-

hvorover jeg maatte lade mig bringe tilbage til Rostok. Saasom jeg af dette Fald var bleven saa beskadiget, at jeg kunde hverken kiøre eller ride, gav Herren mig nogle Dukater og en Anviisning, at, saafremt jeg inden 4re Uger blev restitueret, maatte jeg tage Extra-Post og reise efter ham. Til den Ende efterlod han mig sin Reise-Rulle, anviiste mig en vis Kiøbmand, at tage Penge hos til min Reise og fortsatte sin Tour. Men 3 Maaneder forløb, inden jeg blev i den Stand, at jeg kunde udstaae de Besværligheder, som følger med Reiser. Da jeg nu endelig troede mig i Stand til, at drage afsted, fordrede jeg Regning af min Vert og Lægen. Den Første gav mig en Regning paa 39 Rigsdaler for Kost, Logis og Opvartning; Lægens og Apothekerens Regning var paa 30 Rdlr. og min heele Børs beløb sig kun til 12 Dukater. Mit Uhr, mine Sølvspænder og andre Ting, som vare af nogen Værdie, maatte jeg giøre i Penge, og, da denne Sum ikke endnu var tilstrækkelig, solgte jeg ogsaa nogle af mine Klæder, for at betale alt, hvad jeg var skyldig. Endnu havde jeg 6 Rdlr. tilovers, til at foretage Reisen; men hvorhen? — At reise efter min Herre var forgiæves. Jeg besluttede derfor at drage til Kiøbenhavn igien; men da der var intet Skib forhaanden, som ville gaae derhen, resolverte

jeg,

jeg, at gaae til Hamborg; men min Pung formaaede ikke, at jeg kunde tage med Posten, og at gaae saa langt, kunde jeg ikke udholde.

Jeg gik da til Bützow; men, da jeg ikke fandt noget her at fortiene, reiste jeg 8te Dage efter til Schwerin. Her opholdt jeg mig nogle Dage og forsøgte, om jeg paa nogen Maade kunde blive employeret; men da mine Bemøielser derfor vare forgiæves, reiste jeg til Grifswalde. Her fandt jeg dog noget at fortiene, hvorved jeg til Nødtørft kunde slaae mig igiennem og forblev her i 4 Maaneder. Da der vare meget faae Studerende ved Universitætet og jeg i Tidens Længde saae ingen meere Fortieneste for mig, tog jeg Rekommendations-Skrivelse til Kloster-Bergen ved Magdeburg til de Hrr. Abbed Fromann og Direktoren, men fornemlig til Hr. M. Münnich. Man gav mig 2 Lovisdorer, hvormed jeg reiste til Lybek. Her kom jeg i Erfaring om, at en Jødinde fra Kiøbenhavn var her og lod sig undervise i den kristelige Religion, og ved Eftersporgsel befandt jeg, at hun opholdt sig et Sted ikke langt fra mit Logis. Jeg giorde en Besøg til hende. Denne Jødinde havde allerede i Kiøbenhavn besluttet sig til, at blive en Christen; men da hendes Fader mærkede dette hendes Forsæt, sendte han hende til en Rabin i Meislingen;

thi

thi i Kiøbenhavn torde han ikke med Magt afholde hende fra Kristendommen, saasom Hs. Majestæt Kongen vilde tage hende i Beskyttelse. Efterat hun nogen Tid havde været hos Rabinen, tog hun engang Leiligheden iagt og flygtede til Lybek. hvor hun anmeldte sin Beslutning, at gaae over til den Kristelige Religion. Man havde villigen antaget hende og gav hende frie Ophold og frie Underviisning. I samme Huus traf jeg og en Mand, som havde været Soldat tilligemed mig i Dansk Tieneste og talede got Dansk; med ham gik jeg ofte ud at spasere. Da jeg engang efter saadan en Tour forlod ham, for at gaae Hiem, fulgte en Rettens Betient mig i Hælene til mit Logis og kom strax efter mig ind i Stuen. Han spurgte mig, hvorfra jeg var og om jeg havde Pas? Jeg besvarede og viiste ham mit Pas, som han læste og gik bort. Efter omtrent en Time kom han tilbage og sagde, jeg skulde bie, til han kom igien, kort efter kom han ogsaa og fordrede mig til en Raads-Herre, hvorhen jeg fulgte ham uden videre Betænkning. Men saasnart vi kom til Hovedvagten lod han mig arrestere og forlangte 3 Mand af Vagten, med hvilken han bragre foromtalte Danske Soldat til mig. En Time derefter bleve vi begge førte som de groveste Misdædere igiennem Byen og satte i Vagten uden for Porten. Dagen derefter blev min Kamme-

rat

xat sat et andet Sted hen i Forvaring; men jeg maatte blive siddende her i Arresten i 15 Uger, uden at vide eller kunde komme efter, hvad man beskyldte mig for, eller af hvem jeg var anklaget. Saaledes saae det den Tid ud med Justits-Væsenet i Lybek. Paa en meer end Tyrkisk Maade forlangte man endnu, jeg skulde opholde mig i dette uforskyldte Arrest for mine egne Penge. Men Underofficererne, hvilke jeg fortalte, at jeg og havde været Soldat, bragte det saavidt ved deres Forbenner, at jeg fik daglig 3 Hamborg Skilling. Jeg skulde kun have kommet maadelig ud dermed, dersom ikke Underofficererne havde meddeelt mig af deres Spise, saavelsom og forsørget mig med Øll og Tobak. Iblant de Soldater, som oftest giorde Vagt var og en Muursvend, som brugte sin Profession de Dage, han var frie for Vagt; denne gode Mand deelede stedse med mig hvad Føde-Vare, han bekom i Byen. Saalænge denne fortrædelige Arrest varede, fordrev jeg Tiden med at læse i Bøger, som Underofficererne skaffede mig og med stor Længsel saae den Dag imøde, da min Sag maatte komme til Forhør.

Endelig blev jeg bragt fra Vagten til Raadhuset, hvor jeg igien saae den Mand, der var bleven arresteret med mig; Han vilde have tale

til mig; men jeg saae om til Siden, uden at svare ham; thi jeg erfarede af Vagten, at jeg for hans Skyld var bleven anholdt og havde saalænge siddet i Vagten. Underofficeren meldte mig nu for Retten. Jeg blev indladt og tilspurgt, om jeg kiendte denne Johann (saa hedte Manden)? Jeg svarede: Ja! Man spurgte videre, hvorledes jeg var kommen i Bekiendtskab med ham? Jeg svarede ved Proselytinden. Man viiste mig en Kobber Tobaksdaase og spurgte, om jeg kiendte den? Vist nok kiender jeg den, sagde jeg: det er denne Johanns Daase. Herpaa spurgte man mig. om jeg vidste, hvordan han var kommen til den? jeg svarede det vidste jeg ikke. Den er stiaalen, sagde Dommeren; Det kan vel være, svarede jeg; dog maatte Manden være en stor Daare, om han vilde gaae med en stiaalen Daase i Lommen i alle Vertshuse og byde enhver Tobak af den, siden Eiermandens Navn var udstukket derpaa og den var ikke 4 ß. værd. Nu bad jeg om Tilladelse at giøre et Spørgsmaal, som og blev mig bevilget. Jeg spurgte da, hvad Tid denne Daase skulde være staalen? der blev svaret: ved Juule-Tider. Herpaa tog jeg den Attest op af Lommen, som jeg havde faaet af Rectoren i Grifswalde, og overleverede den til Dommeren og hele Raadet, Saasnart Dommeren saae Underskriften, sagde

han,

han, det er jo Dr. Zachariæ Haand, som er mig saare vel bekiendt. Disse Herrer saae deraf, at jeg ved Juule-Tider havde været i Grifswalde og ikke i Lybek. Man kan let forestille sig, hvor forundrede de bleve ved denne uformodentlige Opdagelse af min Uskyldighed, som de ligesaa let kunde have giort for 15 Uger siden. De saae paa hinanden, raadsloge og tilbøde, at give mig en Æres-Erklæring, at jeg kunde gaae i Lybek, hvor jeg vilde, om jeg havde noget at bestille der. Jeg svarede, det var kun en liden Erstatning for en saa langvarig Arrest, hvilket krænkede mig ikke lidet. Men hvad skulde jeg begynde imod Raadet? Havde det været en ringere Person, vilde jeg vel have søgt min Ret.

Jeg gik saaledes meget misfornøiet bort, opholdt mig endnu nogle Dage der i Byen og derpaa fortsatte min Reise til Magdeburg og Kloster-Bergen og begav mig til de Herrer Abbed Fromann og Directoren. De toge begge meget kierlig imod mig; men Hr. Abbeden forestillede mig, at han paa sin egen Haand ikke torde foretage noget med mig, før han fik Resolution fra den Kongel. Regiering i Berlin; dog tilbød han sig, at give mig en Recommendations Skrivelse med dertil, om jeg vilde før-

søge, hvorvidt jeg der kunde blive forsørget. Men jeg indsaae lettelig, hvad Vanskeligheder der vilde møde og heller ikke havde jeg Lyst, til at lade mig meget see i Berlin, eftersom jeg der havde jødiske Slægtninger.

Jeg reiste altsaa til Leipzig? her kom jeg just i en meget dyr Tid, og da jeg, uden at finde nogen Fortieneste, havde tilbragt 6 Uger her, faldt det mig for tungt, at opholde mig længere, hvorfor jeg fortsatte Reisen til Halle. Ogsaa her fandt jeg ingen Udkomme, men saae mig nød til at gaae til Göttingen, hvor jeg ved nogle af Professorernes Recommendationer fik saa gode Informationer, at jeg næstetn et Aar havde her mit Udkomme. Men da mit Helbred formedelst 14 Aars udstandne Besværligheder baade til Lands og Vands var meget svækket, reiste jeg i Sommeren 1773 til Pyrmont, for at bruge Brønden. Her blev jeg bekient med adskillige fornemme Herrer, hvilke jeg ved Leilighed fortalte, hvad for anseelige Fordringer jeg endnu havde til min Familie i Henseende til min Arv efter min Fader og Bestemoder. De gave mig det Raad, at reise til Wezlar og søge paa lovlig Maade at inddrive denne min Arvepart. Jeg fulgte deres Raad, reiste derhen og giorde det fornødne Anlæg til Proces.

Den

Den Keiserlige Commissarius gav mig Løfte paa, at antage sig min Sag. Men da jeg strax saae, at Sagen for denne høie Ret vilde gaae langsommere, end for andre Retter, anbefalede jeg Gesandten min Sag og reiste til Gießen, hvor jeg opholdt mig 14 Dage, uden at kunde finde nogen Fortieneste. Jeg tog Veien til Franckfurt am Main, hvor jeg af Consistorio erholdt Tilladelse, at give Underviisning i de Sprog, i hvilke jeg havde bragt det til nogen Færdighed. Men her forfulgte Jøderne mig saaledes, at jeg saae mig nødt til, at forlade Franckfurt og gaae til Cassel; men der opholdt jeg mig kun en Time, hvorpaa jeg fortsatte Reisen til Hannover og videre giennem Brunsvig til Helmstadt. Efter nogle Maaneders Ophold her, reiste jeg igiennem Magdeburgtil Wittenberg. Da man her gav mig slet intet Haab til nogen Engagement, fortsatte jeg min Reise videre til Dresden, hvor jeg opholdt mig 13 Uger og kom i Bekiendtskab med den navnkundige habile Proselyt, Selig. Jeg havde besluttet, at reise tilbage til Hamborg og derfra gaae til Skibs til Kiøbenhavn, da det loed til, at jeg ei vilde giøre synderlig Lykke paa den Tydske Grund; men da jeg raadførte mig med min Kasse derover, blev Slutningen denne, at det blev mig umuelig at gaae til Skibs.

Jeg reiste da til Leipzig i Selskab med 2de Herrer, som vare Brødre; Af deres udvortes Anseelse giorde jeg mig den Slutning, de vare af Adel, eftersom de førte mange Penge og meget Sølvtøi med sig. Underveis underholdte vi os med Samtale om adskillige Ting; iblandt andet lod jeg mig forstaae, at jeg besad adskillige hemmelige Videnskaber og Kunster, hvorpaa jeg viiste dem Prøver, som meget Opvakte deres Nysgierrighed. Da vi kom til Leipzig, toge disse Herrer en meget heftig Afsked med mig og jeg tog Logis i det Dresdener-Herberg. Omtrent 8te Dage derefter fik jeg Brev fra een af disse Herrer, hvori han bad, jeg vilde aabenbare ham 3 Kunster, som jeg havde sagt, jeg forstod og lovede mig for samme en raisonabel Betaling; Men kunde eller vilde jeg ikke betroe et Brev Sagen, eller kunde ikke skriftlig give ham tilstrækkelig Underretning, vilde han komme til mig. Jeg besvarede dette Brev, men bekom i lang Tid ingen igien. Endelig skrev han mig til, han var syg og derfor ei havde kundet komme. Efter hans Begiering reiste jeg til det Sted, hvorfra han havde skrevet sit Brev, men fandt ham ikke Hiemme. Denne Reise gientog jeg 5 Gange og tilbragte derved ligesaa mange Uger; da jeg endelig 5te Gang traf ham, blev Slutningen denne, han havde mange Penge ude-

staa-

skaendre, hvoraf han ingen kunde faae inddreven og dermed var heele Sagen omsonst.

Medens jeg opholdt mig i Leipzig, blev jeg bekiendt med 2de Hrr. Stow, som vare Brødre, komne fra Danmark og nu studerede her; disse gode Hrr. understøttede mig med Underholdning og Penge til min Reise derfra. Doct. Crusius og andre Professorer gave mig og Understøttelse. For nogle af de Penge, jeg fik, anskaffede jeg mig nogle Klæder og Bøger, de øvrige havde jeg bestemt til min Reise til Kiøbenhavn; men de mange Reiser til forommtalte Herre havde giort dem meget tynde og da endelig alt Haab forsvandt om at faae noget af ham, saae jeg mig ei i Stand, til at giøre Reisen. Jeg maatte end meere pandtsætte mine beste Sager og søge paa hvad Maade, jeg kunde, at fortiene noget for at udføre denne Reise til Kiøbenhavn.

Imidlertid blev jeg bekiendt med et Fruentimmer, 44 Aar gammel, som nu efter sin 3die Mands Død havde sadt 4½ Aar i Enkestand. Hos hende erfarede jeg en saa kristelig Tænkemaade og saa from Forhold, der opvakte hos mig Fortroelighed til hende, saa jeg ønskede mig hende til Ægte. Efter mange Vanskeligheder, hun

hun gjorde mig, besluttede hun dog endelig, at deele Skiæbne med mig, hvorpaa vi indgik Ægteskab.

For nu at vedligeholde mit Forsæt, at begive mig til Kiøbenhavn, søgte jeg en Employ, hvorved jeg kunde haabe en anseelig Fortieneste; jeg drog til Grimme og meldte mig ved den Fyrstelige Skole; men den var vel forsynet med Sprogmestere. Jeg reiste derfra til Altenburg men der behøvede man mig heller ikke. Jeg forsøgte min Lykke i Gera; men havde samme Skiæbne der. Jeg tog nu Veien til Rudelstadt og meldte mig hos Directoren for Skolen; han tog meget venlig imod mig, viiste mig megen Godhed, men forestillede mig, at her var intet for mig, at bestille. Jeg forfattede en Supplique til hans Durchlautighed Fyrsten, men fik ingen Audience, jeg maatte først melde mig hos Ober-Hofmarschallen. Jeg opvartede denne Herre, og da han spurgte, hvad jeg søgte hos Hans Durchlautighed, overgav jeg ham Suppliqven, som han og lovede, at forestille sin Fyrste. En Time derefter blev mig fra Hs. Durchlautighed en anseelig Reisepenge tilstillet. Derpaa gik jeg til Hans Excellence Hr. von Kettelhut, med hvem jeg havde den Ære at tale næsten en Time; denne Herre skaffede mig og nogle Reisepenge

fra det Fyrstelige Consistorio. Jeg tog nu Veien herfra til Gotha og henvendte mig sammesteds til det Fyrstelige Consistorium; men Superintendenten kom jeg ikke i Tale da han just laae syg. Professorerne sagde mig, at her ved Academiet var ingen Plads ledig for mig, og til Slutning begavede mig med anseelige Reisepenge; herpaa vendte jeg mig til Hans Durchlautighed Arveprintsen og bekom ved Kammertieneren en Reisepenge, saasom Hans Durchlautighed ei selv var tilstæde.

Fra Gotha reiste jeg til det berømte Jena, som har havt saa mange store Mænd i de Østerlandske Sprog, og haabede, her at fortiene min nødtørftige Udkomme for min Kone og mig. Det Høilovlige Academie tillod mig, at give Underviisning i de Sprog, jeg forstod. Da jeg havde været her i 2 Aar, fandt jeg en stor Længsel efter at komme til Danmark igien; men da jeg hos Pro-Rectoren ved Academiet; ei kunde opnaae Tilladelse at reise, søgte jeg til Hertuginden af Weimar, som var Hoved for Academiet; uagtet den store Naade, hun ellers lod see imod mig, maatte jeg dog bie fra Michaeli til d. 13 Januarii, før jeg kunde faae denne Tilladelse. Strax derpaa d. 17 Januar, nemlig i Aaret 1776 reiste jeg fra Jena. Samme Dags Eftermiddag indfaldt et haardt Uveir med Storm og

Snee

Snee, hvilket nær havde forvoldt min Kones Død, der nu er i Herren hensovet; Det gik saaledes til: jeg lod hende kiøre i Forveien med den, saa kaldede Guule Kudsk, som ugentlig farer imellem Jena og Leipzig, hvorhen jeg havde bestemt Reisen, for at tage Afskeed med endeel gode Venner baade der og i Naunburg, som og fordi min Kone havde en Søn 3 Miile herfra, som vi og vilde tage Afskeed med. Jeg blev tilbage i Jena 3 Timer efter hende, for at tage nogle Studentere med, som vare mine gode Venner og havde lovet, at ledsage mig ud paa Veien; imidlertid havde Kudsken indpakket min Kone saavel for Kulden og lukket Karet-Døren saa tet, at hun nær var bleven qvalt, da hun var en corpulent Person. Saasnart jeg ankom til første Station, som er 2 Miile fra Jena, spurgte jeg strax efter min Kone og fik til Svar af Kudsken, at hun var nærmere død end levende; Studenterne løbe tilligemed mig strax til og aabnede Karet-Døren og, da vi havde bragt hende i frie Luft og vederqvæget hende med nogle Slags Spiritus, kom hun sig nogenledes igien. Studenterne toge nu Afskeed med os og reiste tilbage, undtagen een, som forblev noget længere hos os; denne, som var min særdeles gode Ven tog sig en Kane, hvorpaa han satte mig og min Kone og kiørte selv for os; men formedelst den stærke Kuld kunde vi ei udholde længere, end 1 Miil;

før vi maatte tage ind. Endelig kom vi til Naumburg, men da Kulden tog saa overmaade stærk til, lod jeg bære mit Tøi fra Posten, for at blive der nogle Dage. Da jeg Dagen derpaa besøgte den gamle Dom-Provst Rodder, bad han mig blive der 14 Dage, hvortil Aarsagen var: Jeg havde sendt en Jøde fra Jena hertil, for at antage den Kristelige Religion, Tiden, han skulde annamme Daaben, var nu bestemt og, saasom jeg, næst Gud, var den, der havde ført ham paa Sandheds Vei, vilde Dom-Provsten, jeg skulde have den Fornøielse, at anhøre hans Troes Bekiendelse, hvortil jeg og ikke var uvillig. Den 5te Febr. reiste jeg til Leipzig, hvor jeg opholdt mig, 14 Dage. Et uheldig Tilfælde traf nu atter ind, som truede, at berøve mig min Kone; hun reiste hen, at tale med hendes Søn; men da de kom til Molthe-Floden, som løber tæt forbie Staden, hvor hendes Søn var, kunde de ei kiøre over, ikke heller blive hentet med nogen Færge, som der ellers pleiede at være. Hun og et andet Fruentimmer vovede da at gaae over Isen, endskiønt Vandet stod derovenpaa, den eene af Kierlighed til sin Søn, den anden af Kierlighed til sine Forældre havde nær sat Livet til: thi da de kom nær mod Staden, brast Iisen under dem og de gik begge ned, havde og vist druknet, om ikke Folk

fra

fra Staden vare komne dem til Hielp. Enhver af dem blev bragt til det Sted, den vilde. Den Forskrækkelse, min Kone ved denne Leilighed fik, var dog ei at ligne mod den hun fik, da hun fandt hendes Søn dødelig syg og stokblind; thi, da hun med sine 3 Mænd ei havde havt fleere end samme Barn, kan enhver let slutte, hvor kiær han maatte være hende. Ved samme Leilighed blev min Kone i 3 Uger borte fra mig og jeg maatte i den Tid blive ligende i Leipsig og tære af de Penge jeg havde.

Saasnart min Kone efter bemelte Tid kom tilbage, fortsatte vi med største Besværlighed Reisen med den saakaldede Flaae-Kudsk, som gaaer fra Leipsig til Brunswig; her bleve vi liggende 14 Dage og toge saa videre Veien giennem Lyneborg til Hamborg. Efter denne besværlige Reise blev min Kone her syg; imidlertid reiste jeg til Kiel for at tale med Hr. Pro-Cansler Cramer, hvor jeg da og forefandt adskillige andre af mine Venner og Velgiørere. Jeg drog strax tilbage til Hamborg, og tog tilligemed min Kone derfra igien med Fragtvogne til Slesvig og Flensburg derfra gik vi til Skibs til Kiøbenhavn, hvor vi ankom den 14 Trinitatis Søndag. Saasnart jeg havde leiet mig et Logis og bragt mine Ting i Orden, meldte jeg mig ved Academiet, men

da

da mine gamle og beste Venner vare døde, overlod jeg min Sag til Gud og Kongens Raade, da den første endnu aldrig har forladt mig og den sidste ikke nægtet mig sin allernaadigste Hielp.

Gud opvakte ogsaa andre Veltænkende imod mig, hvoriblant var Hr. Doctor Schønheyder; Han satte mig til den saa kaldte Indføds-Ret No. 1, hvor jeg daglig havde 2de Timers Forelæsning og maanedlig min visse staaende Løn. Denne gode Herre lod det ikke blive derved, men recommenderede mig og til andre anseelige Herskaber, at informere deres Børn. Men, da Huusleie, Ildebrand og alle andre Ting vare i høi Priis, og jeg saae mig nødsaget til, at anskaffe Senge og andet Boeskab, kunde min Fortieneste ikke være tilstrækkelig; min Kone gav mig derfor det Raad, at søge mine forrige Velgiørere paa Haand igien; dertil besluttede jeg mig ogsaa, og bad Hr. Doctor Schønheyder, som Præses for Indføds-Retten om 1 Maaneds Tilladelse at reise til Jylland.

Jeg reiste da i Junii 1777 fra Kiøbenhavn til Salling, hvor jeg henvendte mig til Hr. Magister Skow, som da var Præst i Oddense og hans Broder, Hr. Skow i Selde. Jeg

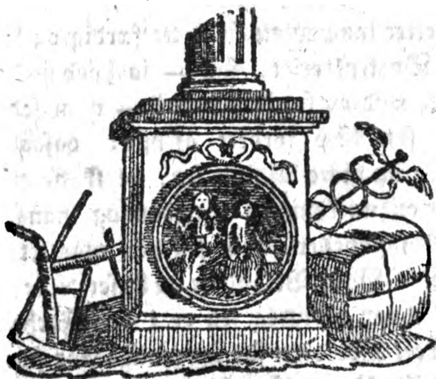

berettede disse mine Velgiørere, at jeg havde mit Levnets Historie i Manuscript færdig til Trykken og raadførte mig med dem herover; De gave mig det Raad, at lade det trykke i Viborg og, for videre at hielpe mig, som en ubekiendt i Landet, til at indsamle Prænumerantere, meddeelte De mig og en Recommendations Skrivelse, til Beviis paa, at jeg foer med Sandhed. Det varede ei længe, før jeg lod bemelte Manuscript mig tilsende fra Kiøbenhavn og leverede det i Bogtrykkeriet i Viborg, hvorpaa jeg nogen Tid reiste om i Landet og indsamlede adskillige Prænumerantere og Subscribentere. Da jeg herover blev forlænge ude fra min Tieneste, var den alt bortgivet til en anden, da jeg indsandt mig i Kiøbenhavn igien; jeg var altsaa nu brødløs. Dog afslod Hr. Doctor Schønheyder ikke, at recommendere mig paa adskillige Steder, til at give Information i Sprogene.

Men intet laae mig meere paa Hierte, end at see min Bog færdig fra Pressen. Jeg forlod altsaa Kiøbenhavn den 28 April 1778, og reiste til Viborg i den Tanke, at Bogen var færdig. Her maatte vel mine Læsere spørge, hvorfor den da ikke efter saa lang Tids Forløb er før udkommet? Jeg maae her ydmygst bede om Forladelse, haaber ogsaa, at det Høistærede

ærede Publicum er saa gunstig, at skiænke mig den, naar jeg siger, hvorledes det dermed er tilgaaet: Da jeg, som meldt, kom til Viborg, var Trykningen ei endnu begyndt, og man forlangte nu, at jeg først skulde lade Manuskriptet giennemlæse af nogen lærd eller Indsigtsfuld Mand, og underkaste det hans Bedømmelse. Ved at efterkomme dette gik Skriftet, formedelst adskillige indløbende Omstændigheder, igiennem forskiellige Hænder, og blev derover tilsidst ganske forkommet. Over halvandet Aar var allerede forløbet, og jeg anvente nu al Flid for, at faae et nyt Manuskript. Da jeg efter lang Møie fik dette færdig og leverede det i Bogtrykkeriet, saa — ja hvad møder ikke en Fremmed og fattig Mand? — manglede mig Papir, som blev fordret af mig; ogsaa dette maatte jeg nu giøre Anstalt for, at skaffe tilveie. Hertil er endnu kommen Sygdom og mange andre Omstændigheder, som jeg har maattet giennemgaae. Mine Velyndere og Læsere ville heraf skienne, hvor uskyldig jeg er i den Forhaling, som er skeet med dette for saa mange Aar siden lovede Skrifts Udgivelse. Angaaende mit Levnets Løb i bemelte Tid, da opholdte jeg mig en Tidlang i Randers, hvor Velærværdige Hr. Sommerfeldt, Præst sammesteds, viiste sig en besynderlig Velgiører imod mig. Da jeg forlod Randers, drog jeg til Aalborg, hvor jeg endnu er,

og har for det meste fundet her min nødtørftige Udkomme ved Hans Høiærværdigh. Hr. Biskoppens og øvrige Geistligheds ædelmodige Understøttelse. Disse saavelsom alle mine øvrige Velgiørere aflegger jeg nu, da jeg slutter min Bog, min underdanigste og ydmygste Taksigelse og, da jeg ei formaaer anden Vederlag, ønsker Dem af det redeligste Hierte al Naade, Lykke og Velsignelse af Himmelen!

Den jødiske Proselyts Friderich Julius Sorgenfreys Troes-Bekiendelse.

med tilhørende Efterretning

aflagt

i Kiøbenhavn den 13de September

1758.

H

Da den til min Daab bestemte Dag var kommen og vi befandt os i Kirken, blev sunget en Psalme, hvorpaa Hr. Provst Henrich Christopher Bytzow holdt en Prædiken over 1 Mos. B. 49, v. 10. Scepteret skal ikke vige fra Juda eller Læremesteren fra hans Fødder, førend Silo kommer og Folkene skal hænge ved ham. Heraf viiste han: at Jøderne, om de ikke modtvillig forhærdede sig, nødvendig maatte tilstaae, at Mesias forlænge siden maatte være kommen. Judæ Scepter er ikke begyndt med Kong Saul, som var af Benjamins Stamme og som Gud i Vrede havde givet Folket, men fra Kong David begynder Messiæ Kongerige, og har bestaaet under det babyloniske Fængsel, ja endog under det store Sandhedrim i Jerusalem, hvis Lemmer meestendeel har været af Judæ Stamme. Dette Sandhedrim har endnu været en her-

skende Magt over det jødiske Folk, som først har ophørt, da Konnerne kort før Kristi Fødsel tiltoge sig den høieste Magt i Landet og lod samme forvalte ved en Landfoged. Ved de Ord: ikke heller en Læremester fra hans Fødder, skulde forstaaes at bemeldte Over-Herredømme ikke skulde afvendes fra Begyndelsen til Enden af det jødiske Rige.

Da han havde sluttet sin Prædiken, blev der sjunget en Psalme, og derefter kom Klokkeren, og førte mig af Stolen, som var mig anviist, til Hr. Stifts Provsten, der tiltalede mig, som følger:

Spørgsmaal. Hvad er Aarsagen, at du som en Jøde kommer i den kristelige Kirke?

Svar: Fordi jeg ønsker og med Guds Hielp haaber, at blive et Medlem af samme.

Spørgsm. Har du og kristelige Vidner?

Sv. Ja.

Herpaa gav han mig et Vink, og jeg gik strax til den Stoel, hvori mine benævnte Daabs Vidner befandt sig, og tiltalte dem saaledes:

Høivelbaarne og naadige Herrer! Da det har behaget den store Gud, efter sin Barmhiertighed

tighed at kalde mig tilforn forhærdede Jøde af det formørkede Jødedom til den Evangelisk-Lutherske Kirkes sande Lys, og denne Dag er dertil bestemt, at jeg for den store Gud og denne kristelige Meenighed vil aflegge min Bekiendelse, men jeg nu til dette høivigtige Foretagende behøver kristelige Vidner, saa er min ydmygste Begiering til Deres Høi-Velbaarenheder, mine naadige Herrer! at de ikke aleene i Dag ville være Vidner til de Ord, jeg i Deres Nærværelse vil bekiende, men og paa hiin store Dag, om jeg bliver troløs. De svarede Ja; og gik ud af Deres Stole henimod Alteret hvor Hr. Provsten stod. Jeg bukkede mig for dem og gik igien ligehen til Provsten, som tilspurgte mig paa følgende Maade:

Spørgsmaal. Hvad er dit Navn?
Svar. Salomon.
Sp. Har du endnu nogen Fader?
Sv. Ja.
Sp. Hvad er hans Navn.
Sv. Nathan.
Sp. Har du endnu nogen Moder.
Sv. Nei.
Sp. Har du Sydskende?
Sv. Ja, 3 Brødre og 2 Søstre,
Sp. Ere de endnu alle i den jødiske Troe?
Sv. Nei.

Spørgsmaal. Hvormange af dem ere da Kristne?

Svar. Een, nemlig en Broder.

Sp. Hvor gammel er du?

Sv. 26 Aar.

Sp. Hvad bevæger dig til at blive en Kristen?

Sv. Dertil har jeg mange og sande Aarsager, dersom det behager Deres Heiærværdighed, vil jeg offentlig bekiende dem.

Sp. Troer du, der er en Gud til?

Sv. Ja det troer jeg fast.

Sp. Hvoraf veed du, der er en Gud?

Sv. Af Verdens Skabelse.

Sp. Hvad skabte Gud først?

Sv. Det viser Skriften, den siger 1 Mos. B. 1, v. 1. I Begyndelsen skabte Gud Himmelen og Jorden: dog saa, at alt det bliver regnet til Jorden, hvoraf den synlige Verden er bleven, og Gud sagde: vorde en udstrakt Befæstning midt i Vandene, og den skal skille imellem Vand og Vand. Og Gud giorde den udstrakte Befæstning og giorde Skilsmisse imellem Vandet, som var neden til i den udstrakte Befæstning, og imellem Vandet som var oven til i den udstrakte Befæstning. 1 Mos. B. 1, 5. 8. 14. 17. Paa denne satte han Soel, Maane og Stierner. Den i det 1ste V. omtalte Himmel, som den store Guds Herligheds og saligste

Aaben-

Aabenbarings Sæde, kaldes, for dens Forhold imod denne Himmel, i en høiere Bemærkelse. Himlens Himle. I det nye Testamente kalder Paulus den den 3die Himmel 2 Cor. 12, 2. I Biblen kaldes ogsaa de Grændser, i hvilke Skyerne svæver, Himmel; saa sagde Folkene i Babel 1 Mos. 11, 4. lader os bygge os en Stad og et Taarn, hvis Spidse kan række til Himmelen! og lad os giøre os et Navn, at vi ikke skal adspredes over ald Jorden. Og 5 Mos. B. 1, 28. siger Israeliterne: Hvor skal vi drage op? vore Brødre har mistrøstet vore Hierter og sagt: Folkene ere større og høiere end vi, og Stæderne ere store og befæstede imod Himmelen. Cap. 9, 1. siger Moses: Hør Israel, du gaaer i Dag over Jordanen at komme til og indtage Folk, som ere større og stærkere end du, og Stæder som ere befæstede indtil Himmelen.

Sp. Har Gud ikke skabt meere, end Himmelen og Jorden, Soel Maane og Stierner?

Sv. Jo, han skabte og Træer, allehaande Vexter paa Jorden, og Fiske i Vandene, thi der staaer skrevet 1 Mos. B. 1, 20. Gud sagde: Vandene udgive mangfoldige vrimlende Dyr og Fugle skal flyve over Jorden mod Himmelens udstrakte Befæstnings Overdeel: B. 21. Og Gud

skabte

skabte de store Hvalfiske og allehaande levende og rørende Dyr, som Vandet udgav mangfoldig, hver efter sit Slags, og allehaande Fugle med Vinger, hver efter sit Slags, og Gud saae, at det var godt. V. 24. Og Gud sagde: Jorden frembringe levende Dyr, efter sit Slags, Fæe og Orme og vilde Dyr paa Jorden, og det skeede saa. V. 25. og Gud giorde vilde Dyr paa Jorden, hver efter sit Slags, og Fæe efter sit Slags, og allehaande Orme paa Jorden, efter sit Slags, og Gud saae at det var got.

Sp. Skabte Gud intet meere?

Sv. Jo, Gud sagde: V. 26, 28, 29. lader os giøre Mennesker i vor Billede efter vor Lignelse, og de skal regiere over Havets Fiske, og over Himmelens Fugle og over Fæet, og over al Jorden og over alle Orme, som krybe paa Jorden.

Sp. Blev Mennesket i den Stand, som det var skabt?

Sv. Nei det tabte Guds Billede og Udødeligheden.

Sp. Hvorledes mistede det Guds Billede

Sv. Det fortæller Moses saaledes 1 Mos. B. 2, v. 8. Og Gud Herren plantede en Hauge i Eden imod Østen og satte Mennesket deri, hvilket han giorde. V. 9. Og Gud Herren lod opvoxe allehaande Træer af Jorden, som vare lystelige

skielige at see til, og gode at æde af, og Livsens Træe midt i Haugen og Kundskabens Træe paa Got og Ondt. V. 15. og Gud Herren tog Mennesket og satte det i Edens Hauge til at dyrke den og bevare den. V. 16. Og Gud Herren bød Mennesket og sagde: du maa æde af alle Træer i Haugen V. 17 men af Kundskabens Træe paa Got og Ondt skal du ikke æde; thi paa hvilken Dag, du æder af det, skal du døe Døden. V. 18. Og Gud Herren sagde: det er ikke got at Mennesket er eene, Jeg vil giøre ham en Hielp som kan være hos ham. V. 21 Da lod Gud Herren falde en dyb Søvn paa Mennesket og han sov, og han tog et af hans Rifbeen og lukte Steden igien med Kiød. Og Gud Herren byggede af det Rifbeen, som han havde taget af Mennesket, en Mandinde og ledte hende til Adam. Cap. 3, v. 1. Og Slangen var træskere end alle Dyr paa Marken, som Gud havde giort, og den sagde til Qvinden: Ja! skulde Gud have sagt, I maae ikke æde af hvert Træe i Haugen? V. 2. Da sagde Qvinden til Slangen: Vi maae æde af Træets Frugt i Haugen; men om det Træes Frugt, som er midt i Haugen, sagde Gud: æder ikke deraf, og rører ikke derved, at I skulde ikke døe. Da sagde Slangen til Qvinden: I skal ikke døe Døden; men Gud veed, at hvilken Dag I æder deraf,

da

da skal Eders Øine oplades, og I skal blive li-
gesom Gud, og kiende Godt og Ont. V. 11.
Og Gud sagde til Adam: har du ikke ædet af
det Træe, om hvilket jeg bød dig, at du skulde
ikke æde deraf? V. 12. Da sagde Adam: Qvin-
den, som du gav, at være med mig, hun gav mig
af det Træe og jeg aad. V. 13. Da sagde Gud Her-
ren til Qvinden: hvi haver du giort dette? Qvinden
sagde: Slangen bedrog mig og jeg aad. V. 14. Da sag-
de Gud Herren til Slangen: Efterdi du giorde dette
da vær forbandet frem for alt Qvæget og frem for alle
vilde Dyr paa Marken. Du skal gaae paa din
Bug, og æde Støv alle dine Livs Dage. V. 15.
Og jeg vil sætte Fiendskab mellem dig og mellem
Qvinden, og imellem din Sæd og hendes Sæd,
den samme skal sønderknuse dit Hoved og du skal
sønderknuse hans Hæl. V. 16 Men til Qvin-
den sagde Gud: Jeg vil mangfoldiggiøre din
Kummer, naar du laver til Barsel, med Smer-
te skal du føde Børn, din Attraae skal være
til din Mand, men han skal herske over dig. V.
17. Og han sagde til Adam: Efterdi du lydde
din Hustrues Røst, og aad af det Træe, om
hvilket jeg bød dig og sagde: du skal ikke æde der-
af, da vorde Jorden forbandet for din Skyld,
med Kummer skal du æde deraf, alle dine Livs
Dage ꝛc. indtil du bliver til Støv igien; thi
du er Støv og skal blive til Støv igien.

Sp.

Sp. Hvorved tabte da Mennesket Guds Billede?

Sv. Derved, at de overtraadte Guds Bud, som vi kan læse i Biblen 1 Mos. B. 2, 16. og Gud Herren bød Mennesket og sagde: du skal æde af allehaande Træer i Haugen; men af Kundskabets Træe paa Godt og Ondt, af det skal du ikke æde.

Sp. Hvad Straf havde Gud lagt derpaa?

Sv. Døden, thi saa heder det videre B. 17, paa hvilken Dag du æder deraf, skal du døe Døden.

Sp. Har den ganske Menneske Slægt Deel i Adams Syndefald?

Sv. Ja den heele Menneske-Slægt er Døden underkastet.

Sp. Har Gud da ikke lovet igien, at forløse Menneskene af deres Synder?

Sv. Jo, det har han lovet.

Sp. Paa hvad Maade skulde det skee?

Sv. Gud lovede at sende Een, som igien skulde forløse den Menneskelige Slægt.

Sp. Og hvor skeede den første Forjettelse?

Sv. 1 Mos. B. 3, 15. Og jeg vil sætte Fiendskab imellem Dig og imellem Qvinden, og imellem din Sæd og hendes Sæd, og han skal sønder-

sønderknuse dit Hoved, men du skal sønderknuse hans Hæl.

Sp. Hvor bliver denne Forjettelse igientaget?

Sv. Den anden Forjettelse skeede til Abraham 1 Mos. B. 22, 16. Gud sagde: Jeg har soeret ved mig selv, siger Herren, at fordi du giorde dette Stykke og ikke sparede din Søn den eeneste, V. 17 derfor vil jeg storlig velsigne dig og meget mangfoldiggiøre din Sæd, som Stierner paa Himmelen og som Sand, der er paa Havets Bredde, og din Sæd skal eie sine Fienders Port. V. 18. og i din Sæd skal alle Folk paa Jorden velsignes.

Sp. Er denne Forjettelse oftere igientaget?

Sv. Ja, Jakob forkynder den ved den hellig Aand 1 Mos. B. 49, 10. Scepteret skal ikke vige fra Juda eller Læremesteren fra hans Fødder, indtil Silo kommer og Folkene skal hænge ved ham.

Sp. Naar og hvor er den endnu oftere igientaget?

Sv. Den fierde Forjettelse, skeede Esa. 7, 14. Derfor skal Herren selv give Eder et Tegn: See en Jomfrue skal blive frugtsommelig og føde en Søn og hans Navn skal kaldes Immanuel.

Sp.

Sp. Er den ikke siden igientaget?

Sv. Jo! Den femte Forjettelse skeede ved samme Prophet Esa. 9, 6. Et Barn er os fød, en Søn er os givet, og Fyrstendømmet skal være paa hans Skuldre, hans Navn kaldes underlig, Raadgiver, Vældig, Gud, Evigheds Fader, Freds Fyrste.

Sp. Er den endnu ikke siden gientaget?

Sv. Jo, Propheterne: Michæas, Hagæus og Mallachias, har efter det babyloniske Fængsel igientaget og trøstet Jøderne med disse Forjettelser: Michæas siger Cap. 5, v. 1. Og du Bethlehem Ephrata!, er du liden iblant Judæ Tusinde? af dig skal mig en udgaae at være Hersker i Israel, og hans Udgange ere fra fordum, fra Evigheds Dage. Hag. 2, 6. Saa sagde den Herre Zebaoth: Om en liden Stund vil jeg bevæge Himlen og Jorden og Havet og det Tørre. Jeg vil bevæge alle Hedninger, og alle Hedningers Længsel skal komme og jeg vil fylde dette Huus med Herlighed, siger den Herre Zebaoth. Mallachias siger: Cap. 3, v. 1, 2. See jeg sender Min Engel, at han skal bereede Veien for mit Ansigt, og strax skal den Herre komme til sin Tempel, hvilken I opsøge og Pagtens Engel, som I have Lyst til, see han kommer, sagde den Herre Zebaoth.

Sp.

Sp. Hvad for en Person skulde da denne forjettede Frelser eller Messias være efter de gamle Propheters Beskrivelse?

Sv. Han skulde være en virkelig Adams Søn og Evæ Sæd, og saaledes et Menneske fød af et Menneske.

Sp. Skulde han ikke være andet, end et Menneske som andre Mennesker ere?

Sv. Jo Han skulde være Gud selv, af guddommelig Natur og Oprindelse, høit ophøiet over alle Mennesker.

Sp. Beviis at han skulde være et sand Menneske?

Sv. Det beviser den første Forjettelse, som blev Adam og Eva givet i Paradiis og hvor Messias udtrykkelig kaldes Qvindens Sæd. Det bevises og af Jakobs igientagne Forsikring: at han skulde komme af Judæ Stamme. Den 2 Sam. 7, 13. 16, 19. David givne Forjettelse, at han skulde fødes af hans Slægt og Stamme, beviser det og, thi saaledes tog David med den ydmygste Taknemmelighed Forjettelsen an, at hans Huus og Kongerige skulde blive bestandig og evig og hans Stoel skulde være fast evindelig. Derfor kaldes han og et Riis af Jessai Stamme og en Qvist af hans Rødder. Det beviises og af den 22, 69 og andre Davids Psalmer, der handler om Messiæ Lidelser, som han

efter

efter sin menneskelige Natur skulde udstaae, som og det 53 Cap. af Propheten Esaias og det 9de af Propheten Daniel, hvor der forkyndes om Kristo, den Fyrste og Salvede at han skal udryddes, det er dødes. Mit Folk har ikke heller mindste Tvivl om, at jo Messias skulde være et sand Menneske og Davids Søn.

Sp. Troer du da og at Propheten har beskrevet og forkyndet ham som en sand Guds Søn?

Sv. Ja det troer jeg og de gamle Jøder har og troet det, og endnu troer de Klogeste og Frommeste af min Slægt det samme.

Sp. Hvormed beviser du, at Propheterne har beskrevet ham som en guddommelig Person?

Sv. Først, fordi han er den, der under Navn af Jehova, som Gud aleene tilkommer, har udført Israel af Egypten, giort Tegn og Undergierninger, givet Loven o. s. v. 2det Fordi der i den første Forjettelse blev lovet det formedelst og ved ham, som intet blot Menneske kan udføre, nemlig: at sønderknuse Slangens Hoved, som forførte Eva, det var Satans. 3die. Efterdi Gud i den 2den Psalme udtrykkelig kalder ham sin Søn: i Dag (men for Gud er i Dag, nu og evig, det samme) har jeg fød dig. 4de. Da David kalder ham sin Herre, endskiønt han skulde være hans Søn, naar han si-

ger

ger: Herren sagde til min Herre: Sæt dig hos min høiere Haand indtil jeg har lagt alle dine Fiender under dine Fodders Fodskammel Ps. 110, 1. 5te. Fordi Esaias Esa. 53, 11. 12. og Cap. 60. 61. efterat han har forestillet ham som lidende og dødet, dog igien forestiller ham som en evig Konge og Herre. 6te. Kalder de forbenævnte Propheter: Mallachias, Haggæus og Michæas ham udtrykkelig Herren, det er: Jehova.

Sp. Var det da nødvendig, at Messias skulde være baade en guddommelig og menneskelig Person tillige?

Sv. Ja aldeles.

Sp. Hvorfor var det fornødent, han skulde være et Menneske?

Sv. Paa det han kunde lide Døden, som Gud i Paradiis havde lagt paa Overtrædelsen og Synden.

Sp. Hvorfor var det fornødent, han skulde være en sand Gud?

Sv. Thi den eene Broder kunde ikke forløse den anden, ikke heller kunde nogen forsone Gud; thi deres Sieles Forløsning kostede meget og maatte holde op evindelig, som David siger Ps. 49, 8. 9. Slangens Hoved skulde sønderknuses, og Modstanderen, Satan, overvindes, Forbandelsen ganske borttages, Liv og Salighed i den tilkommende Verden igien tilveiebringes

ges, hvilket alt et blot Menneske ei kunde giøre eller udvirke.

Sp. Maaskee han skulde være en Engel, Meener du ikke saa?

Sv. Nei, Englene ere aleene tienstagtige Aander, og i Biblen kalder Gud dem ingensteds: min Søn! De heder ikke heller Jehova som Messias.

Sp. Dog heder jo Messias, Pagtens Engel Mall. 3, 2. altsaa er han jo en Engel?

Sv. Ja! men just dette Navn: Pagtens Engel bliver ikke tillagt og kan ikke tillægges nogen af de tienstbare Aander. Det Ord, Engel viser her ikke hans Natur og Væsen, men hans Embede; det er: det Sendebud der opfyldte Pagten, Gud har giort med Abraham: at i hans Sæd skulle alle Slægter paa Jorden velsignes; Et saadant Sendebud, der skulde bevise og udføre alt det gode, Gud havde lovet Fæderne. Derfor kan et saa høit Navn ikke tillægges nogen skabt Engel. De gamle og retskafne Jøder har og altid erkiendt og holdt ham for en guddommelig Person. Ordet viser et forjettet Sendebud og ingen egentlig Engel.

Sp. Hvad skulde Messias efter Propheternes Skrifter forrette i Verden?

Sv. Propheterne har spaaet meget om ham, at han skulde komme som en Prophet til

Verden og forkynde Guds Ord, at han skulde forløse Israels Folk fra deres Synder, altsaa lide og døe, og efter sin Lidelse og Død evig regiere, og herske over Israel, Himmel og Jord og alle Kreature.

Sp. Skulde da Kristus være en Prophet?

Sv. Ja! thi saa sagde Moses til vore Fædre i Ørken 5 Mos. B. 18, 15. En Prophet ud af dig, af dine Brødre, ligesom mig, skal Herren din Gud opreise dig, ham skal i høre. thi Gud havde sagt ham V. 18: Jeg vil opreise dem en Prophet mit ud af deres Brødre ligesom du er, og jeg vil lægge mine Ord i hans Mund og han skal tale til dem alt det, som jeg vil befale ham. V. 19, Og det skal skee at den, som ikke vil høre paa mine Ord, som han skal tale i mit Navn, af ham vil jeg udkræve det.

Sp. Hvorledes skulde han beskikkes til Prophet?

Sv. Ved en Salvelse af Gud, paa en bedre Maade, end Propheterne blandt de gamle Fædre.

Sp. Hvoraf veed du det?

Sv. David siger i den 45. Psalme v. 8. Du elsker Retfærdighed og hader Ugudelighed; derfor haver, o Gud! din Gud salvet dig med Glædsens Olie frem for dine Medbrødre.

Sp.

Sp. Hvori bestod da dette meere, dette Fortrin i Henseende til Salvelsen, fremfor de andre Propheter?

Sv. Det siger Esaias Cap. 61, v. 1. 2. Den Herres Herres Aand er over mig; derfor haver Herren salvet mig, til at forkynde et godt Budskab for de Sagtmodige, han sendte mig til at forbinde dem, som have et sønderbrudt Hierte, at udraabe for de Fangne Friehed, og for de Bundne Fængselets Opladelse. Til at forkynde Herrens Velbehageligheds Aar og vor Guds Herrens Dag, til at trøste alle Sørgende; at beskikke for de Sørgende i Zion Prydelse for Aske, Glædens Olie for Sorrig, priselige Klæder for en vansmægtig Aand, og at de skulle kaldes Retfærdighedens Træer, Herrens Plantelser til at beviise mig selv herlig; sligt er aldrig sagt om en blot menneskelig Prophet.

Sp. Hvad var det da for en Aand, det skulde hvile paa Messias?

Sv. Det siger samme Prophet ret herlig Esa. 11, 2. Og Herrens Aand skal hvile paa hans Viisdoms og Forstands Aand, Raads og Styrkes Aand, Kundskabs og Herrens Frygtes Aand.

Sp. Hvad Nyt skulde da egentlig Messias ved sin Tilkommelse til Verden prædike og

kære som ikke tilforn var forkyndt ved Prophe-
terne?

Sv. Han skulde meddeele Menneskene en
nærmere og tydeligere Kundskab om den tre-eenige
Gud, som een Gud i 3 Persöner Fader, Søn
og Hellig Aand. Han skulde vise Syndens
Størrhed, Skyld og Straf, forklare de Leviti-
ske Offeranstalters Betydning, afskaffe Paabu-
det om Offer og de falske Forklaringer af sam-
me, som Lærerne havde indført, og foreene Hed-
ningerne og Jøderne, underrette Menneskene om
den sande Hellighed efter Guds Bud og blive den
eeneste Hyrde for den eene Hiord: og saaledes
nedrive det Skillerum imellem Jøder Hedninger
og lære dem om Verdens Ende, Dom, de Dø-
des Opstandelse og den evige Salighed.

Sp. Hvormed beviiser du det?

Sv. Af Mallachias, som siger, Mall.
3, 2. 3. 4. Han er, som en smeltendes Ild og
som en Tvætters Sæbe. Og han skal sidde at
smelte og rense Sølvet, og han skal rense Levi
Børn og luttre dem som Guldet og Sølvet, da
skal Herren have dem, som fremføre Madoffer i
Retfærdighed. Og Juda og Jerusalems Mad-
offer skal behage Herren, som i gamle Dage og
som i forrige Aar.

Sp.

Sp. Men kan du og bevise, han skulde afskaffe Offringerne?

Sv. Ja! af Psalmerne, Ps. 50, 9. 10. heder det: Jeg vil ikke tage en Stud af dit Huus, eiheller Bukke af dine Stier; thi alle Dyrene i Skovene høre mig til, Dyrene paa Biergene i Tusinde Tal. V. 11. 15. Jeg kiender alle Fugle paa Biergene og Dyr paa Marken ere hos mig. Dersom jeg hungrede, vilde jeg ikke sige dig deraf, thi Jorderige høre mig til og dets Fylde. Meener du, jeg vilde æde de stærke Oxnes Kiød, eller drikke Bukke-Blod? Ofre Gud Taksigelse og betal den høieste dine Løfter; og kald paa mig paa Nødens Dag, jeg vil udfrie dig og du skal prise mig. Det heder først i det 5te V. Samler mig mine Hellige, som giøre min Pagt med Offer. Og tilsidst i det 23de Vers: Den som ofrer Taksigelse, den ærer mig, og den som sætter sig sin Vei vis for, ham vil jeg lade see paa Guds Salighed. Ps. 51 V. 18. 19. siger David: Du har ikke Lyst til Offer ellers vilde jeg give dig det, til Brændoffer haver du ikke Behagelighed. Guds Offer ere en sønderbrudt Aand, et sønderbrudt og sønderstødt Hierte, skal du Gud ikke foragte. Heraf er det aabenbart, at Gud ikke har Behag til Offerne i sig selv, men alleene for deres Betydnings Skyld, og de saaledes skulde ophøre, naar denne Betydning ophørte.

Dan-

Daniel har og spaaet. Dan 9, 27. At midt i den sidste Uge skulde Slagtoffer og Madoffer ophøre.

Sp. Hvormed skulde Messias stille Menneskene Syndens Storhed, Skyld og Straf for Øine?

Sv. Deels derved, at han viiste, at Offer kunde ikke borttage Synden, men hans egen Død maatte forsone Gud. Deels ved sin Underviisning om den sande Boed og Omvendelse. Deels ved bedre, at forklare Loven og dens høie Bemærkelse og Hensigt.

Sp. Hvor skulde Messias fødes?

Sv. I Bethlehem Ephrata, som den forhen anførte Spaadom af Micheas 5, 1. beviser.

Sp. Af hvem?

Sv. Af en Jomfrue, uden Mands Beblandelse; thi saa siger Propheten Esaias Cap. 7 v. 14. See! en Jomfrue er frugtsommelig og skal føde en Søn og du skal kalde hans Navn Immanuel.

Sp. Til hvad Tid skulde denne Messias aabenbares og komme til Verden?

Sv. Biblen tilkiendegiver Tiden med mange Slags Kiendetegn. Jakob har bestemt denne Tids Periode saaledes: 1 Mos. B. 49, 10. Naar Sceptenet er veget fra Juda, eller den kongelige Magt og Værdighed bleven taget fra

Davids

Davids Huus og Judæ Stamme. Dan. 9, 24. bestemmer Daniel Tiden til 70 Uger, efter hvis Ende Overtrædelser skulde forhindres, Synden beségles, Misgierning forsónes og komme en evig Retfærdighed og den allerhelligste skulde salves. V. 26. Men efter 62 Uger skal Kristus udryddes og der skal ingen være for ham, og en Fyrstes Folk, som kommer, skal forderve Staden og Helligdommen og Enden derpaa skal komme som med et Vandskyld. Propheten Habakuk bevidner, denne Prophetie skulde blive opfyldt בְּקֶרֶב, midt i Tiden, det har Hensigt til den heele Verdens Alder, midt i Tiden, saalænge Verden skal være. Propheten Haggæus betegner Tiden, Kristus skulde komme, saaledes: Det Huus, Jøderne efter deres Tilbagekomst fra Babel igien skulde opbygge Herren, det skulde fyldes med Herlighed Cap. 2, v. 7. 9. Dette sidste Huuses Herlighed skal blive større end det førstes (som Salamon havde bygget). Og Mallachias siger tydelig Cap. 3, v. 1. Strax skal den Herre komme til sin Tempel, hvilken I opsøge og Pagtens Engel som I have Lyst til. Messias skulde og maatte komme til den Tempel, Serubabel havde bygt og Herodes havde forskiennet og udziiret.

Sp.

Sp. Har og Propheterne beskrevet Messias som en Præst?

Sv. Ja, den ganske Beskrivelse af den ypperste Præstes Embede beviser, at han deri skulde være et herlig Forbillede paa Messias og en Forsoner for Folket hos Gud, en Forbedere, en Fyrste i Guds Huus; thi som Moses i 2den og 3die Bog beskriver Horah, skulde han offre og forsone for Folkets Misgierninger: Men da han selv var en Synder, maatte han først offre for sine egne og dernæst for Folkets Synder, han bad paa den store Forsonings Dag for Folket i det Allerhelligste og stænkede Forsonings Blodet for Naadestolen, og endelig velsignede han Folket. Alt dette forrettede han i Messiæ Navn, som skulde forløse Israel.

Sp. Kalder og Skriften Messias udtrykkelig en Præst?

Sv. Ja, David siger Ps. 110, 4. Du er en Præst evindelig efter Melchizedechs Viis.

Sp. Hvorfor just efter Melchizedechs Viis?

Sv. Melchizedech stammede ikke fra den præstelige Slægt, og Messias skulde heller ikke være af Aarons Slægt. Melchizedech var tillige Konge i Salem; Messias skulde og fødes en Konge af Davids Kongelige Stamme og være Israels Herre og Konge.

Sp.

Sp. Skulde da Meßias og offre?

Sv. Ja, men ikke Offer af Dyr, men sig selv; thi saa siger Esaias i det 53 Cap. v. 6. Herren lod alle vore Misgierninger møde ham. 4. Han har taget vor Sygdom paa sig og baaret vore Piner. 5. Han er saaret for vore Synder og knust for vore Misgierninger. Straffen laae paa ham, at vi skulde nyde Fred, og vi have faaet Lægedom ved hans Saar.

Sp. Skulde han da døe som et Brænd-Offer?

Sv. Ja! samme Prophet siger V. 7. Han blev giort elendig og han oplod ikke sin Mund, som et Lam der føres hen at slagtes og som et Faar der er stumt for den, der klipper det, og oplader ikke sin Mund. V. 8. Han er fraskildt fra de Levendes Land, han havde Plage for mit Folkes Overtrædelses Skyld. Man satte Ugudelige til at bevogte hans Grav, og overgav ham til en Riig i hans Død. V. 10. Naar han har givet sit Liv til et Skyldoffer, — Han udtømmede sin Siel til Døden rc. V. 12. Daniel siger og i det forhen anførte Sted, at Kristus skulde udryddes, Dan. 9, 26.

Sp. Hvad Slags Død skulde Meßias lide?

Sv. David siger i Meßiæ Person og Navn, Ps. 22, 17. De have giennemgravet mine Hænder

der og Fødder. V. 18. Jeg kunde tælle alle mine Been. 19. De deelede mine Klæder iblant sig og kastede Lod om min Kiortel. Disse Omstændigheder forekom nu aleene ved Korsfæstelsen, altsaa skulde Messias korsfæstes efter Davids Spaadom.

Sp. Hvortil skulde denne Messiæ Død nytte?

Sv. Han skulde, som Esaias siger, være Skyld-Offer for alle vore Synder.

Sp. Skulde Messias blive i Døden og Graven?

Sv. Nei, Esaias siger Cap. 53, v. 8. 10. Han er taget fra Angest af Dom ꝛc. Naar han har givet sit Liv til et Skyldoffer, skal han see Sæd og forlænge sine Dage. Og David siger Ps. 16, v. 10. Du skal ikke forlade min Siel i Graven og du skal ikke lade din hellige see Forraadnelse; men David er forraadnet, Kongernes Bøger taler om Davids Grav og i Jerusalem har hans Grav været.

Sp. Hvor skulde han da komme hen efter sin Opstandelse?

Sv. I Himmelen hos Guds høire Haand: thi saa siger David om Messia Ps. 110, v. 1. Sæt dig hos min høire Haand, til jeg ligger alle dine Fiender til dine Fødders Fodskammel. Og David beskriver Messiæ herlige Himmelfart, naar han siger Ps. 47, 6. Gud foer op med

Fryde-

Fryde-Klang og Herren med Basuners Lyd. Og videre Ps. 68, 19. Du opfoer i Heiheden, du tog Fængselet fangen, du annammede Gaver at uddeele blant Menneskene, endog de Gienstridige fangede du at bde hos dig, o Herre Gud!

Sp. Kommer Messias da og derfra igien til Verden eller ikke?

Sv. Han skal komme igien til Dommen. Derom har Jøderne Enochs Spaadom, som har staaet i en Bog, der er ødelagt og forkommet, men blant Jøderne endnu conserveret, og lyder saaledes, som Apostelen Judas anfører den V. 14, 15. See Herren kommer med sine hellige mange Tusinde, at holde Dom mod alle og straffe alle ugudelige blant dem for alle deres Ugudeligheds Gierninger, som de have været ugudelige med og for alle de haarde Ting, ugudelige Syndere have talet imod ham. Esaias taler og om denne Dom Cap. 11, 3. 5.

Sp. Handler da denne Enochs Spaadom om Messia?

Sv. Ja, thi just imod Jesum, som er Messias, taler Jøderne og de Vantroende haardt, da de derimod vil ansees for at ære Gud?

Sp. Siig mig min Søn! hvor staaer der noget i det gamle Testamente om Messiæ ypperste Præstelige Forbøn?

Sv.

Sv. Det beviser jeg af Esaiæ 11, 3. hvor han siger: Hans Lugten eller Lugt, (eller Lugten af hans Røgelse) skal være i Herrens Frygt.

Sp. Hvordan forstaaer du disse Ord efter den jødiske Kundskab?

Sv. Rabinerne har lært mange daarlige Ting derom. Efter det Hebraiske forstaaer jeg, ved Herrens Frygt, den sande Religion og dens Bekiendere. Han vil altsaa lade sin Forbunds søde Lugt opstige for Herren, som en kostelig Røgelse, hvilket den ypperste Præst altid maatte bringe i det Allerhelligste, for de sande Hellige og Messiæ hellige Religions Bekiendere.

Sp. Er det og spaaet om Messias at han skulde være en Konge?

Sv. Ja! det Navn Messias og Kristus, en Salvet, hedder ikke andet end Konge. Det bevises og af utallige Steder af Moses, Propheterne og Psalmerne. 2 Mos. B. 15, 18. Herren skal regiere evindelig og altid. Og da Riget blev David forjettet og bekræftet, hedder det 2 Sam. 7, v. 16. Dit Huus og dit Rige skal blive bestandig evindelig for dit Ansigt, din Stool skal være fast evindeligen. Denne Forjettelse sigter paa Messiæ Kongerige. Og besynger David Messiæ Kongerige i mange Psalmer, i Besynderlighed siger han Ps. 8, 7. Du giør at han herskter

ster over dine Hænders Gierninger, du har lagt alting under hans Fødder. Videre siger Gud Ps. 2, 6. Jeg har salvet min Konge over Zion mit hellige Bierg. Bibelen er fuld af saadanne Sprog i alle Propheterne: Ja Jøderne tænker ikke paa andet, end hans herlige Kongerige og glemmer derover hans Lidelse og Død, som dog ogsaa forud er forkyndet.

Sp. Skulde han ikke aleene regiere over Israel?

Sv. Nei, ogsaa over Hedningerne; thi det hedder om Messias Ps. 2, 8. Begier af mig, saa vil jeg give dig Hedningerne til Arv og Verdens Ender til Eiendom. Haggæus kalder ham Hedningernes Trøst Cap. 2. Den, Folkene eller Hedningerne skulde henge ved, som Jakob siger 1 Mos. B. 46.

Sp. Da jeg tilstrækkelig har seet, at du vel kiender Messias af det gamle Testamente, saa sig mig venter du ham endnu, eller troer du, han allerede er kommen?

Sv. Jeg venter ikke meere paa ham, endskiønt jeg hidtil i den jødiske Vantroe har ventet paa ham; men jeg troer stadig, at han er kommen og ikke længere tør ventes.

Sp.

Sp. Af hvad Aarsager troer du, Messias er kommen?

Sv. 1. Fordi Scepteret er viget fra Juda, det er: al kongelig Værdighed og Magt er forlængst ja for meer end 1700 Aar borttaget fra Israels Folk og Jøderne har bestandig været under fremmed Herredømme og adspredt blant alle Folk og Lande i Verden siden Templens Ødelæggelse ved Romerne. 2det. Fordi Jøderne fra den Tid har tabt deres Slægt-Registere, saa de ikke meere veed, hvem iblant dem, der er af Judæ Stamme og Davids Slægt. 3die. Efterdi Templen, til hvilken Messias skulde have kommet, er ødelagt og siden ikke har kundet blive opbygt, saa Herren nu aldeles ikke kan komme til den Tempel, som Haggæus har betegnet. 4de. Da Daniels 70 Uger ere udløbne og forlænge siden maae være til Ende, man maa regne hvordan man vil. 5te. Beviiser og Guds forfærdelige Straffe, svare og langvarige Vrede over vor Folk, da han nu i saa mange Aarhundrede har holdt dem adspredte blant alle Folk i Verden, og at alle de Forsøg, de har giort paa at skaffe sig deres Friehed og egen Regiering igien, ere faldne saa ulykkelig ud, som og den afskyelige Blindhed og Forhærdelse, hvori mit Folk ligger, da de maae have forsyndet sig mod Gud ved en langt større Synd end

Af-

Afguderiet, hvorfor de i 70 Aar vare fangne i Babel. Denne Synd, da den ei er Afguderie, hvori de ikke siden deres Tilbagekomst fra Babel har giort sig skyldig, kan ikke være andet end denne: at de har forkastet og dødet deres dem forjettede og i sin Tid virkelig sendte Messias, og endnu forkaster, fornægter og bespotter ham.

Sp. Got min Søn! Sig mig nu, eftersom du troer, Messias maae være kommen, hvilken Person, som har levet og været bekiendt i Verden efter Haggæi Tid, holder du for Messias?

Sv. Jeg holder Jesum af Nazareth, Mariæ Søn, der er født i Bethlehem i Keiser Augusti Tid, for den sande Frelser, Messias og Verdens Forløser.

Sp. Hvad Grund og Aarsager har du dertil?

Sv. 1. Er han efter Evangelisternes ubedragelige Fortælninger, imod hvis historiske Sandheder og Fortælninger, ingen Jøde har kundet indvende, eller har indvendt noget; Han er, siger jeg, født af en Jomfrue, der var ingen givt Kone, men en Tømmermands, Joseph i Nazareth, hans troelovede Brud. Saaledes har og Esaias spaaet om Messias i det forhen anførte Sted: See en Jomfrue er frugtsommelig 2c. 2det. Er Jesus kommen af Davids, altsaa og

af

af Judæ Stamme, og saaledes af Jessai Rod som Esaias har sagt; thi Joseph stammede fra Kong David og Maria fra en anden Linie af Davids Descendentere. 3die. Fordi han er just kommen til den Tid Propheterne havde anviist, nemlig: da Serubabels Tempel endnu stod, om hvilken Haggæus havde spaaet og som blev ødelagt af Romerne tilligemed Staden. Han kom, da Daniels de 70 Uger gik til Ende efter den sædvanligste Regning, og blev derfor og erkiendt og med Glæde antaget som Messias af de retskafne Jøder, som den Tid forventede Israels Trøst.

Sp. Er ogsaa alt det indtroffen med Jesu, som Propheterne havde spaaet om Messias?

Sv. Ja alt; det maae angaae hans Person, hans Embede eller Skiæbne i Verden, alt, hvad Evangelisternes Historie fortæller, stemmer overeens med det, Propheterne har forud sagt om Messias: Der er intet bleven uopfyldt.

Sp. Hvad anmærker du ved Jesu Person i Besynderlighed?

Sv. Dette, at han var tillige sand Gud og Menneske, som og Messias skude være.

Sp. Beviis at han var et sand Menneske?

Sv. Det viiser hans Fødsel, han er ligesom andre Mennesker baaret under en Moders

Hierte

Hierte og af hende født til Verden. Han er ligesom en andet jødisk Drengebarn omskaaren, da han var 8 Dage gammel, har voxet og efterhaanden blevet større og gradviis tiltaget i Alder, Forstand og Viisdom: Han har ædet og drukket hungret, tørstet, sovet, svedt, udgydet Blod, lidt Smerter paa sit Legeme, bleven træt, død og begraven. Han har seet, talt, hørt, gaaet, siddet, staaet, og alle Menneskelige Forretninger er man bleven vaer hos ham, Hvorfor og mange har kun anseet ham for et blot Menneske og kaldte ham kun Davids, eller Menneskens Søn.

Sp. Har han og havt en menneskelig Siæl ligesom vi?

Sv. Ja, thi det hedder Luc. 2, 52. Han voxte i Viisdom: det er den menneskelige Siels Egenskab, den alvidende Gud voxer ikke i Viisdom.

Videre heder det om ham Math. 26, 38. Min Siæl er bedrøvet indtil Døden. Luc. 23, 46. Fader jeg befaler min Aand i dine Hænder.

Sp. Men meener du ikke, at maaskee den guddommelige Natur var hos ham i Stedet for Sielen?

Sv. Nei! thi, som sagt, den guddommelige Natur forøges ikke i Viisdom, den guddommelige Viisdom er altid uendelig.

Sp. Men hvormed beviser du Jesu Guddom?

Sv. Jeg kan aleene af det nye Testamente bevise den.

Sp. Bliver Jesus i det nye Testamente kaldet Gud?

Sv. Ja! meget ofte; Johannes kalder ham udtrykkelig saaledes først i hans Evangelium naar han siger: I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud og Ordet var Gud. Det var i Begyndelsen hos Gud. Alle Ting ere giorte ved det.

Sp. Hvorledes følger det, og er Jesus det Ord?

Sv. Ja! thi om ham taler Apostelen. Han hedder Ordet, fordi Gud taler ved ham til Menneskene. Nu siger Apostelen det paa 3 Maader. Joh. 1, 1. 2. 3. 1. Ordet var i Begyndelsen. 2det Det var hos Gud, ja 3die det er Gud selv og alle Ting ere skabte ved det. Altsaa kan han ikke være noget skabt Kreatur, men maae være den evige Skaber selv lige eenig med Faderen.

Sp. Kalder Skriften ham oftere Gud?

Sv. Ja! Thomas siger efter hans Opstandelse til ham: Min Herre og min Gud! Joh. 20, 28. Og Paulus kalder ham Rom. 9, 5. Din, der er Gud over alting høilovet i

Evig-

Evighed. Og Johannes igien 1 Joh. 5, 20 Jesus er den sande Gud og det evige Liv.

Sp. Men har Jesus selv givet sig ud for at være Gud?

Sv. Ja; thi han siger Joh. 10, 30. Jeg og Faderen er eet. Hvo mig haver seet, har seet Faderen. Joh. 14, 9.

Sp. Har man da og mærket guddommelige Egenskaber hos ham?

Sv. Ja! man finder, han har været alvidende Joh 2, 24. 25. Han behøvede ikke nogen skulde vidne om et Menneske, thi han vidste selv, hvad der var i Mennesket. Man finder, han var almægtig; thi han giorde store Mirakler, saa Nikodemus maatte sige, Joh. 3, 2. Ingen kan giøre de Tegn, du giør, uden Gud er med ham. Han har og selv tilskrevet sig Evigheden, naar han siger: før Abraham blev, var jeg. Videre taler han Joh. 17. til sin Fader om den Herlighed, han havde hos Gud, før Verdens Grundvold blev lagt. Han siger og før sin Himmelfart Math. 28, 18. Mig er given al Magt i Himmelen og paa Jorden.

Sp. Tillægger det nye Testamente ham da og guddommelige Gierninger?

Sv. Ja; thi paa forhen anførte Sted siger Johannes om Jesu: Alle Ting ere giorte ved ham og uden ham er ikke ikke et Stykke giort

af det som giort er Joh. 1, 4: Han tillægger sig og selv alle Tings Opholdelse, naar han siger Joh. 5, 17. Min Fader arbeider indtil endnu og jeg arbeider. Han tilskriver sig Dødes Opvækkelse paa forskiellige Steder Joh. 6, 39. 40. 44. og den yderste Dom Math. 25 31. ꝛc.

Sp. Tilkommer ham og guddommelig Dyrkelse?

Sv. Ja! thi de Vise af Østerland tilbade ham Matth. 11. Dette giorde ogsaa Matth. 4, 11. Og Paulus siger, Phill. 2, 10. I hans Navn skal alle Knæe bøie sig, deres i Himmelen og paa Jorden og under Jorden. ꝛc.

Sp. Har og Jesus fordret denne Ære?

Sv. I sin Fornedrelses Stand fordrede han den ikke, men undslog sig heller ikke for at modtage den, naar den blev ham viist, som virkelig skeede af de Ulykkelige, der søgte hans Hielp.

Sp. Har Jesus ikke altid bleven i een Stand?

Sv. Nei han har fornedret sig i sit Liv her i Verden.

Sp. Hvad vil det sige, han har fornedret sig?

Sv. Han har ikke betient sig af den Ære og Herlighed, som tilkom ham efter sin guddommelige Natur, men blev arm, ringe og foragtet;

thi om endskiønt han var Herre over alle Ting, bekiender han dog, han havde ikke det, han kunde helde sit Hoved til Luc. 9, 58.

Sp. Hvorfor giorde han det?

Sv. Derfor, at han ikke ved Glandsen af sin Herlighed skulde hindre sin Lidelse og Død. Han var fattig for vor Skyld, paa det vi skulde blive riige formedelst hans Fattigdom, som Apostelen siger.

Sp. Efter hvilken Natur har han fornedret sig?

Sv. Efter den menneskelige; thi den guddommelige kan ikke fornedres.

Sp. Hvorlenge har denne Fornedrelse været?

Sv. Til hans Begravelse; Derefter har Gud ophøiet ham, Phil. 2.

Sp. Siig min Søn! kan du begribe det, hvordan Gud og Menneske tilsammen kunde udgiøre een Person?

Sv. Nei jeg begriber det ikke, men jeg troer Skriften derom.

Sp. Er Kristus da ikke 2 Personer, den eene Gud og den anden Menneske?

Sv. Nei! jeg troer kuns een Kristus, det er Jesus, en eeneste Person, som er Gud og Menneske tillige. Begge Naturer lader sig ikke adskille fra den Tid Foreeningen skede.

Sp. Naar mener du denne Foreening skeede?

Sv. Ved Undfangelsen; thi saa sagde Engelen til Maria, den Hellig Aand skal komme over dig og den Høiestes Kraft skal overskygge dig, derfor skal og det Hellige som skal fødes af dig kaldes Guds Søn, Luc. 1, 35.

Sp. Har da og Jesus virkelig stiftet saadan en Forsoning for Menneskene i Verden, som du efter Propheterne venter af Messias?

Sv. Det troer jeg, derfor kaldtes han Jesus, hvilket Navn betyder en Frelsere; thi saa siger jo Engelen til Joseph Math. 1, 21. Maria (din troelovede) skal føde en Søn og du skal kalde hans Navn Jesus; thi han skal frelse sit Folk fra deres Synder.

Sp. Maaskee man sagde dette om ham efter han var død, har han før sin Død, men han endnu var i Live, talt derom, at han skulde og vilde forløse Menneskene?

Sv. Ja ofte. Han bevidner Joh. 10, 15. Han er kommen at søge og saliggiøre det Fortabte. Jeg lader mit Liv for Faarene. Jeg er kommen at de skal have Livet og det overflødig. Saa forkyndte og hans Forløber og Døberen Johannes ham, Joh. 1. 29. See! det Guds Lam som bær Verdens Synder, og Jesus har selv Joh. 3. tydelig

tydelig erklaret denne Hensigt af sin Ankomst til Verden.

Sp. Hvo haver igienløst os?

Sv. Denne samme Jesus, den Kristus.

Sp. Efter hvilken Natur?

Sv. Efter begge Naturer, den guddommelige og Menneskelige.

Sp. Hvad har da den Menneskelige Natur udrettet ved Gienløselsen?

Sv. Den har lidt og er Død

Sp. Har den guddommelige Natur ikke lidt tilligemed og er død.

Sv. Nei! Gud kan ikke døe, men de har begge virket med hinanden.

Sp. Hvad giorde da den guddommelige Natur dertil?

Sv. Den gav Lidelsen Kraft og Gyldighed.

Sp. Kan jeg da ikke sige, Gud har forløst og lidt for os?

Sv. Paulus siger, Ap. G. 20, 28. Gud har forhvervet sig en Meenighed formedelst sit eget Blod. Formedelst den personlige Forreening anseer Guddommen alt, hvad den menneskelige Natur har giort, som sit Verk.

Sp. Kan jeg da ikke sige Faderen har forløst os?

Sv. Jo saavidt, at han, som Jesus siger,

ger, saaledes elskede Verden, at han gav sin eenbaarne Søn. Men han er ikke død for os, det har Sønnen giort.

Sp. Kan jeg ikke og sige den Hellig Aand har forløst os?

Sv. Jo for saavidt Jesus i Moders Liv er undfangen ved den Hellig Aand, og salved med, og formedelst den Hellig Aand har offret sig Gud Ebr. 9. 14.

Sp. Hvem har Jesus igienløst?

Sv. Alle Mennesker, alt hvad som ved Adams Fald var fortabt. Rom. 5 8. Kristus er død for os, der vi endnu vare Syndere. Han bar Verdens Synder, som Johannes den Døbere siger.

Sp. De faldne Engle, vare og fortabte, Har da Jesus ikke igienløst dem?

Sv. Nei, Qvindens Sæd var Messias forjettet, og Paulus siger, Ebr. 2, 16. Han antager ingensteds Englene. Ingen havde forført Satan, men Eva var forført.

Sp. Har da alle Mennesker Deel i Jesu Forløsning.

Sv. Ja efter Jesu Hensigt, det kommer nu an paa ethvert Menneske selv om, han vil nyde den og troe paa Jesum.

Sp.

Sp. Har Jesus forløst det gandske Menneske?

Sv. Han har forløst Mennesket, saavidt det var falden; men nu var baade Siæl og Legeme under Guds Vrede og maatte gaae evig fortabt. Han har altsaa igien borttaget denne Guds Vrede baade fra Siel og Legeme. Vor ganske Aand, Siel og Legeme skal bevares ustraffelig til vor Herres Jesu Kristi Dag 1 Thess. 5, 23.

Sv. Har da og andre Folk end Israel Deel i Jesu Forløsning?

Sp. Ja det sagde Jesus udtrykkelig Matth. 18, 11. Menneskens Søn er kommen at frelse det som var fortabt: Jesus Kristus er en Forsoning for den ganske Verdens Synder 1 Joh. 2, 2. Paulus giør Gienløsningen saa almindelig, som Adams Fald og Følgerne deraf har været, naar han siger, Rom. 5, 18. 19. ligesom det er kommen ved eens Fald over alle Mennesker til Fordømmelse, saa er det og kommet ved eens Retfærdighed over alle Mennesker til Livsens Retfærdiggiørelse, thi ligesom ved det eene Menneskes Ulydighed ere blevne mange til Syndere, saa skal og mange vorde retfærdiggiorte ved den eenes Lydighed.

Sp. Har da og Jesus gienløst dem som ere fordømte?

Sv. Ja, aleene de forkaster hans Gienløsning, thi Petrus siger, 2 Pet. 2, 1. De fornægte den Herre, som dem dyre kiøbte og vil føre over sig selv en hastig Fordervelse

Sp. Er det da ikke Guds Skyld om Mennesket bliver fortabt?

Sv. Nei! det er Menneskets egen Skyld. Enhver kunde og skulde sige, Gal. 2, 20. Guds Søn elskte mig og gav sig selv hen for mig.

Sp. Hvorfra har Jesus forløst Menneskene?

Sv. Fra alt det, hvorfra han skulde forløse Menneskene, nemlig fra Synden og alle dens Følger.

Sp. Hvormange Slags er Synden?

Sv. 2 Slags, den arvede, og den Synd vi selv har begaaet, i det, vi enten efterlader det Gode som er befalet, eller giøre det Onde, som er forbudet.

Sp. Hvoraf lære vi, hvad Synden er?

Sv. Af Guds Lov, som foreholder os, hvad der er Ret og Uret, Godt og Ondt?

Sp. Hvilke var Syndens Følger?

Sv. Døden 1 Mos. B. 2, 17. Hvilken Dag, sagde Gud til Adam, du æder deraf, skal du døe Døden. Og da Overtrædelsen var skeet,

blev

blev det dog til overs: Du er Jord og skal blive til Jord.

Sp. Hører den evige Død ikke hertil?

Sv. Jo! Død, det er: Evig Fordærvelse. Guds Forbandelse, som Loven truer Overtrædelse med, den varer evig dersom ingen Forsoning kommer imellem.

Sp. Hører de onde Aanders Magt ikke og dertil?

Sv. Jo! thi formedelst Synden hersker Satan i Menneskene. Han er kraftig i Vantroens Børn, Eph. 2, 2.

Sp. Har Jesus forløst Menneskene fra alle disse Følger af Synden?

Sv. Ja, han har forløst dem fra Synd, Død, Dievel og Helvede.

Sp. Hvorledes har han forløst os fra Synden?

Sv. Saa han i vor Sted har lidt den Straf, vi havde fortient og evig skulde lides; borttaget den Bebreidelse, der giorde os skamrøde for Guds Øine og udvirket os en naadig og fuldkommen Forladelse hos Gud, formedelst sin Død, givet os Kraft at herske over den, og endelig befriet os ganske derfra.

Sp. Beviis det af Skriften?

Sv. Petrus siger 1 Petri 2, 24. Jesus offrede selv vore Synder paa sit Legeme paa Træet,

paa

paa det vi skulde være afdøde fra Synden og leve i Retfærdighed, formedelst hvis Saar I ere lægte. Johannes kalder Jesum en Forligelse for vore Synder, 1 Joh. 2, 2. Jesu Kristi Blod renser os af ald Synd 1 Joh. 1, 7. atter siges: Hvo som bliver i Kristo, han synder ikke Cap. 3, 6. Paulus forestiller heele Sagen saa-leedes, Eph. 5. Kristus elskte Meenigheden at han maatte fremstille sig selv den herlig, en Me-nighed som ikke havde Smitte eller Rynke, eller noget af saadant; men at den maae være hellig og ustraffelig.

Sp. Saa bliver da Synden dog endnu ved os?

Sp. Ja? Arve-Synden er endnu ved os men den hindrer os ikke fra Guds Naade og Salighed.

Sp. Hvorvidt har Jesus forløst os fra Døden?

Sv. Døden indbefatter alle Syndens Følger og Straffe. Naar nu Synden er bortta-get, da bortfalder og Døden; Kristus har ved sin Død tilintetgiort Døden og ført Liv og Ufor-krænkelighed til Lyset, efter Pauli Lære 2 Tim. 1, 10. Og om vi end maae døe, saa er saadan en Død for dem, der høre Jesum til, ingen Straf meere, men en Indgang til den Himmel-ske Hvile. Den evige Død og Helvede, for hvil-

ke Jesus vil være en Gift og Ødeleggelse, har ingen Magt mod dem. Jesus vil og ved de Dødes Opvækkelse giøre Ende paa den timelige Død 1 Cor. 15, 26. Den sidste Fiende, som afskaffes, er Døden. Selv siger han Joh. 11, 25. 26. Jeg er Opstandelsen og Livet, hvo som troer paa mig, han skal leve, om han end døer, og hvo som lever og troer paa mig, han skal aldrig døe evindelig.

Sp. Har Jesus og forstyrret Dievelens Magt?

Sv. Ja, Johannes siger, Cap. 3. 8. Guds Søn, er aabenbaret, at forstyrre Dievelens Gierninger. 1 Mos. B. 3, 15. han har sønderknust Slangens Hoved.

Sp. Hvorved?

Sv. Ved sin Død, hvorved han sønderknuste Slangens Hoved, da den sønderknuste hans Hæl. Paulus siger, Ebr. 2, 14, 15. Paa det han formedelst Døden skulde afskaffe den, som havde Dødens Kraft det er Dievelen og befrie dem, saamange, som vare skyldige til Trældom alle deres lives Dages.

Sp. Ved hvad Middel har Jesus fuldført denne Forløsning?

Sv. Ved Lovens Opfyldelse i vort Sted.

Sp.

Sp. Hvad fordrede Loven af os og altsaa og af Forløseren?

Sv. Tvende Ting. 1. Straffen for den Ulydighed, vi havde viist imod Loven. derfor maatte han lide Forbandelse og Død, som Paulus siger, Gal. 4, 4. 5. Da Tidens Fylde kom, sendte Gud sin Søn, fød af en Qvinde og Loven underdanig, paa det han skulde friekiøbe dem, som vare under Loven, at vi skulde faae den sønlige Udkaarelse.

Sp. Har Jesus giort det, og hvorledes udtrykker vor Katekismus det?

Sv. Ja! ved sin Lidelse og Død. Saa siger den anden kristelige Troes Artikel: Han har igienløst mig, som var fortabt og fordømt til den evige Død, hverken med Guld eller Sølv, men med sit hellige og dyrebare Blod og med sin ubillige og uskyldige Død.

Sp. Paa hvilket Sprog af Skriften er denne Bekiendelse grundet?

Sv. Paa Petri Ord 1 Pet. 1, 18 19. Vider: Ikke med forkrænkelige Ting, Sølv eller Guld ere forløste fra Eders forfængelige Omgiængelse, som Fæderne haver overantvordet Eder, men med Kristi dyrebare Blod, som et ustraffeligt og ubesmittet Lams.

Sp. Var

Sp. Var Jesus da ikke under Loven?

Sv. Nei; thi han var selv Lovens Givere. Han underkastede sig frivillig, for at lide Straffen i vor Sted efter Pauli Lære.

Sp. Hvad fordrede Loven endnu meere?

Sv. At vi skulde holdt den, om vi vilde blive salige. Gior det, heder det Luc. 10, 28. saa skal du leve.

Sp. Hvad skulde nu Jesus giøre for os?

Sv. Han maatte i vort Sted, og paa det allerfuldkomneste udøve alle i Loven befalede og af os forsømte Dyder og Pligter.

Sp. Har han og giort det?

Sv. Ja, Paulus siger, Rom 5, 18. 19. Ligesom ved det eene Menneskes Ulydighed ere blevne mange Syndere, saa skal og mange vorde Retfærdiggiorte ved denne eenes Lydighed, (det er Kristi.)

Sp. Ere vi da nu aldeles frie fra Loven?

Sv. Lovens forbandelse angaaer ikke meere Jesu Kristi Troende, de har sig derfor intet at frygte, da Jesus er blevet en forbandet Ting for os, Gal. 3, 19 Men vi skal i Jesu Efterfølgelse adlyde Loven og af Kierlighed og et sønlig Hierte giøre hvad den fordrer.

Sp. Men hvad bevægede Jesum til at paatage sig dette Forløsningsverk?

Svar

Sv. Hans inderlige Kierlighed til hans Fader, som gierne vilde Menneskenes Frelse Joh. 14, 31. og til os, som ikke kunde redde os selv af vores Elendighed. Men at Verden skal kiende, at jeg elsker Faderen og ligesom Faderen har befalet mig, saa gior jeg. Staaer op lader os gaae! Og Joh. 10. bevidner han: Han er den gode Hyrde, som antager sig Faarene, der kiender sine, og lader sit Liv for dem. Derfor siger og Paulus Gal. 2, 20. Guds Søn elskte mig og gav sig selv hen for mig.

Sp. Kiender du of denne Kierlighed Jesum som den forjettede Messias?

Sv. Ja; thi han erklærer i Ps. 40., 8. See jeg er kommen. Jeg har Lyst til at giøre din Villie min Gud! og din Lov (dit Raad og Villie) er i mit inderste.

Sp. Hvad nytter dig nu Jesu Forløsning og hvad var hans Hensigt dermed?

Sv. Hans Hensigt dermed var ikke, at skaffe mig Frihed til at synde; Men, som det hedder i den anden Artikel, at jeg skulde være hans egen og leve med ham i hans Rige, og tiene ham i Retfærdighed, Uskyldighed og Salighed. Han vil nu være min regierende og naadige Herre og jeg skal være hans Eiendom. Jeg skal alene holde mig til ham, nyde alt det Gode, han har erhvervet mig og blive salig ved ham. Jeg

skal

skal efterfølge ham og handle efter hans Exempel.

Sp. Beviis det med Sprog?

Sv. Paulus siger Tit. 2, 14. Han gav sig selv for os, paa det han maatte forløse os fra al Uretfærdighed og rense sig selv et Eiendoms-Folk, som skulde være nidkier til gode Gierninger. Og 2 Cor. 5, 15. Han døde for os alle, at de som leve, ikke skulde fremdeles leve sig selv, men ham, som er død og opstanden for dem.

Sp. Nu, saameget om Jesu ypperste Præstelige Embede; Men er Jesus og en Konge?

Sv. Ja han er en Konge. Det kunde Jøderne selv ikke nægte, da de Vise fra Østerland blev adspurgt, hvor den nyefødte Jødernes Konge var? Matth. 2, 2. De erkiendte, Jesus maatte være en Konge, og omendskiønt Jesus ikke antog den Kongelige Titel i sin Fornedrelse og for sin Lidelse her i Verden, eller vilde lade sig giøre til Konge, saa bekiendte han dog for Pilato at han var Jødernes Konge Matth. 27, 11.

Sp. Men hvor er da hans Rige?

Sv. Hans Rige er den heele Verden, Himmel og Jord, det Synlige og det Usynlige.

Sp. Hvordan beskrev Jesus selv sit Rige?

Sv. Han sagde til Pilato Joh. 18, 36. Mit Rige er ikke af denne Verden, var mit Rige deraf, skulde mine Tienere stride derfor, at jeg ikke skulde overantvordes Jøderne.

Sp. Hvormange Slags er da Kristi Rige?

Sv. 3. Man deler det i hans Magtes Naades og Herligheds Rige.

Sp. Hvad bliver derved betegnet? Er det adskildte Riger?

Sv. Nei. derved bliver aleene betegnet, paa hvormange Maader Jesus anvender sin Magt og Herredømme til sin Kirkes Beste og ved alle Tings Bestyrelse.

Sp. Hvad forstaaer du da ved hans Magtes Rige?

Sv. Jeg forstaaer under hans Magtes Rige, den Magt og Herredømme, Jesus udøver over alle skabte Ting baade i Himmelen og paa Jorden, da han deels frembringer, deels opholder, deels bruger dem til sine Hensigter, og tvinger og styrter sine Fiender.

Sp. Tilskriver det nye Testamente Jesu saadan Magt?

Sv. Paulus siger om Jesu 1 Cor. 15, 25. Ham bør at regnere, indtil han faaer lagt alle Fiender under hans Fødder. Selv siger han Math. 28, 18 Mig er given al Magt i Himmelen og paa Jorden.

Sp. Hvad er da Jesu Naades Rige?

Sv. Det er det saa kaldte Himmeriges Rige, da Jesus regiærer sin Kirke befordrer og sørger for dens Beste, saavel i Almindelighed, som i Besynderlighed, giver og opholder den ved sit

Evan-

Evangelium, beskiærmer den imod sine Fiender, lader den vederfare alle gode Ting ved den Hell. Aand og giør enhver Kristen deelagtig i sine forhvervede Saligheder.

Sp. Hvoraf beviser du dette?

Sv. Deraf, at Apostelerne i Begyndelsen og Slutningen af deres Breve ønsker Meenighederne som de skriver til, al Naade af Jesu og formaner enhver Kristen, at vente og haabe alt godt af ham. Videre deraf: Jesus udsendte sine Disciple at døbe, prædike Evangelium, forjettede og paa Pintse-Fæsten virkelig skiænkede dem den Hellig Aands Gaver, frelste ofte sine Apostler af Farer, erklærede sig for Saulo, der siden blev en Paulus og Apostel. Ap. G. 9, 5. Jeg er Jesus, den du forfølger, det vil blive dig haardt at stampe imod Braadden. Kort: alt hvad der angaaer Menneskenes Salighed, den kristelige Kirkes Roe, Sikkerhed og Velstand, det tilskriver Apostelerne Jesu. I Besynderlighed taler den heele Johannes Aabenbaring om Jesu Naades Rige.

Sp. Hvad er Herlighedens Rige?

Sv. Det bestaaer deri, at Jesus giør alle sine Troende evig herlige og salige.

Sp. Bevils og dette af Skriften?

Sv. Jesus siger om sig selv Joh. 17, 24. Fader jeg vil, at, hvor jeg er, skal og de være, som du haver givet mig. Og videre siger han til

sine Discipl Luc. 12, 32. Frygt ikke du lille Hiord; thi det er eders Fader velbehageligt at give eder Riget; hvorfor og Paulus haaber, den Herre (Jesus) skal frie ham fra al ond Gierning og frelse ham til sit Himmelske Rige 2 Tim. 4, 18.

Sp. Godt min Søn! lad os nu korteligen giennemgaae det øvrige af Jesu Historie, at jeg kan see, om du i ham kiender den forjettede Messias. Siig mig, er Jesus korsfæstet?

Sv. Ja under Pontio Pilato, den Romerske Statholder i Jødeland, som Evangelisternes Historier beretter.

Sp. Hvorledes stemmer dette overeens med det gamle Testamente?

Sv. Jeg har tilforn anført af Ps. 22, at Messias klager: De har giennemgravet mine Hænder og Fødder. Dette er Jesu vederfaret ved hans Korsfæstelse. Jesus siger og til Nikodemus Joh. 3, 14. 15. Ligesom Moses ophøiede en Slange i Ørken, saa bør det Menneskens Søn at ophøies, at hvar den som troer paa ham ikke skulde fortabes, men have det evige Liv.

Sp Har Jesus og været i den Jammer og Nød paa Korset som den 22 Psalme taler om?

Sv. Ja! og just derfor, at man skulde erkiende, at han er den samme som Psalmen taler om, udraabte han for sin Død paa Korset Begyndelsen

gyndelsen af samme Psalme: Min Gud! min Gud! Hvi haver du forladt mig? Matth. 27, 46.

Sp. Har man og deelt hans Klæder og kastet Lod om hans Kiortel, som samme Psalme siger?

Sv. Ja, saa siger Matth. V. 35, De, som havde korsfæstet Ham, skiftede hans Klæder og kastede Lod om dem.

Sp. Er Jesus og begravet, som Esaias har spaaet om Messias Cap. 53?

Sv. Ja! det var vel Jødernes Forsæt, at begrave ham tilligemed Misdæderne, som vare korsfæstede med ham paa et skammelig Sted, da deres Legemer for Sabatens Skyld ikke maatte blive paa Korset Matth. 27, 57 = = 60. Men Gud sendte Joseph, en riig Mand af Aritmathia, som begierede Jesu Legeme af Pilato, zirede det herlig og lagde det i en nye og i en Klippe udhugget Grav. Man bestemte ham da vel sin Grav blant Misdædere, men han blev dog en Riig overgivet i sin Død.

Sp. Blev Jesus i Graven?

Sv. Nei! Efter den 16 Ps. har han ikke seet Forraadnelse.

Sp. Hvorlænge blev Jesus i Graven?

Sv. Til paa den 3die Dag.

Sp. Vidste han selv dette forud?

Sv. Ja, Han havde udtrykkelig sagt sine Disciple det før sin Lidelse Matth. 20, 19. Paa den 3die Dag skal Menneskens Søn opstaae. Han havde og givet Jøderne det at forstaae da han i Templen, hvis herlige Bygning og Pragt de viiste ham, sagde til dem, nedbryder denne Tempel og i 3 Dage vil jeg opreise den; men det sagde han om sit Legems Tempel.

Sp. Naar opstod da Jesus fra de Døde?

Sv. Anden Dagen af den jødiske Paaske eller Søndags Morgen tidlig ved Dagens Anbrækning. Han havde altsaa lagt i Graven fra Fredags Aften, Natten derpaa den hele Sabath og den følgende Nat indtil tredie Dags Morgen.

Sp. Men er det vist, at Jesus da opstod?

Sv. Ja! Om man og ikke vilde troe hans Disciple, som bevidner, de har seet, talt, spiist og drukket med ham efter hans Opstandelse, da man dog har al Grund til at troe dem, saa maatte man dog troe Vægterne ved hans Grav, deres upaatvivlelige Udsigende, da de bestyrtsede og forfærdede ved hans Opstandelse løbe derfra og forkyndte denne Begivenhed i Staden, som Matthæus udtrykkelig beskriver Cap. 28, 4. 11. 15. Han havde ikke vovet at skrive dette, dersom det ei alt havde været den reene Sandhed.

 Sp.

Sp. Har da Jesus viist og ladet sig see levende efter sin Opstandelse?

Sv. Ja! og det ikke engang eller til en vis Tid, men meget ofte, ved Dag og ved Nat, som Evangelisterne fortæller.

Sp. Hvorpaa kiendte da hans Discipler ham?

Sv. Paa hans Kiendetegn af Korsfæstelsen, Hullet af Spydet i hans Side og Naglegabene i hans Hænder og Fødder, som han viiste dem, saa at og den vantroe Thomas blev overbeviist og maatte tilstaae, han var Jesus den korsfæstede selv Joh. 20, 28. Men i Besynderlighed kiendte de ham af hans Tale, da han igien erindrede dem om alt det, han for sin Lidelse havde sagt dem om hans Død og Opstandelse, saa de vare fuldkommen visse om Sagen.

Sp. Men hvilket er det stærkeste Beviis for Jesu Opstandelse?

Sv. Den Hellig Aands Udgydelse over Apostlerne, som skeedte paa Pintsefæsten i Jerusalem 50 Dage efter hans Opstandelse, som Lucas beskriver Ap. G. 1.

Sp. Hvorlænge lod Jesus sig see efter sin Opstandelse?

Sv. 40 Dage. I denne Tid underviiste han sine Disciple om deres Embeds, Pligter, Haab og Gienvordigheder.

Sp.

Sp. Hvor blev han da af?

Sv. Den 40de Dag efter hans Opstandelse foer han op i mange af Disciplernes Paasyn til Himmelen og satte sig hos Guds høire Haand.

Sp. Men hvoraf veed vi det?

Sv. Lucas beskriver det ganske tydelig i Apostlernes Gierninger.

Sp. Er der ikke herved begaaet nogen Undersundighed?

Sv. Nei; thi for det første vare Disciplerne ikke nogle faae, men mange tilstæde derved. For det andet, lod 2 Engle sig see, som mundtlig forsikkrede Ap. G. 1. Denne Jesus, som er optagen fra eder til Himmelen, skal komme ligesom I have seet ham fare til Himmelen.

Sp. Har Jesus ikke siden viist sig fra Himmelen?

Sv. Ved Pauli Omvendelse Ap. G. 9.

Sp. Nu min Søn! dermed er jeg fornøiet, troer du stadig, at Jesus af Nazareth er den sande Messias?

Sv. Ja det troer jeg, og i den Troe vil jeg med Guds Hielp leve og døe.

Sp. Hvorfor antager dit Folk ham ikke?

Sv. Det giør Forhærdelsens Dom, som ligger paa dem; thi Begivenhedens Sandhed kan de ikke nægte: men de vil ikke have en korsfæstet Frelser, men en herlig Konge.

Sp.

Sp. Hvad skal vi giøre, da Jesus nu ikke er meere hos os?

Sv. Vi skal antage og efterfølge Hans Lærdomme, troe paa ham som vor eeneste Frelser og haabe al Vel for Tid og Evighed fra ham.

Sp. Har han forlangt det?

Sv. Ja! ved sin Himmelfart siger han til sine Disciple Luc. 24, 46. 47. Saaledes burde Kristum at lide og at opstaae fra de døde 3die Dag og at prædikes i hans Navn Omvendelse og Syndernes Forladelse for alle Folk. Marc. 16, 15. 16. Gaaer bort i al Verden og prædiker Evangelium for alle Kreature; hvo som troer og bliver døbt han skal blive salig, men hvo, som ikke troer han skal fordømmes. Og atter Matth. 28, 9. Lærer dem at holde alt, hvad jeg haver befalet eder. Ingen kan altsaa blive salig, som ikke antager Jesu Lære.

Sp. Hvor lærer vi den?

Sv. Deels af hans egne Taler, som Evangelisterne har optegnet, deels af Hans Apostle, som han havde Udsendt i Verden, deres Taler og Skrifter.

Sp. Har vi da Grund til at troe hvad Apostlerne og Evangelisterne skriftlig har efterladt sig?

Sv. Ja; thi de havde ikke aleene paa Pintsefæsten i Jerusalem annammet den Hellig

Aand,

Aand, men Jesus havde og givet dem dette Løfte: at den Hellig Aand skulde minde dem om alt det, han havde sagt dem Joh. 14, 26. Denne Trøster skulde lede dem i al Sandhed, og altsaa bruge dem som Redskaber at udføre sin Tale. Desforuden har de viist sig unægtelig som Guds Gesandter ved de utallige Undergierninger, de forrettede til Jesu Lærdoms Bekræftelse. Ja de havde endog den Magt at meddeele andre den Hellig Aands Gaver ved deres Hænders Paalæggelse.

Sp. Har Jesus og derfor viist os til Apostlerne?

Sv. Ja, han sagde udtrykkelig Luc. 10, 16. Hvo eder hører, hører mig, hvo eder foragter, foragter mig, men hvo mig foragter, foragter den, mig udsendte. Dette sagde han førend han gav dem den Hellig Aand; men efter sin Opstandelse bekræftede han dem deres Embede videre, som Joh. fortæller: C. 20, 21. 22. 23. Jesus sagde: Fred være med eder, ligesom Faderen sendte mig, saa sender jeg eder; Og da han det sagde, blæste han paa dem og sagde: annammer den Hellig Aand, dersom I forlade nogles Synder, ere de dem forladne, dersom I beholde nogle, ere de dem beholdne.

Sp.

Sp. Hvad kalder man nu alt det, som Kristus og hans Apostler har forskrevet os at troe og giøre?

Sv. Kristendom, eller den kristelige Religion.

Sp. Hvad er nu den kristelige Religion?

Sv. Et Indbegreb af alt det, som Jesus og hans Apostler har lært om Gud og de guddommelige Ting og om Menneskenes Frelse og Salighed.

Sp. Kunde Menneskene ikke undvære Religionen,

Sv. Nei alle Mennesker har haft en Religion, men ingen er sandt, uden den jødiske i det gamle Testamente, og efter Jesu Fødsel og Død den Kristelige.

Sp. Hvormange Slags er den sande Religion?

Sv. 2 Slags, den naturlige og den aabenbarede.

Sp. Hvad er den Naturlige?

Sv. Et Indbegreb af alt det, et Menneske ved Fornuftens Lys, ved Samvittighedens Vidnesbyrd, og ved at betragte Verden, sig selv og andre Mennesker, kan lære om Gud, de guddommelige Ting og sine Pligter.

Sp. Hvor finder man denne Religion?

Sv. Man lærer den i Philosophien.

Sp. Har der været Folk, som har haft denne Religion?

Sv. Nogle enkelte Verslig-Vise har kiendt noget stykkeviis deraf; men Almuen, har fulgt Traditioner og Overtroen.

Sp. Er denne naturlige Religion ikke tilstrækkelig til Salighed?

Sv. Nei den kan hverken vise os et Middel til at forsohne os med Gud, eller give os Kraft til at leve hellig. Kuns faae ere desuden i Stand til at fatte den.

Sp. Men har ikke Mennesket en naturlig Følelse af Gud, Ret og Uret?

Sv. Jo, Paulus siger Ap. G. 17, 23 rc. Gud har nok givet sig tilkiende, at Menneskene skulde søge ham, om de dog kunde føle og finde ham, enddog han er langt fra enhver af os; thi i ham ere, leve og røres vi. Videre siger han Rom, 1, 19. Det som man kan vide om Gud, er aabenbaret dem; thi Gud har aabenbaret dem det; Thi hans usynlige Ting, som er hans evige Kraft og Guddom beskues af Verdens Skabelse, da de forstaaes af Gierningerne. Videre Cap. 2, 14. 15. Hedningerne, som ikke have Loven, ere dem selv en Lov, hvilke vise Lovens Gierninger skreven i deres Hierter i det deres Samvittigheder vidner med og Tankerne anklage, eller og forsvare sig iblant hverandre.

Sp.

Sp. Hvad er den aabenbarede Religion?

Sv. Alt det, Gud ved sine Propheter, sin Søn og hans Apostler og Evangelister har ladet mundtlig prædike, eller skriftlig optegne for Verden.

Sp. Hvorpaa grunder sig altsaa den aabenbarede Religion?

Sp. Paa Guds Ord, som indeholdes i det gamle og nye Testamentes hellige Skrifter.

Sp. Hvorfor kalder du den hellige Skrift Guds Ord?

Sv. Efterdi Propheterne i det gamle Testamente har forsikret, at Herrens Ord skeede til dem, at Guds Aand drev dem til at skrive. Og efterdi Paulus henviser Timotheum til dem, og skriver 2 Tim. 3. 15. 16. Efterdi du veed den hellige Skrift af Barndom, som kan giøre dig viis til Saliggiørelse ved Troen som er i Kristo Jesu. Den ganske Skrift er indblæst af Gud og nyttig til Lærdom, til Overbeviisning, til Rettelse, til Optugtelse, som er i Retfærdighed. Jesus har og selv beraabt sig paa Guds Ord i det gamle Testamente, og at Apostlerne har haft den Hellig Aaand, det har jeg tilforn viist.

Sp. Af hvem er da den hellige Skrift indgivet?

Sv. Af den Hellig Aand, der har talt ved Propheterne og Apostlerne og har drevet dem til

at

at skrive som Petrus siger 2 Pet. 1, 21. De hellige Guds Mennesker talede, i det de bleve drevne af den Hellig Aand, og Jesus siger: Hvo Eder hører, hører mig, og han forjetter den Hellig Aand, som skulde lede hans Discipler i al Sandhed.

Sp. Hvad forstaaer du ved den Hellig Aands Indgivelse?

Sv. Jeg troer, den Hellig Aand har indgivet og befalet Propheterne, Apostlerne og Evangelisterne hvad og hvorledes de skulde tale og skrive.

Sp. Hvorledes inddeelet man nu den hellige Skrift.

Sv. Paa forskiellige Maader: I Henseende til Tiden, deeler man den i det gamle og nye Testamente. Det første regnes indtil Kristum Jesum, det andet begynder fra Johannis den Døberes Fødsel. I Henseende til Indholdet, ere i Biblen historiske, prophetiske og moralske Bøger. Til den første Klasse hører Mosis Bøger, som blant os kaldes Thora, Josva Bog, Dommernes, Judiths, Esters, Samuels, Kongernes, Krønnikernes, Esra, og Nehemia Bøger. Og i det nye Testamente de 4re Evangelister og Apostlernes Gierninger. Jøderne kalde ikke aleene de 12 Propheter, men og Thora, eller Mosis Bøger, Josva, Dommernes, Samuels

muels og Kongernes, Prophetiske. Psalmerne derimod, Jobs, Ordsprogenes, Prædikernes, og Hoisangens Bøger kalder de Lære-Bøger eller hellige Skrifter. I det nye Testamente er Johannis Aabenbaring den eeneste prophetiske, Apostlernes Breve ere Moralske eller Lære-Skrifter.

Sp. Hvormange Slags er den hellige Skriftes Lærdomme?

Sv. 2 Slags. Alt, hvad den hellige Skrift lærer, hører enten til Loven eller Evangelium.

Sp. Hvad er Loven?

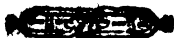
Sv. Alt hvad den hellige Skrift lærer om Menneskens Gioren og Laden, hører til Loven, det være i det gamle eller nye Testamente. Jøderne kalder og det ganske gamle Testamente, Loven, og da bemærker, Loven, det samme som Lære.

Sp. Hvad er Evangelium?

Sv. Den Lærdom om Messia, om Jesu Kristo og alle de Naades Forjættelser, som ere givne for Kristi Skyld.

Sp. Findes der og i det gamle Testamente noget af Evangelio?

Sv. Ja! Alt, hvad der af Propheterne er forjættet om Kristo og i Henseende til Kristo, hører til Evangelium.

Sp. Hvad fordrer Loven af os?

Sv. At vi skal giøre det Gode og lade det Onde?

Sp. Er denne Lov endnu gyldig i det nye Testamente? har Jesus afskaffet den?

Sv. Den er endnu fuldkommen gyldig. Jesus har aleene afskaffet den levitiske Offer-Lov; thi denne Lov, som indeholdt Forbilleder paa Kristum er givet ved Moses; men Naade og Sandhed (det er: Sagen selv, som blev afbildet) er bleven ved Jesum Kristum Joh. 1, 17. Saaledes er denne Lov nu ophævet, og Paulus siger: Rom. 7, 6. Vi ere løste og døde fra Loven.

Sp. Hvilken Lov bliver da endnu gyldig for os?

Sv. Den Moralske; thi denne Lov grunder sig paa Guds og Menneskenes Natur og Væsen.

Sp. Hvor finder vi denne Lov.

Sv. I de Bud, som Gud bekiendtgiorte Israliterne paa Sinai Bierg.

Sp. Hvad er Hoved-Summen af disse Bud?

Sv. Kierlighed til Gud og Næsten, som Jesus sammenfatter det Matth. 22, 37. Du skal elske Herren din Gud af dit ganske Hierte, din ganske Sjel og dit ganske Sind, og din Næste som dig selv.

Sp.

Sp. Hvo er denne Næste?

Sv. Ethvert Menneske, som behøver, eller kan komme til at behøve min Hielp.

Sp. Hvormange Slags Bud indeholder Loven?

Sv. 2 Slags. Den første Tavle, de 3 første Bud, handler om Kierlighed til Gud, den anden Tavle i de Øvrige, Kierlighed til Næsten;

Sp. Hvad har Jesus giort i Henseende til denne Lov?

Sv. Han har holdt og opfyldt den i vores Sted, forklaret dens sande Forstand og renset den fra Rabinernes Misthydninger og falske Fortolkninger.

Sp. Hvad nytter os denne Lov?

Sv. Vi lære deraf, hvad Guds Villie er og hvordan vi skal leve.

Sp. Kan vi holde den fuldkommen?

Sv. Nei! Og naar vi erkiender og føler dette, skal den tiene os dertil, at vi erkiender vores begangne Feil og Synder Rom. 3, 2. thi af Loven kommer Syndens Erkiendelse, og naar vi forskrækkes ved Lovens Trusler, skal den drive os til Jesum, ved Troen paa ham at søge vore Synders Forsøhning. Gal. 3, 24:

Sp. Kan da Mennesket blive salig ved Loven?

Sv. Dersom han kan holde den, skal han

blive salig; thi det heder Luc. 10, 28. Giør det saa skal du leve. Men da intet Menneske formedelst Arve-Synden kan fyldestgiøre Loven og dens Fordringer, saa kan og ingen blive salig ved Loven og dens Gierninger.

Sp. Hvad fordrer Evangelium af os?

Sv. Evangelium tilbyder Menneskene Guds Naade, Syndernes Forladelse, Helliggiørelse og Salighed i Kristo Jesu, og fordrer, at Menneskene og med Taknemmelighed skal modtage dette, og skikke sig i den Omvendelses og Troes Orden, Evangelium foreskriver Marc. 1, 15. Omvender eder og troer Evangelium.

Sp. Hvor finder vi Evangelium?

Sv. Tydeligst i det nye Testamente; men i Henseende til Hoved-Sagen, og i det gamle.

Sp. Ere da det gamle Testamentes Fædre ikke blevne retfærdige og salige ved Loven?

Sv. Nei! Men formedelst Troen til Guds Forjettelser ere de blevne retfærdige, som det heder om Abraham 1 Mos. B. 15, 6. Abraham troede paa Herren, og det tilregnede han ham til Retfærdighed.

Sp. Er da Evangelium fuldkommen og uden al Mangel aabenbaret i Skriften?

Sv. Ja! det indeholder alt, hvad Mennesket maae troe og vide, om han vil blive salig.

Paulus

Paulus siger til Timotheo 2 Tim. 3, 15. Den hellige Skrift kan giøre dig viis til Saliggiørelse, og til de Ældste i Epheso siger samme Apostel: Jeg forholdt ikke, jeg jo forkyndte eder al Guds Raad Ap. G. 20, 27

Sp. Har og den hellige Skrift Kraft til at oplyse, lære og forbedre Menneskene?

Sv. Ja! thi der staaer skrevet: Ap. G. 2, 37. Da de det hørte (hvad Petrus talede formedelst den Hellig Aand) stak det dem i deres Hierter, og de spurgte: I Mænd, Brødre! Hvad skal vi giøre? Og Paulus siger Ebr. 4, 12. 13. Guds Ord er levende kraftig og skarpere, end noget tveegget Sværd, og trænger igiennem, indtil det adskiller baade Siel og Aand, baade Ledemod og Marv, og dømmer over Hiertets Tanker og Sinde;

Sp. I hvormange Stykker indbefatter D. Luther den ganske kristelige Lære?

Sv. I 6 Hoved Stykker, som han i sin Katekismus kortelig fremsætter.

Sp. Er det nok at fatte og vide disse 6 Hoved-Stykker?

Sv. Det er aleene til Begyndelse: Men enhver Kristen skal siden, naar han først har fattet disse, selv flittig læse Biblen og daglig til sin Død forøge sin Kundskab.

Sp. Hvorom handler det første Hoved-Stykke?

Sv. Om Sæde Loven, eller de 10 Bud, som Gud gav det Israelitiske Folk paa Sinai Bierg.

Sp. Hører disse Bud og til den kristelige Lære?

Sv. Ja!

Sp. Er da alle kristelige Dyder, ingen forglemt, indeholdte i disse Bud?

Sv. Ja! Ethvert Bud indbefatter en vis Classe af Dyder og forbyder alle modstridende Laster.

Sp. Hvad skal bevæge en Kristen til at holde den?

Sv. Ikke Frygt for Lovens Forbandelse, hvorfra han er forløst (som Jøderne giøre) men Kierlighed til Gud og hans Næste, hvortil han tilskyndes ikke allene formedelst den fælles Skabelse Mall. 2, 10. Have vi ikke alle een Fader, har ikke een Gud skabt os? Men i Besynderlighed den fælleds Deelagtighed i Jesu Blod og Død, formedelst hvilket vi ere alle Guds Børn 1 Pet. 3, 21. Som og den med Gud i Daaben oprettede gode Samvittigheds Pagt.

Sp. Hvorom handler det 2det Hoved-Stykke af Katekismo?

Sv. Om den kristelige Troes 3de Hoved-Artikler.

Sp.

Sp. Hvorfor kaldes de Hoved=Artikler?

Sv. Fordi intet Menneske kan blive salig, som ikke antager og bekiender disse 3 Artikler, da de indbefatter Hoved=Summen af Kristendommen.

Sp. Hvorom handler den første Artikel?

Sv. Om Gud Fader, den første Person i Guddommen, om Skabelsen, Opholdelsen og Forsynet.

Sp. Hvorledes lyder den?

Sv. Jeg troer 2c.

Sp. Vi har allerede før talt om Skabelsen, men siig mig, har Sønnen og den Hellig Aand intet giort ved Skabelsen?

Sv. Jo, De har begge virket som et i Viisdom, Godhed og Almagt tilligemed Faderen.

Sp. Beviis det med Sprog af Bibelen?

Sv. David siger Ps. 33, 6. Himlene ere giorte ved Herrens Ord og al deres Hær ved Hans Munds Aand. Om Jesu bliver i Besynderlighed sagt Joh. 1, 2. 3. Alle Ting ere giorte ved Ordet og uden det er ikke end et Stykke giort af det, som giort er. Det bekræfter og Paulus Col. 1, 16. 17. Ved ham ere alle Ting skabte 2c.

Sp. Har Gud og skabt Englene?

Sv. Ja! men Tiden naar de ere skabte, er ikke nævnet i den hellige Skrift.

Sp.

Sp. Hvad er Englene?

Sv. De ere, som gode Aander, der ikke har Legeme som vi, skabte af Gud for at udrette hans Befalinger.

Sp. Ere de alle et Slags?

Sv. Nei! der ere baade gode og onde Engle.

Sp. Har Gud og skabt de onde Engle?

Sv. Ja! men han skabte dem gode, men da de affaldt fra Gud og blev ulydige, ere de komne i en ond og ulyksalig Tilstand, saa de nu giøre idel Ont,

Sp. Beviis det af Skriften?

Sv. Jesus siger Joh. 8, 24 Diævelen var en Morder af Begyndelsen og blev ikke bestaaendes i Sandhed; thi Sandhed er ikke i ham. Naar han taler Løgn, da taler han af sit eget; thi han er en Løgner og Løgnens Fader. Og Apostelen Judas siger V. 6. Englene bevarede ikke deres eget Fyrstendom.

Sp. Hvormange ere Diævlene?

Sv. Utallige; thi Jesus uddrev en Legion af et eeneste Menneske Luc. 8, 30.

Sp. Har Jesus ikke overvunden Diævelen?

Sv. Jo! han er dertil kommen at forstyrre Diævelens Gierninger 1 Joh. 3, 8.

Sv.

Sp. Har vi da ikke meere for ham at frygte?

Sv. Nei, vi skal ikke frygte, men vogte os for ham, derfor siger Petrus 1 Eph. 5, 8. 9. Værer ædrue og vaager; thi eders Modstander, Diævelen, gaaer omkring og søger hvem han kan opsluge, staae ham imod faste i Troen. Paulus visser Eph. 6, 10. 18. Hvorledes vi ved Guds Ord, Troen, Bønnen, Guds Frygt og Taalmodighed skal tilintetgiøre alle hans listige og farlige Anslag og overvinde ham.

Sp. Hvad har de onde Engle at forvente?

Sv. Helvede og Dommen er bereedt for dem, Jesus siger: Matthy. 25, 41. Gaae bort til den evige Ild, som er bereedt Diævelen og hans Engle.

Sp. Men hvad er de gode Engle?

Sp. De ere vise, hellige og mægtige Aander, som stedse tiene Gud, udrette hans Befalinger og vogter de Troende.

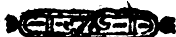
Sp. Beviis det af Skriften?

Sv. Jesus kalder dem hellige Engle Matth. 25, 34. Og Daniel siger: Tusinde Gange Tusinde tiene ham, ti Tusinde Gange ti Tusinde stod for ham.

Sp. Skal vi da tilbede Englene?

Sv. Nei, Jesus siger: Du skal tilbede Herrn din Gud og tiene hannem aleene.

Sp.

Sp. Har Gud og skabt dig?

Sv. Ja! med Legem og Siel, endskiønt ikke umiddelbar, som Gud skabte Adam og Eva, saa dog middelbar ved mine Forældre, som David siger: Ps. 139, 14. Jeg vil takke dig, for jeg i forfærdelige Maader underligen er bleven til.

Sp. Bekymrer Gud sig nu ikke meere om dig, da du eengang er skabt og lever?

Sv. Gud opholder mig og alle Mennesker Ebr. 1, 3. Ja hele Verden i deres Væsen. Ap. G. 17, 27. 28. Han bærer alle Ting ved sit Kraftes Ord. I ham ere, leve og røres vi.

Sp. Men hvad er du ham derfor skyldig?

Sv. At love, takke og adlyde ham.

Sp. Hvorom handler den anden Artikel?

Sv. Om Jesu Christo, Faderens Søn og om hans Igienløsnings Verk.

Sp. Hvo er da Jesus Kristus?

Sv. Guds Søn, sand Gud og Menneske.

Sp. Hvorledes lyder den anden Artikel?

Sv. Og paa Jesum Kristum ꝛc.

Sp. Da jeg tilforn allerede har bespurgt dig om Jesu Kristo og Igienløsningens Verk, saa siig mig nu, hvorom handler den 3die Artikel?

Sv. Om den 3die Person af den Hellige Treenighed, den Hellig Aand og om Helliggiørelsen.

Sp.

Sp. Hvo er da den Hellig Aand?

Sv. Han er ikke en blot Kraft eller Egenskab i den eene Guddom, men en forskiellig Person fra Faderen og Sønnen og udgaaer fra dem begge.

Sp. Beviis dette med Sprog, og at Han er en adskildt Person fra Faderen og Sønnen?

Sv. Jesus kalder ham en Trøster eller Hielper. Joh. 15, 26 siger: Han skal komme, at Faderen skal sende Ham, at han skal vidne om ham, den Herre Jesu. Alt dette viser ingen blot Egenskab, men en Person Joh. 14, 16. Han skal lære og lede i al Sandhed, minde Disciplerne om alt, hvad Jesus har sagt, straffe Verden for Synd, Retfærdighed og Dom. Joh. 16, 7. 8. Han skal høre, tale, forkynde og forklare Jesum Luc. 3, 22. Han foer ned. Han fortørnes, bedrøves Esa. 63, 10. Eph. 4, 30. Alt dette viser een Person.

Sp. Men at han er forskiellig fra Faderen og Sønnen?

Sv. Paa 2 Maader adskilles han fra Faderen og Sønnen: Joh. 15, 26. først, Han sendes og udgaaer fra Faderen og Sønnen, han kaldes Sønnens Aand Gal. 4, 6. 2 Theſſ. 2, 8. Hans Munds Aand. Rom. 15, 16 Dette er den inderlige Forskiel, saa han ikke i Guddommen maae sammenblandes med Faderen og Sønnen.

nen. Menneskens Helliggiørelse og alt, hvad dertil hører bliver ham i Besynderlighed tilskreven. Saa siger Paulus Rom. 15, 16. At Hedningerne, som ikke vare Abrahams Sæd og uomskaarne, skulde helliges formedelst den Hellig Aand. Dette er den udvortes Forskiel.

Sp. Virker da Faderen og Sønnen ikke tillige ved Helliggiørelsen?

Sv. Jo! thi Faderen og Sønnen sender og giver den Hellig Aand, og han virker den efter begges velbehagelige Villie og ved den eene guddommelige Kraft, som er alle 3 Personer fælles hvorfor og alle 3 Personer nævnes i Daaben Matth. 28, 19.

Sp. Tilskriver den hellige Skrift ham den sande og evige Guddom?

Sv. Ja den kalder ham Gud. Petrus siger i Ap. G. 5, 34. Ananias! hvorfor haver Satan fyldt dit Hierte, at du skalde lyve imod den Helig Aand? Du har ikke løiet for Menneskene, men for Gud. Paulus siger 1 Cor. 3, 16. Vide I ikke at i ere Guds Tempel og Guds Aand boer i Eder? Den tilskriver ham Alvidenhed. 1 Cor. 2, 10. Aanden ransager alle Ting ogsaa Guds Dybheder. Videre Allestedsnærværelse Ps. 139; 2. Hvor skal jeg gaae fra din Aand? Og Skabelsen: Guds Aand har giort mig, siger Job Cap. 33, 4.

Sp. Ved hvad hvad Midler virker den hellig Aand Helliggiørelsen?

Sv. Allene ved Guds Ord og de hellige Sacramenter. I det gamle Testamente blev Israeliterne et helligt Folk ved Loven og Omskiærelsen. Disse har nu hørt op. Jøder og Hedninger bliver paa een Maade helliget formedelst Troen. Saa siger Paulus Eph. 5, 26. Kristus helligede Meenigheden formedelst Vandbadet i Ordet.

Sp. Bliver og alle, som bruge Ordet og Sacramenterne virkelig hellige?

Sv. Nei, allene de som antage og adlyde Ordet og bruge Sacramenterne værdig. Udvortes Væsen giør intet, men Hiertets Lydighed, at man lader sig lære og regiere af og ikke modstaaer den Hellig Aand, som Paulus lærer 1 Cor. 10.

Sp. Hvorledes helliger nu den Hellig Aand Menneskene?

Sv. Gradviis, Først kalder han dem ved Evangelium og opvækker deres Samvittighed, dernæst oplyser han dem Forstanden, at de indsee og antage Sandheden, forandre deres Hierter ved Omvendelsen og Igienfødelsen, at de hade det Onde og elske det Gode, fornyer og giver dem Kraft til at overvinde det Onde og giøre det Gode, endelig opholder og bevarer han dem i

Hel-

Helliggiørelsen baade til Legeme og Siel, som den 3die Artikel og dens Forklaring siger.

Sp. Hvad forstaaer du ved den Hellig Aands Kald?

Sv. At han foreholder og tilbyder Menneskene Guds Naade, altsaa Evangelii udvortes Prædiken med Aandens indvortes Kraft, der driver Menneskene til at antage det, som Jesus siger Matth. 11, 28. Kommer til mig alle, som arbeide og ere besværede, jeg vil vederqvæge Eder! Dette er en saadan Indbydelse til Guds Naade.

Sp. Skeer dette Kald til alle?

Sv. Ja til alle, som hører Guds Ord; thi Gud vil ikke, at nogen skal fortabes, men at alle skulde begive sig til Omvendelse. 2 Pet. 3. 9.

Sp. Antager og alle dette Kald.

Sv. Nei! Mange modstaae den Hellig Aand, som Jøderne giorde, der foragtede Guds Naad imod sig selv, hvorover Jesus klager Matth. 23, 37. Jerusalem! Jerusalem! : : du vilde ikke ꝛc.

Sp. Hvad forstaae du ved Oplysningen?

Sv. Den Hellig Aands Virkning, hvorved han giver Menneskene Indsigt i Sandheden og giør dem visse og faste derudi. Ingen kan kalde Jesum en Herre uden ved den Hellig Aand siger Paulus 1 Cor. 12, 3. Gud har skinnet i vore

Hier-

Hierter til Herligheds Kundskabs Oplysning i Jesu Kristi Aasyn 2 Cor. 4, 6.

Sp. Hvad er da den Hellig Aands Opholdelse?

Sv. At den Hellig Aand ved bestandig vedvarende Medvirkning opholder Troen i sin Tilvært og bevarer Mennesket fra Affald og Synd indtil Enden. Saa siger Paulus Phil. 1, 6. Jeg er forsikret, at den, som har begyndt en god Gierning i Eder skal fuldende den indtil Jesu Kristi Dag.

Sp. Ere vi da ikke selv i Stand til at blive ved i det Gode?

Sv. Nei! Diævelen, Verden og vor eget Kiød ere os alt for mægtige, de vilde snart bringe os til at lide Skibbrud paa Troen 1 Tim. 1, 19. Hvo, som staaer, advarer Paulus 1 Cor. 10, Han see vel til at han ikke falder; Men Gud er trofast, som ikke lader os fristes over vor Formue, men giør at Fristelsen endes, saa vi kan taale det.

Sp. Hvo er Kirkens Hoved?

Sv. Kristus aleene; thi Gud har sadt ham til et Hoved over alle Ting for Meenigheden. Eph. 1, 22.

Sp. Er der ikke baade en synlig og usynlig Kirke?

Sv. Jo! den synlige er alle Kristelige Meenigheder som udvortes dyrke Kristum. den usynlige ere alle sande Troende, adspredte i den

ganske

ganske Verden, og udgier ikke nogen udvortes synlig Meenighed, skient de alle formedelst Troe, Kierlighed og Haab staae i Foreening med hinanden. En sand Kristen hører til begge. For Gud ere de ikke usynlige; thi Herren kiender sine 2 Tim. 2, 19.

Sp. Hvorpaa kiender man den sande synlige Kirke.

Sv. 1. Paa Guds Ords reene Prædiken, 2. Paa Sacramenternes rette Brug, og 3 at intet Ont offentlig taales.

Sp. Erkiender du vores evangeliske Lutherske Kirke derfor?

Sv. Ja! thi Papisterne bedrive Afguderie og har mange grove Vildfarelser og lære ikke Guds Ord reent. De Reformeerte have ikke heller den rigtige Lære om Jesu Person, Udvælgelsen og det hellige Alterens Sacramente.

Sp. Hvad troer du om Syndernes Forladelse?

Sv. Jeg troer, at Gud af idel Naade tilgiver alle Bodfærdige Syndere, som forlade sig paa Jesum og hans Fortieneste, deres Synders Skyld og Straf og friekiender dem, for sin Dom. Paulus siger Eph. 1, 7. I Kristo have vi Forløsning formedelst Hans Blod, som er Overtrædelsernes Forladelse efter hans Naades Rigdom.

Sp.

Sp. Forlader Gud alle Synder?

Sv. Ja, naar vi ere Bodfærdige thi Jesu Kristi Blod renser os af al Synd 1 Joh. 1, 7.

Sp. Hvad hører til Omvendelsen?

Sv. 3 Ting: Syndens Erkiendelse, Anger og Fortrydelse derover, den sande Troe til Jesum og endelig det alvorlige Forsæt at forbedre sig og blive dydigere.

Sp. Hvoraf kiender et Menneske sin Troes Retskaffenhed?

Sv. Af de ægte Frugter. gode Guds velbehagelige Gierninger. Troen er død uden Gierninger Jac. 2.

Sp. Hvad troer du om de Dødes Opstandelse?

Sv. Jeg troer, at Jesus efter sin Forjettelse, ved Verdens Ende igien vil giøre alle Døde levende og baade Siele og Legeme uforkrænkelige 2 Cor. 4, 14. Job 19, 25. Rom. 8, 11

Sp. Skal og de Ugudelige opstaae?

Sv. Ja! men til evig Qval og Skam Dan. 12 2.

Sp. Hvad troer du om det evige Liv.

Sv. Jeg troer, at Jesus vil indføre sine opvakte Troende til den Himmelske Herlighed i de evige Freds Boeliger, i det himmelske Jerusalem og der vederqvæge dem med uudsigelig Glæde. Saa siger Paulus: Ebr. 12, 22 o. s. v. I ere

komne

komne til Zions Bierg, den levende Guds Stad, det Himmelske Jerusalem o. s. v.

Sp. Hvorom handler det 3die Stykke af Katekismo?

Sv. Det indeholder Forklaringen over den Bøn, Jesus har lært os og kaldes Fader vor.

Sp. Uden Tvivl har du lært, hvad det er at bede, hvem man i Bønnen skal paakalde, hvad og hvor man skal bede; men sig mig, er det ret at bede til Jesum?

Sv. Ja; thi han er sand Gud og evig Fader. Vi tilbede ham baade som Gud og Menneske, efterdi begge uadskillelig ere foreenede Math. 4, 11.

Sp. Hvem bede vi til i Fader vor?

Sv. Den treenige Gud, Fader, Søn og Hellig Aand.

Sp. Hvad bede vi i den første Bøn?

Sv. Vi bede, at Gud maatte helliges og æres paa Jorden og i Himmelen, at al Verden maae erkiende den sande Gud.

Sp. Hvad bede vi i den anden Bøn?

Sv. At Gud vil opholde sit Rige hos os, videre udbrede det og lade os nyde dets Gode.

Sp. Hvad beder vi i den 3die Bøn?

Sv. At Gud vil give Naade og Kraft til saa villig, gierne og fuldkommen at holde hans Bud og Villie her paa Jorden, som den

skeer

skeed af Englene og de udvalgte i Himmelen.

Sp. Hvad bede vi i den 4de Bøn?

Sv. At Gud vil give os hvad vi behøve til vores Livs Nødtørft her i Verden.

Sp. Hvad beder vi i den 5te Bøn?

Sv. At Gud vil daglig forlade os vore Synder som vi igien love at forlade dem, der har syndet mod os.

Sp. Hvad bede vi i den 6te Bøn?

Sv. At Gud deels vil bevare os fra Fristelser, deels, naar de møde os, staae os bie og hielpe os at overvinde.

Sp. Hvad bede vi i den 7de Bøn?

Sv. At Gud vil endelig frie os fra Diævel, Synd, Død, Helvede og alt Ont og giøre os salige.

Sp. Hvor skal Kristne bede?

Sv. Da den levitiske Lov er ophævet, ere alle Steder i Verden Gud lige-behagelige, som Jesus lærer Sammaritaninden Joh. 4.

Sp. Hvorom handler det 4de Hoved-Stykke af Katekismo?

Sv. Om den hellige Daabs Sacramente.

Sp. Hvad er et Sacramente?

Sv. Een af Gud befalet Forretning, hvor under udvortes og synlige Ting, himmelske og usynlige gode Ting gives, forsikres og tilegnes de Modtagende,

Sp. Har det gamle Testamente og havt Sacramenter.

Sv. Egentlige saadanne, som det nye Testamentes Sacramenter ere, havde det ikke, men Gud havde forordnet Tegn og Billeder paa det tilkommende Gode.

Sp. Hvilke vare de?

Sv. Omskiærelsen og Paaskelammet.

Sp. Hvortil tiente Omskiærelsen?

Sv. Den viiste 1. Guds Folkes Adskillelse fra Hedningerne. 2. Traadde Mennesket derved i den Pagt, Gud havde giort med Abraham. 3. Betydede den Hellighed i Hiertet, som i det nye Testamente ved Daaben og Kristi Blod skulde stiftes. Saa siger Moses 3 M. B. 30, 6. Herren din Gud skal omskiære dit Hierte.

Sp. Hvad var Paaskelammet?

Sv. Et Lam, som Israels Børn maatte slagte, stege og æde til Erindring om deres Udgang af Egypten 2 M. B. 12. Som og havde sin Hensigt til Messias 1 Cor. 5, 7.

Sp. Har vi Kristne i disses Sted faaet nogle Andre?

Sv. Ja, det hellige Daabens og det hellige Alterens Sacramente.

Sp. Hvad er Daaben?

Sv. Daaben er ikke alleneste Vand etc.

Sp.

Sp. Hvad er det for Guds Ord?

Sv. Det Jesus siger Matth. i det sidste: Gaaer hen 2c.

Sp. Hvo skal forrette Daaben?

Sv. Ordentligviis Evangelii Lærere; thi de ere Kristi Tienere og Huusholdere over Guds hemmelige Ting 1 Cor. 4, 1. Men i Nødsfald kan og enhver Kristen døbe, og et Fruentimmer, ligesom det er dem tilladt Hiemme at Underviise.

Sp. Hvormange Stykker hører der til Daaben?

Sv. 2. Det synlige Vand, og den i Ordet virkende Guds Aand, som giver Daaben sin Kraft. Jesus siger: Af Vand og Aand Joh. 3, 5.

Sp. Skal det være Vand?

Sv. Ja! og intet andet, som Jesus Joh. 3, 5. og Paulus Eph. 5, 26. tydelig lærer.

Sp. Skal alle Mennesker døbes?

Sv. Ja! alle, som kan og vil træde i Pagt med Gud. Jesus siger: Lærer alle Hedninger og døber dem.

Sp. Skal og smaae Børn døbes?

Sv. Ja, ligesom de blev omskaarne og derved traadde i Pagt med Gud? saa kan og Børn ved Daaben træde i Pagt med Gud.

Sp. Kan og Børn modtage Guds Naade og Hellig Aand?

Sv. Ja? David siger Ps. 22. 12. Du er min Gud fra min Moders Liv.

Sp. Men naar Børn døer uden Daab, ere de da fordømte?

Sv. Nei; thi de har ikke foragtet dette Naades Middel, men kunde ikke nyde det: Dem hielper Forældrenes og den ganske kristelige Kirkes Bønner.

Sp. Hvorfor er Daaben fornøden for Menneskene?

Sv. Deels for Guds Befalings, Deel for den store Nyttes Skyld, den fører med sig.

Sv. Hvad nytter eller giver Daaben?

Sp. Den virker og udretter Syndernes Forladelse 2c.

Sp. Hvorledes lyder Guds Ord og Forjettelse?

Sv. Vor Herre Jesus siger: Hvo som troer og bliver døbt 2c.

Sp. Hvormange Slags er da Daabens Nytte?

Sv. 2 Slags, den befrier os fra Ondt og meddeeler os Godt.

Sp. Hvad Ondt befrier Daaben os fra?

Sv. Fra Synd, Død og Dievelens Magt.

Sp.

Sp. Hvordan frier den os fra Synden?

Sv. Efterdi Synden i Daaben bliver os tilgivet Ap: G. 2, 28. Enhver lade sig døbe i Jesu Kristi Navn til Syndernes Forladelse!

Sp. Hvordan fra Døden?

Sv. Efterdi vi blive døbte paa Jesu Kristi Død, saa faae vi og herved Deel i hans Døds Frugt. Døden har mistet sin Braad og Bitterhed og er ingen Straf meere, og det evige Liv er os vis. Hvo som troer og bliver døbt han skal blive salig.

Sp. Hvordan befrier den os fra Diævelen?

Sv. Naar vi ved den hellige Daab har iført os Kristum Gal. 3, 27. Saa har Diævelen ingen meere Magt imod os, Jesus har overvundet og vil daglig overvinde ham i os, at han imod vor Villie ikke kan drive os til Synd og Skiændsel.

Sp. Hvad er det Gode, Daaben giver os?

Sv. Saligheden, saavel dens Haab og Forsmag, som og omsider dens virkelige og evige Nydelse.

Sp. Kan et Menneske igien tabe denne Salighed?

Sv. Ja! dersom han bryder sin Daabes Pagt, ved Synd imod sin Samvittighed, igien

gaaer over fra Jesu til Satans Rige, og falder fra Jesu, hvorfør Johannes advarer.

Sp. Kan et Menneske da faae den meere igien?

Sv. Ja naar han igien ved retskaffen Omvendelse fornyer sin Pagt med Gud.

Sp. Men hvorledes kan Vand udrette saadanne store Ting?

Sv. Vandet, uden Tvivl kan aldrig giøre det &c.

Sp. Saa ligger da denne Kraft ikke i Vandet?

Sv. Nei, men den Hellig Aand udretter alle Ting formedelst Vandet, og vor Troe antager taknemmelig disse Naade-Gaver.

Sp. Naar nu den Hellig Aand kommer til sammen med Vandet, hvad bliver da Daaben?

Sv. Et Naadens og Livets Vand, Igienfødelsens og fornyelsens Bad i den Hellig Aand.

Sp. Hvo udfører Igienfødelsens Værk?

Sv. Den ganske Treenighed, Faderen giør os som Vredens til Naadens Børn, Sønnen giver os det aandelige Liv og giør os behagelige for Gud, og vi fødes af Aanden.

Sp. Hvordan skeer det?

Sv. Ved Guds Ord og den hellige Daab, som Mennesket i Troen antager.

Sp.

Sp. Hvad bliver igienfødt hos Mennesket?

Sv. Det ganske Menneske, som var fordærvet ved Synden.

Sp. Naar nu et igienfødt Menneske, har tabt dette nye Liv i Gud, skal man da døbe ham igien, at han paa nye kan faae det?

Sv. Nei han bliver da aleene ved Guds Ord igienfødt efter Pauli Lære Gal. 4, 19.

Sp. Hvad betyder Daaben?

Sv. Den betyder dette, at den gamle Adam ꝛc.

Hvor staaer det skrevet?

Sv. Paulus siger Rom. 6. Vi ere begravne tillige med Kristo ꝛc.

Sp. Paa hvad for en Døbe-Maade sigter dette Sprog?

Sv. Paa den Maade da man ganske neddyppede den, der skulde døbes, under Vandet.

Sp. Ligger der Magt paa denne Maade?

Sv. Nei, Overøsel̄se eller Bestænkelse dermed giør det samme.

Sp. Hvad betegnede denne Nedsiunkelse?

Sv. At det gamle Menneske skulde druknes og dødes; og det nye Menneske skulde opkomme, betegnedes ved Opreisningen af Vandet.

Sp. Hvad er den gamle Adam?

Sv. Den os iboende Arve-Synd med alle

sine

sine syndige Lyster og Begiærligheder, som vi skal korsfæste og døde Gal. 5, 24.

Sp. Ved hvad Kraft kan vi formaae det?

Sv. Ved den os i Daaben skienkede nye Kraft, som den Hellig Aand daglig styrker og formeerer i os, at vi bestandig blive fuldkommen.

Sp. Hvorlænge har vi Nytte af Daaben?

Sv. Saalænge vi lever, ja indtil Evigheden.

Sp. Hvorpaa beroer denne Ret?

Sv. Paa den Pagt, vi i den hellige Daab giør med Gud.

Sp. Hvad Pagt giør vi i den hellige Daab med Gud?

Sv. Gud lover os sin Naade, Liv og Salighed 1 Pet. 3, 21. Vi love ham derimod Troe, Lydighed og Kierlighed, derfor er Daaben en god Samvittigheds Pagt med Gud.

Sp. Kan ingen blive salig uden Daab?

Sv. Hvo, som vil blive salig og kan blive døbt, kan ikke uden Fare for sin Salighed forsømme det. Hvo som troer og bliver døbt, skal blive salig Marc. 16.

Sp. Naar nu et Menneske bliver svag i sin Troe og trænger til Trøst, har da Jesus intet forordnet for ham?

Sv. Jo, han har for alle bedrøvede Syn-

dere

here indstiftet det hellige Nadverens Sacramente, hvoraf det 5te Hovedstykke handler.

Sp. Naar har Jesus indstiftet det?

Sv. Aftenen for sin Lidelse, i den Nat der han blev forraadt af Juda, derfor heder det og Nadverens Sacramente.

Sp. Hvad er Alterens Sacramente?

Sv. Det er Jesu sande Legeme &c.

Sp. Hvor staaer det skrevet?

Sv. Hos Matth. 26, 26. Marc. 14, 22. Luc. 22, 19 og St. Pauli 1 Cor. 11, 23.

Sp. Kan vi af disse Ord lære, hvad Sacramentet er, hvad det nytter og har til Hensigt?

Sv. Ja! de ere Grunden til den ganske Lære; thi Joh. 6 Cap. taler om den aandelige Nydelse af Jesu, formedelst Troen til Evangelium.

Sp. Hvordan maae vi finde os i den rette Meening af disse Ord?

Sv. Vi maae betænke, de ere een døende Jesu Ord, hvorpaa Fornuften ikke maae gruble eller kunstle, men blive ved Bogstaven og betragte dem som Jesu sidste Willie.

Sp. Hvordan skal vi herved ansee Jesum?

Sv. 1. Som een almægtig Gud, der kan holde sit Ord. 2, Som vor Herre, hvis Befaling vi maae efterkomme. 3. Som vor eeneste

alvise

alvise Lærere der vel har vist, hvad han vilde og skulde sige os. 4. Som en Ven, der ikke vilde giøre vor Troe uvis.

Sp. Hvad var hans Hensigt dermed?

Sv. Det siger han selv: Vi skal giøre det til hans Ihukommelse.

Sp. For hvem har han indstiftet det?

Sv. For alle dem, for hvilke han har givet sig i Døden og udgydet sit Blod. Ingen er udelukt derfra, uden de, der er ubeqvem dertil og har ikke Fornuft eller og foragter det.

Sp. Hvad hører til dette Sacramente?

Sv. Noget jordisk Brød og Viin, og noget himmelsk, Jesu Kristi Legem og Blod.

Sp. Skal Communicanterne annamme begge Deele?

Sv. Ja! Jesus siger om begge: Tager hen og æder! Drikker alle deraf!

Sp. Hvad annamme vi med Brødet?

Sv. Jesu sande Legeme, som er givet i Døden for os.

Sp. Hvad tillige med Viinen?

Sv. Det Blod, Jesus har udøst for os.

Sp. Smager og seer vi dette?

Sv. Nei! vi troe Jesu Ord, som siger: Det er mit Legeme, det er mit Blod, som udgydes for eder.

Sp.

Sp. Gielder her ikke nogen Figurlig For-Forklaring?

Sv. Nei! Jesus siger ikke: det betyder eller afbilder, men Det er.

Sp. Altsaa bliver Brødet til Jesu Legeme og Viinen til Jesu Blod?

Sv? Nei! Jesus taler ikke om nogen Forandring; men han siger det er. Paulus kalder det indviede Brød endnu Brød, og begges Foreening viiser han med det Ord: Samfund.

Sp. Forstaae vi det da, hvordan Jesu Legeme og Blod ere samlede i Alterens Sacramente?

Sv. Nei! det er en Hemmelighed. Saa-meget lærer Jesu Ord: at hans Legeme tilligemed Brødet og bans Blod tilligemed Viinen annammes ædes og drikkes.

Sp. Naar skeer dette Samfund eller Foreening;

Sv. I det Øieblik, da man annammer, æder og drikker. Uden Æden og Drikken er og bliver det Brød og Viin, og er ingen Sacramente.

Sp. Hvad hører da til Sacramentet.

Sv. 2de Handlinger, den eene Præstens som formærker, naar han har indviet det, den anden Communicantens, som modtager og nyder.

Sp.

Sp. Hvori bestaaer da Præstens Embede?

Sv. I at bede, velsigne og meddeele det.

Sp. Er det da hos Communicanterne en naturlig Æden?

Sv. Nei: det man nedsunker og fordøier, er alene Brød og Viin, dog annamme vi og med Munden Kristi Legeme og Blod, som tienes Sielen til Næring.

Sp. Men er det mueligt, at Jesus tillige paa een Tid kan meddeele saamange Mennesker paa saa forskiællige Steder; sit Legeme?

Sv. Om vi endskiønt ikke kan begribe det saa lærer dog Jesu Ord, at det er saa Matth. 28, 20. See jeg er hos eder alle Dage indtil Verdens Ende.

Sp. Hvad gavner saadan Æden og Drikken?

Sv. Det give disse Ord tilkiende; For Eder 2c.

Sp. Hvordan skaffer dette Sacramente os Syndernes Forladelse?

Sv. Efterdi det giver os vores Forløsnings Middel, Kristi Legeme og Blod, saa giver det os og det, som derved er udvirket.

Sp. Hvordan giver det os Livet?

Sv. Her made forstaaes det aandelige Liv eller den Kraft, Jesus giver os til det Gode; hvor hans Legeme og Bloder, der viser han sig

kraftig

kraftig i Troen, Kierlighed, Haab og Taalmodighed.

Sp: Hvordan giver det Saligheden?

Sv. Efterdi det give os Syndernes Forladelse, saa skaffer det os Samvittigheds Fred, Fred med Gud, og saaledes ett Forsmag og et vist Haab om den evige Salighed. Som Jesus siger Joh. 6, 54. Hvo som æder mit Kiød og drikker mit Blod, haver et evigt Liv.

Sp. Faae alle Communicantere denne Nytte?

Sv. De annamme vel alle Jesu Kristi sande Legeme og Blod; men hvo som annammer det uden Bod og Troe, taber saadan Nytte.

Sp. Men hvordan kan Æden og Drikken udrette saadanne store Ting?

Sv. At æde og drikke kunde uden Tvivl aldrig udrette det rc.

Sp. Hvorfra kommer da denne Kraft.

Sv. Af Forjettelsens Ord, og Menneskets Troe, som troer og forlader sig til Ordet.

Sp. Hvo annammer da dette Sacramente værdig?

Sv. Jeg lover vel den udvortes Tugt rc.

Sp.

Sp. Hører der nogen udvortes Forbindelse til dets værdige Nydelse?

Sv. Ja! alt, hvad der viser Ydmyghed og Taknemmelighed i Ord, Klæder, Geberder og Legemets Prydelse hører dertil.

Sp. Er Fasten aldeles nødvendig;

Sv. Nei derfor er ingen; Men det tiener til Andagt.

Sp. Hvilken er den indvortes Tilberedelse

Sv. Et bodfærdig og troende Hierte. 1 Cor. 11. 24. Og derfor maae man prøve sig. Hvert Menneske prøve sig selv og æde saa af Brødet og drikke af Kalken.

Sp. Hvad skal Mennesket prøve hos sig?

Sv. Sin Omvendelse, sin Troe, sit Forsæt, om det alt er af Hiertet og Alvor.

Sp. Er altsaa Skriftemaal aleene ikke nok?

Sv. Nei! det er kun udvortes at bekiende sin Omvendelse; men Omvendelsen selv maae være meget indvortes.

Sp. Naar nu et Menneske ikke merker nogen Troe hos sig, men dog ønsker og attraaer den, er da saadan uværdig?

Sv. Nei desmeere skal han betiene sig af det hellige Nadverens Sacramente, at hans Troe maae bekomme Kraft.

Sp.

Sp. Hvad skal en Kristen giøre efter Sacramentets Nydelse?

Sv. Han skal hiertelig takke Gud for den modtagne Velgierning, forkynde Herrens Død, prise hans Kierlighed og følge hans Exempel. Dette giører, siger han, til min Ihukommelse!

Sp. Hvorofte skal en Kristen bruge Alterens Sacramente?

Sv. Der er ingen vis Tid bestemt: En ret Kristen bruger det ofte og meest i Anfægtninger; Men vor Herres Jesu Kristi Befaling og Forjettelse og enhvers egen Nød skal drive os til at bruge det ofte.

Sp. Har og Præstens Absolution Kraft?

Sv. Ja efter Kristi Forjettelse Joh. 20. Hvad I løser paa Jorden 2c.

Sp. Nu jeg seer min Søn du har vel fattet Kristendommens Lære; Vil du nu og din Livs Tid for Gud og al Verden bekiende, leve og døe i denne Troe?

Sv. Ja! med Guds Hielp.

Sp. Er du ret af Hiertet overbeviist og forsikret om din jødiske Troes og Religions Falskhed, hvori du er født og opdragen?

Sv. Ja!

Sp.

Sp. Gaaer du ikke af ureene og vindesyge Hensigter over fra din hidtil bekiendte Religion til Kristendommen?

Sv. Nei! Hverken Penge eller Gods, men min Samvittighed bevæger mig dertil.

Sp. Affiger du alle dine forrige Vildfarelser?

Sv. Ja af mit Hiertes Grund.

Sp. Vil du og handle og leve kristelig efter Kristendommens Forskrifter? og aldrig bespiæmme dine Daabes Vidner eller mig ved Affald eller Ugudelighed,

Sv. Nei! ved Guds Hielp og Biestand.

Sp. Vil du og taalmodig bære alt det Kors, som Gud derved paalægger dig?

Sv. Ja, med Guds Hielp og Biestand.

Sp. Frikiender du og os og især dine Lærere som haa underviist dig i Kristendommen for al Skyld for Guds Dom, om du, som Gud bevare dig fra! igien skulde frafalde, blive ugudelig og bryde din Daabes Pagt?

Sv. Ja! jeg bekiender Dem alle frie for al Skyld,

Sp. Forsager du Diævelen?

Sv. Ja!

Sp.

Sp. Og alt hans Væsen?

Sv. Ja!

Sp. Og alle hans Gierninger?

Sv. Ja!

Sp. Troer du paa Gud Fader almægtige ꝛc.?

Sv. Ja!

Sp. Troer du paa Jesum Kristum hans eenbaarne Søn ꝛc.?

Sv. Ja!

Sp. Troer du paa den Hellig Aand ꝛc.

Sv. Ja!

Sp. Vil du paa denne Troe være døbt?

Sv. Ja!

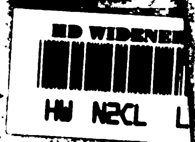
Efter denne Examen fulgte De Hrr. Faddere mig hen til det for ved Prædikestolen hensatte Bord med et Sølv Døbe-Fad paa, og Hr. Stifts Provsten døbte mig paa den sædvanlige Maade. Saavel han, som De Hrr. Faddere ønskede mig Guds Naade, Lykke og Velsignelse

og

og jeg takkede Dem rørt og vemodig. Til Beslutning blev siunget: O Herre Gud benaade mig, af 2c. Og saaledes endtes denne høitidelige Døbe-Act, og jeg kiørte Hiem med Hr. Stifts Provsten til Hans Residentz.

Gud opholde mig og alle Kristne til Enden i en bestandig Troe til evig Salighed Amen!

HD WIDENER
HW N2CL L

